T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KUZEYDOĞU ASYA'DA YARI-BAŞKANLIK MODELLERİ: GÜNEY KORE VE TAYVAN

SEDA MEMİŞOĞLU

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. BURAK GÜMÜŞ

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Kuzeydoğu Asya'da Yarı-Başkanlık Modelleri: Güney Kore ve Tayvan
Hazırlayan: Seda MEMİŞOĞLU

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, iki farklı ve bir o kadar da aynı olan Kuzeydoğu Asya ülkeleri Güney Kore ve Tayvan'ın hükümet sistemlerinin birbirleriyle, aynı zamanda genel kabul görmüş hükümet sistemleri ile farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koymak ve demokrasi performanslarını değerlendirmektir. Güney Kore ve Tayvan anayasalarında her ne kadar kendi hükümet sistemlerini tanımlamış olsalar da uygulamada belirttikleri sistemlerden farklılıkları bu ülkelerin melez sistemlere sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın araştırma sorusu da tam olarak budur. Güney Kore ve Tayvan melez hükümet sistemine mi sahiptir? Bu sorunun cevabına ulaşabilmek için araştırma yöntemi olarak literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma aktör odaklı kurumsalcılık teorisi üzerinden ilerlemektedir. Bu çalışmanın literatürdeki Kuzeydoğu Asya ülkelerine ve bu tezin bağlamında Güney Kore ve Tayvan'a olan az sayıdaki çalışmaya katkıda bulunması hedeflenmektedir. Bu çalışma ile literatürde yer alan eksikliklerin az da olsa doldurulması ve bu ülkeler hakkında çalışılması için seçilmesi yönünde olumlu etki bırakması amaçlanmaktadır. Çalışmada yeni kurulmuş olan demokratik Güney Kore ve Tayvan cumhuriyetlerinin hükümet yapıları üzerinde durulmaktadır. Bu hükümet yapılarının önce kendi içlerinde tasvirleri, ardından diğer hükümet sistemleri tasvirleri üzerinden incelenmesi ve demokrasi performanslarının değerlendirilmesi çalışmayı oluşturmaktadır. Bu çalışmayla birlikte Güney Kore ve Tayvan'ın genel kabul görmüş hükümet sistemleri ve kendi anayasalarında belirttikleri hükümet sistemlerinden ayrı melez sistemler olduğu ortaya konmaktadır.

Anahtar kelimeler: Güney Kore, Tayvan, hükümet sistemleri, aktör odaklı kurumsalcılık, demokrasi

Name of Thesis: Semi-Presidential Models in Northeast Asia: South Korea and Taiwan

Prepared by: Seda MEMİŞOĞLU

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the government structures of two different and equally the same Northeast Asian countries, South Korea and Taiwan, as well as their generally accepted government systems, their difference and similarities, and to evaluate their democracy performances. Although South Korea and Taiwan have defined their own government systems in their constitutions, the differences from the systems they have specified in their instructions show that these countries have crossbreed systems. This is exactly the research question of this study. South Korea and Taiwan have a crossbreed government system? In order to answer this question, the literature review method was used as a research method. The work proceeds on the theory of actor-oriented institutionalism. It is aimed that this study will contribute to the few studies on Northeast Asian countries in the literature and South Korea and Taiwan in the context of this thesis. The study focuses on the government structures of the newly established democratic republics of South Korea and Taiwan. The study consists of firstly the descriptions of these government structures in themselves, then the examination of other government systems definitions and the evaluation of their democracy performances. With this study, it is revealed that South Korea and Taiwan have crossbreed systems separate from their generally accepted government systems and those specified in their own constitutions.

Keywords: South Korea, Taiwan, government systems, actor-oriented institutionalism, democracy

ÖN SÖZ

Kuzeydoğu Asya ülkelerinin hükümet sistemleri hakkında çok fazla çalışmanın olmadığı bir alandır. İlerleyen zamanlarda bu konu hakkında daha fazla çalışma olması temenni edilmektedir.

Bu çalışma, Kuzeydoğu Asya ülkeleri olan Güney Kore ve Tayvan'ın hükümet sistemlerini, bu sistemlerin diğer sistemlere benzerliğini ve demokrasi performanslarını incelemektedir.

Çalışmaya geçmeden önce birkaç teşekkürü borç bilirim. Öncelikle bu tezin ortaya çıktığı tüm dönem boyunca her zaman desteğini ve yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Burak GÜMÜŞ'e sonsuz teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunuyorum. Tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olan ve beni destekleyen babam İsmail GENÇ'e teşekkür ediyorum. Tez dönemimde kaybettiğim, son anlarında bile bana çalışmam için destek olan canım annem Ayşegül GENÇ'i bana devam etme gücü verdiği için sonsuz rahmetle anıyorum. Her zaman beni destekleyen, düştüğümde kaldıran canım eşim Muhammed MEMİŞOĞLU'na teşekkürü borç bilirim. Çalışma boyunca yanımda olan arkadaşlarım, kardeşim Muhammet ve ablam Sevda GENÇ'e, abim Şahin UYGAR'a teşekkür ediyorum. Ayrıca tez dönemim boyunca kızımla ilgilenerek bana yardımcı olan kayınvalidem Şöhret ve kayınpederim Zeki MEMİŞOĞLU'na teşekkür ediyorum. Bu tezi asla pes etmeyen kadınlara, onların kız çocuklarına en çok da kendi kızım Alya Masal MEMİŞOĞLU'na armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖN SÖZ ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **viii**

ŞEMALAR LİSTESİ ..... **ix**

GÖRSELLER LİSTESİ ..... **x**

KISALTMALAR ..... **xi**

GİRİŞ **1**

I. BÖLÜM **6**

1. TEORİK ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE **6**

1.1. Kurumsalcılık Teorisi 6

1.1.1. Eski Kurumsalcılık 7

1.1.2. Yeni Kurumsalcı Kuram 8

1.1.2.1. Aktör Odaklı Kurumsalcılık 8

1.2. Hükümet Sistemleri 10

1.2.1. Kuvvetler Ayrılığı ve Kuvvetler Birliği Tanımlaması 11

1.2.1.1. Mutlak Monarşi 12

1.2.1.2. Diktatörlük 13

1.2.1.3. Meclis Hükümeti 13

1.2.2. Demokratik Hükümet Sistemleri 14

1.2.2.1. Başkanlık Sistemi 18

1.2.2.1.1. Başkanlık Sisteminin Özellikleri 20
1.2.2.1.2. Başkanlık Sisteminde Yasama ve Yürütme Arasındaki Denge Mekanizmaları..... 21
1.2.2.1.3. Başkanlık Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları 23
1.2.2.2. Parlamenter Sistem..... 23
1.2.2.2.1. Parlamenter Sistemin Özellikleri 25
1.2.2.2.2. Parlamenter Sistemde Yasama ve Yürütmenin Karşılıklı Etkileşim Araçları 27
1.2.2.2.3. Parlamenter Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları 27
1.2.2.3. Yarı-Başkanlık Sistemi 28
1.2.2.3.1. Yarı-Başkanlık Sisteminin Özellikleri 30
1.2.2.3.2. Yarı-Başkanlık Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları 30

II. BÖLÜM..... 32

2. GÜNEY KORE..... 32

2.1. Güney Kore Hakkında Genel Bilgiler..... 32
2.1.1. Nüfusu ve Etnik Yapısı 32
2.1.2. Ekonomisi 33
2.1.3. Kısa Tarihi..... 34
2.2. Güney Kore'nin Hükümet Yapısı..... 37
2.2.1. Yasama..... 38
2.2.2. Yürütme 41
2.2.2.1. Başkan..... 41
2.2.2.1.1. Başkanın Görev ve Yetkileri..... 42
2.2.2.2. Devlet Konseyi..... 43
2.2.2.2.1. Başbakan 45
2.2.3. Seçimler ve Partiler..... 46
2.2.4. Yargı..... 48

III. BÖLÜM 51

3. TAYVAN..... 51

3.1. Tayvan Hakkında Genel Bilgiler 51
3.1.1. Nüfusu ve Etnik Yapısı 52
3.1.2. Ekonomisi 52
3.1.3. Kısa Tarihi 53
3.1.4. Tayvan'ın Diğer Devletlerce Tanınması Sorunu 54
3.2. Tayvan'ın Hükümet Yapısı 55
3.2.1. Başkan 57
3.2.1.1. Başkanın Görev ve Yetkileri 57
3.2.2. Yürütme Yuanı 59
3.2.3. Yasama Yuanı 61
3.2.4. Seçimler ve Partiler 63
3.2.5. Yargı Yuanı 65
3.2.6. Sınav Yuanı 67
3.2.7. Denetim Yuanı 68

IV. BÖLÜM 69

4. GÜNEY KORE ve TAYVAN'IN HÜKÜMET SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ 69

4.1. Güney Kore ve Tayvan'ın Karşılaştırmalı Analiz 69
4.1.1. Yürütme Organlarının Karşılaştırmalı Analizi 72
4.1.2. Yasama Organlarının Karşılaştırılması 76
4.1.3. Yargı Organlarının Karşılaştırılması 78
4.2. Güney Kore ve Tayvan'ın Gönenç'in Demokratik Hükümet Sistemleri Tanımlamalarıyla Karşılaştırılması 78
4.2.1. Güney Kore'nin Gönenç'in Demokratik Hükümet Sistemleri Tanımlamalarıyla Karşılaştırılması 79
4.2.2. Tayvan'ın Gönenç'in Demokratik Hükümet Sistemleri Tanımlamalarıyla Karşılaştırılması 82
4.3. Güney Kore ve Tayvan'ın Demokrasi Performansları 84

SONUÇ 91

KAYNAKÇA 96

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Demokratik Hükümet Sistemlerinin Ayrımı……..……..…..15

Tablo 2: Güney Kore ve Tayvan'ın Genel Ülke Karşılaştırması…….…..….71

Tablo 3: Güney Kore ve Tayvan'ın Devlet Başkanlarının Karşılaştırılması…..……73

Tablo 4: Güney Kore ve Tayvan'ın Yürütme Organlarının Karşılaştırılması…….75

Tablo 5: Güney Kore ve Tayvan'ın Yasama Organlarının Karşılaştırılması……..77

Tablo 6: Demokrasi Performanslarının Değerlendirilmesinde Kullanılacak Olan Kıstaslar…….…….…….…….…….…….85

ŞEMALAR LİSTESİ

Şema 1: Hükümet Sistemlerinin Sınıflandırması…….……..…...….10

Şema 2: Kore Cumhuriyeti'nin Hükümet Yapısı…….……..…….38

Şema 3: Kore Cumhuriyeti'nde Yasalaşma Süreci…….……...…….40

Şema 4: Ulusal Meclis Seçimleri…….…….…….……47

Şema 5: Tayvan Hükümet Sistemi…….…….…….……..….56

Şema 6: Tayvan'da Yasalaşma Süreci…….…….…….…….62

Şema 7: Güney Kore Hükümet Sisteminin Gönenç'in Diyagramına Uyarlanması……81

Şema 8: Tayvan Hükümet Sisteminin Gönenç'in Diyagramına Uyarlanması……83

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Parlamenter Sistem…….16

Görsel 2: Başkanlı Parlamenter Sistem……...16

Görsel 3: Yarı-başkanlık Sistemi……...…….17

Görsel 4: Başkanlık Sistemi……...…….17

Görsel 5: Süper-başkanlık Sistemi…….18

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Bkz.: Bakınız

BM: Birleşmiş Milletler

DPP: Demokratik İlerleme Partisi

KMT: Koumintang – Çin Milliyetçi Partisi

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

M.Ö.: Milattan önce

ROC: Republic of China

SNTV: Single non-transferable vote

TDK: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Güney Kore ve Tayvan bir ailenin yetiştirdiği iki çocuk olarak tanımlanabilmektedir. Öyle ki buradaki ebeveyn Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmaktadır. Bu senaryoda Güney Kore ve Tayvan aynı şartlarda, aynı ailede büyümüş iki farklı çocuk olmaktadır. Benzer geçmişlerine ve tehditlerine rağmen iki ülke de farklı yollar izlemişlerdir. Bu da aynı bir ailedeki iki çocuğun hatta ikizlerin bile birbirlerinden farklı olmalarına benzemektedir. Japon koloni yönetimi sonrası kurulmuş Güney Kore ve Tayvan'ın genç demokrasi olmaları, komünizme karşı ABD desteğiyle var olmaları ve "Asya Kaplanları" arasında yer almalarına karşın; Güney Kore kendine özgü melez başkanlık sistemini oluştururken, Tayvan da kendine özgü melez yarı-başkanlık sistemini oluşturmuştur. Ayrıca Türk yazınlarında fazla araştırılmamaları, özellikle Tayvan'ın, bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu sebeple bu çalışma eksikliğin giderilmesinde yardımcı olabilmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüldüğü gibi, Güney Kore ve Tayvan Japon koloni yönetiminin ardından kurulmuş yeni devletlerdir. II. Dünya Savaşı sonrası kurulan Güney Kore ve Tayvan, benzerlikleriyle şaşırtmaktadır. Öncelikle ekonomik olarak hızla gelişmeleri, baskıcı yönetimler altında ezildikten sonra demokratik hayata geçerek üçüncü dalga demokrasileri arasında kendilerini göstermeleri, Batı destekli komünizme karşı kurulmuş olmaları (Güney Kore'ye karşılık Kuzey Kore, Tayvan'a karşılık Çin) ve her iki ülkenin de pes etmeyip demokratik hayata geçerek, özgürlüklerine kavuşmuş olmaları hem benzerlikleri hem de en büyük başarılarıdır (Kim ve Heo, 2017:1-4).

Çalışmanın devamında belirtildiği gibi; Japonya, II. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından Güney Kore ve Tayvan topraklarından çekilmiştir. Bu dönemde yeni kurulan Güney Kore ve Tayvan, hızlı ekonomik atılımlar gerçekleştirerek "Asya Kaplanları" arasında yer alsa da aynı atılımı demokrasilerinde gösterememiş ve uzun bir süre baskıcı yönetimler altında halk ezilmiştir. Ülkelerin kurulmasından itibaren her iki ülkeye de ABD destek vermiştir. Bunun sebebi ise

hemen yanlarında bulunan komünizm tehdidi olmuştur. Güney Kore'yle aynı adayı paylaşan Kuzey Kore komünizmle yönetilmektedir. Bunun yanı sıra uluslararası arenada sadece Güney Kore devletinin varlığı kabul görürken, demokratik olan Tayvan olmasına rağmen sırf daha güçlü olduğu için komünist Çin tanınmaktadır. Tek farklılıkları ise bu değildir. Ne kadar benzeseler de aslında bir o kadar farklı olan Güney Kore ve Tayvan, ilk farklılıklarını ekonomilerinde göstermektedirler. Bunun yanı sıra anayasalarında belirttikleri yönetim şekilleriyle de birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Güney Kore kendi ifadelerine göre başkanlık ve Tayvan da yarı-başkanlık sistemini anayasalarında resmen kabul etmiştir. Bu durum, farklılıkları olsa da aynı zamanda her iki ülkenin kendi geçmişleri sebebiyle belirttikleri sistemlere tam olarak uymamaları ve melez sistemler olmaları sebebiyle de yine benzemektedirler.

Çalışmanın kapsamı içerisinde olmadığı için her iki ülkenin de karmaşık güncel siyasetine değinilmemektedir. Bu çalışmanın asıl maksadı; her iki ülkenin hükümet yapılarının oluşturduğu melez hükümet sistemlerinin incelenmesi, demokrasi performanslarının ölçülmesidir.

Bu çalışmanın amacı, Güney Kore ve Tayvan'ın daha demokratik olma amacıyla yaptıkları eylemlerin bu devletleri nasıl melez sistemlere dönüştürdüğünü kanıtlamaktır. Bu doğrultuda dönüştükleri yapıların, genel kabul görmüş hükümet sistemleriyle karşılaştırılması ile demokrasi performanslarının ölçülmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu konunun seçilme nedeni, literatürde Asya-Pasifik ülkeleri hakkında sınırlı araştırma olmasıdır. Birçok ülkenin hükümet sistemleri hakkında çok fazla araştırma bulunurken, Asya-Pasifik ülkelerinin hükümet sistemleri hakkındaki araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu tez aynı zamanda literatüre ve Asya-Pasifik ülkelerinin hükümet sistemlerinin detaylı incelenmesi için bu konuya yönelinmesinde katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma Güney Kore ve Tayvan'ın hükümet sistemlerinin yapıları ve oluşturdukları melez sistemler etrafında oluşmaktadır. Bu sebeple çalışmanın araştırma soruları şunlardır: Güney Kore ve Tayvan'ın hükümet sistemleri nasıldır?

Güney Kore ve Tayvan anayasalarında belirttikleri hükümet sistemlerine uygulamada uymakta mı? Güney Kore ve Tayvan'ın hükümet sistemlerinin benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir? Güney Kore ve Tayvan melez hükümet sistemleri midir? Güney Kore ve Tayvan'ın uygulamaları demokrasi performanslarını nasıl etkilemiştir?

Tezin temel hipotezi ise Güney Kore ve Tayvan'ın anayasalarında belirttikleri hükümet sistemlerini uygulamada farklı şekilde uygulayarak melez sistemler oluşturmasıdır. Oluşturdukları melez sistemlerin en önemli amacının daha demokratik bir devlet yaratmak olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda daha demokratik olma amacıyla yaptıkları değişiklikler bu devletleri anayasalarında belirttikleri sistemden uzaklaştırmıştır.

Çalışmanın araştırma yöntemi, doküman analizidir. Bu doğrultuda akademik makaleler, sempozyumlar, çevrimiçi gazete ve dergi yazıları, yüksek lisans ve doktora tezleri, konu hakkındaki kitaplar ile ülkelerin resmî internet sitelerinden faydalanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan teori ise siyasi analizlerde kendini gösteren aktör odaklı kurumsalcılık teorisidir. Bireyi dışlamayan, bireylerin devlet kurumlarını içselleştirdiğini ve var oldukları kurumlara siyasi ideolojileri, fikirlerini ve dünya görüşlerini de dahil ettiğine inanan bu teori ile Güney Kore ve Tayvan'ın devlet kurumlarına yaptıkları seçimlerin sonuçları daha iyi anlaşılabilmektedir.

Türk yazınında çok az çalışma olsa da Aysena ALKAN'ın 2021 tarihli "Türkiye ve Güney Kore Hükümet Sistemlerinin Yönetim Yapısı Bağlamında Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezi oldukça kapsamlı olmasının yanında bu çalışmanın konusundan ayrı asıl olarak kamu yönetimi yapısına yoğunlaşmaktadır. Güney Kore'nin hükümet yapısıyla ilgili en kapsamlı çalışma ise Adnan KÜÇÜK tarafından ele alınan 2021 tarihli "Başkanlık Sisteminin Uygulandığı Güney Kore'de Kanunların Yapımında Yasama ve Yürütmenin Etkinliği" adlı makaledir. Ancak makale, bu çalışmadan farklı olarak yalnız yasama-yürütme arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Ayrıca bir diğer kapsamlı ve değerli çalışma Chia Yi LIN'e ait olan 2018 tarihli, "Tayvan-Türkiye İlişkileri (1923-2017)" adlı yüksek lisans tezi Tayvan tarihini oldukça detaylı bir

şekilde gözler önüne sermekle birlikte hükümet yapısı açısından eksiklik içermektedir. Tayvan hakkında yapılan detaylı çalışmalardan bir diğeri ise Merthan DÜNDAR tarafından yayına hazırlanan Ankara Üniversitesi Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınlarına ait "Tayvan Çalışmaları I ve II" ülkenin ekonomisi, tarihi ve uluslararası ilişkileri hakkında oldukça doyurucu bir içeriğe sahiptir. Çalışmada bu tezler, makaleler kaynak olarak kullanılmakla birlikte çalışmamızla farklılıklar göstermektedir. Çünkü çalışmanın amacı Tayvan ve Güney Kore'nin hükümet sistemlerini karşılaştırmaktır. Çalışma bu yönüyle Türk yazınında ilktir. Ayrıca Tayvan ve Güney Kore'yi karşılaştırmakla kalmayıp, bu iki ülkeyi standart hükümet sistemleriyle karşılaştırmakta ve aynı zamanda demokrasi performanslarını incelemektedir. Bu yönüyle tüm benzerlerinden ayrılmaktadır. Daha önce Türk yazınında Tayvan için oldukça sınırlı ve Güney Kore için yeterli olmasa da ayrı ayrı çalışmalar olsa da birbirleriyle karşılaştıran ya da demokrasi performanslarını inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Türk yazınında ilk olmasının yansıra bu çalışma ile Türkiye'nin hükümet sistemi karşılaştırılabilir ve demokratik açıdan iki ülkenin yaptığı atılımlar Türkiye açısından örnek oluşturabilir.

Çalışmanın ilk bölümünde teorik ve kavramsal çerçeve oluşturularak, aktör-odaklı kurumsalcılık teorisi incelenmektedir. Bu teori çalışmanın yazımında kullanılmıştır. Ardından genel kabul görmüş demokratik ve demokratik olmayan hükümet sistemleri detaylı şekilde anlatılmaktadır. Bu bölümdeki bilgiler sayesinde ilerleyen bölümlerde Güney Kore ve Tayvan'ın farklılıkları rahatlıkla göz önüne konulabilmektedir.

İkinci bölümde ise Güney Kore hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Öncelikle Güney Kore'nin sosyo-kültürel yapısı, ekonomisi, tarihi ele alındıktan sonra genel ve özel hatlarıyla hükümet sistemi, yasama, yürütme ve yargı organları, seçim sistemi hakkında bilgiler verilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümü Tayvan'dan oluşmaktadır. İkinci bölümde Güney Kore'de olduğu gibi ülkenin sosyo-kültürel yapısı, ekonomisi, tarihi ele alındıktan

sonra genel ve özel hatlarıyla hükümet sistemi, yasama, yürütme ve yargı organları, seçim sistemi hakkında bilgiler verilmektedir. Bunun yanı sıra Tayvan iki farklı organa daha sahip olduğu için, bu organlar Denetim Yuanı ve Sınav Yuanı, bu bölüme eklenmiştir.

Dördüncü ve son bölümde Güney Kore ve Tayvan'ın nasıl da kendine has bir hükümet sistemi olduğu, benzerlerinden nasıl sıyrıldığı anlaşılmaktadır. Öncelikle her iki ülkenin yasama, yürütme ve yargı organları arasındaki farklar ortaya konmaktadır. Ardından Güney Kore ve Tayvan'ın hükümet sistemlerinin Gönenç'in makalesinde yer alan demokratik hükümet sistemlerine benzerlikleri ele alınmaktadır. Son kısımda ise Lijphart'ın kitabında yer alan bilgiler ve sorular ışığında Güney Kore ve Tayvan'ın demokrasi performansları ele alınmaktadır.

I. BÖLÜM

1. TEORİK ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın amacı Güney Kore ve Tayvan hükümet sistemlerinin ve aynı zamanda bu ülkelerin genel hükümet sistemi tanımlarıyla olan benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda yeni kurumsalcılık teorisi çalışmanın hatlarını oluşturmada yardımcı olmaktadır. Bu sebeple öncelikle kurumsalcılık teorisi ele alınmaktadır. Kurumsalcılık teorisi tanımlanmasının ardından genel hükümet sistemleri incelenmektedir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde Güney Kore ve Tayvan ülkeleri tanıtılmakta, hükümet sistemleri detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ülkelerin hükümet sistemleri doğrultusunda öncelikle iki ülke birbirleriyle karşılaştırılmasının ardından genel hükümet sistemleri tanımlarıyla karşılaştırılarak avantajları ve dezavantajları göz önüne serilmektedir.

1.1. Kurumsalcılık Teorisi

20. yüzyılda birçok kurum ortaya çıkmıştır. Bu sebeple var olan kurumların incelenmesi, diğer organizasyonlarla ilişkilerinin ele alınması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda kurumsal kuramın temelleri sosyoloji ve yönetim okullarında atılmıştır. Kurumsal kuramı ilk defa ele alanlar ise Meyer ve Rowan, Zucker'dir (Özkan, 2022:53).

Kurum kavramı, TDK (Türk Dil Kurumu) tanımıyla şöyledir (2022): "*Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese*". Bu tanımlama da aslında kurumsal kuramın kurumları nasıl ele aldığının bir göstergesidir. *"Yeni kurumsal kuram perspektifinden ise kurumlar, toplumsal yaşama anlam, istikrar ve düzen katmak amacıyla hareket eden ve kültürel, normatif ve düzenleyici unsurlar tarafından bir araya getirilen sistemler bütünüdür*" (Özkan, 2020:53).

Kurumsal kuram 19. yüzyıldan bu yana iktisat, sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, yönetim gibi daha birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Siyaset bilimi kurumsal kuramı genellikle aktörler üzerinden ele almaktadır. Bunun yanı sıra tarihsel ve söylemsel kurumsalcılığı da devlet ve hükümet tasvirlerinde kullanmaktadır (Özkan, 2022:53).

1.1.1. Eski Kurumsalcılık

Eski kurumsal kuram Weber, Merton, Selznick ve Selznick'in öğrencilerinin çalışmaları sonucunda ortaya çıkmıştır (Özkan, 2022:54; Fidan, 2017:3). Eski kuramsal kuram:

"*Örgütsel yapıyı örgüt içi katılımcıların özellikleri ve bağlılıkları ile dış çevre kaynaklı etki ve kısıtlamalara tepki olarak şekillenmiş uyumsal araç olarak görmektedir. Kurumsallaşma ise bu uyum sürecini ifade etmektedir… Kurumsallaşma süreci zaman içinde gerçekleşir ve örgütün kendine özgü tarihini, örgüt üyelerini, kapsadığı grupları ve bu grupların yarattıkları hakları ve çıkarları yansıtır*" (Fidan, 2017:3).

Eski kurumsalcı kuram sadece kurum odaklı olduğundan ve bireyleri pasif olarak gördüğünden yetersiz kalmıştır. Bu noktada ise karşımıza birey ve eylem odaklı davranışsalcı kuram çıkmaktadır. Davranışsalcı kuram da kurumdan ziyade bireyin davranışları, tercihleri ve bunları neden yaptığı incelenirse dünya politikasının doğru bir şekilde anlaşılacağına inanılmaktadır. Her iki kuramda da problemler vardır. Çünkü eski kurumsal kuram bireyi dışlarken, davranışsalcı kuram da kurumu dışlamaktadır. Bu sebeple ikisi de yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucunda yeni kurumsalcı kuram doğmuştur (Eray, 2015:55).

1.1.2. Yeni Kurumsalcı Kuram

Yeni kurumsalcı kuram, kurum birey dengesi üzerine kurulu bir yaklaşımdır. Davranışsalcı kurama tepki olarak doğmuştur. Kavramı ilk kullanan March ve Olsen'dır (Dibo, 2019:28; Eray, 2015:5; Kaleci, 2018:253).

"Yeni kurumsalcılar, ortaya koydukları kuramla, bilişsel inanç sistemlerinin önemini vurgulamaktadırlar. Bunlara göre örgütler, içinde bulundukları kurumsal çevrenin ortaya koyduğu kültürel modellere veya kurallara göre değerlendirilir. Bu açıdan örgütler, bu modellere ya da kurallara uyum gösterirler ya da bunların dışında kalırlar. Örgütlerin kurallara uyum göstermeleri ve örgütsel yapı ve işleyişlerini bu doğrultuda şekillendirmeleri, istikrar içinde olup olmayacaklarının da bir göstergesidir" (Bolat ve Seymen, 2006: 242).

Yeni kurumsalcılık, kurumun ayakta kalabilmesi için meşruiyetini zorunlu tutmaktadır. İçinde bulunduğu toplum tarafından kabul edilmeyen kurumlar hayatta kalamaz (Özdemiray ve Kutlu, 2020:171-172).

Yeni kurumsalcı yaklaşım birden fazla kuramı bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar; tarihsel yeni kurumsalcılık, söylemsel yeni kurumsalcılık, rasyonel yeni kurumsalcılık, sosyolojik yeni kurumsalcılık ve aktör odaklı kurumsalcılıktır. Bu çalışmada kullanılacak olan teori aktör odaklı kurumsalcılık olacağı için sadece aktör odaklı kurumsalcılık hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

1.1.2.1. Aktör Odaklı Kurumsalcılık

Diğer kurumsalcılık kuramlarından farklı olarak sadece siyasi analizlerde kullanılmaktadır. *"Bu bağlamda kurallar (mevzuat, yasalar, normlar), düzenlilikler (rutinler, güç dağılımı, güç ilişkileri, kaynak dağılımı), sosyal oluşumlar (kuruluşlar, örgütler) ve ağ-bağlar, grup gibi yapılar, kurum olarak anlaşılmaktadır"* (Gümüş ve İşgüzar, 2021: 56). Bu kurumlar devlet kurumlarıdır. Kurallar, düzenlilikler ve sosyal

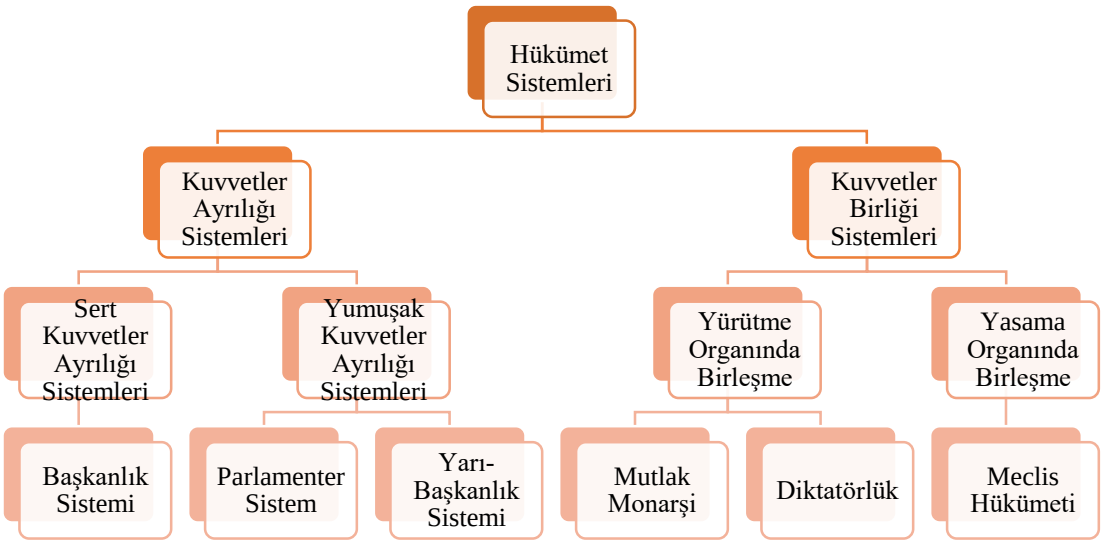
oluşumlar kurumların ana hatlarını belirlemektedir. Bu kurumların aldığı kararlar içinde bulunduğu toplumu etkilemektedir. Bu kuram bireyi dışlamamaktadır. Kurum bireylerden oluşmaktadır ve bireyler kurumu içselleştirmektedir. Bu sebeple kuram bireylerin davranışlarını da açıklamaya çalışmaktadır. *"Kurumsal düzenleme aynı zamanda kuruluş üyelerinin seçilme veya atanma usulünü belirlediğinden, ona göre etkilenen kuruluşun bileşeni ve ideolojik ve stratejik yönelimine de nüfuz edilmiş olur, çünkü üyelerle birlikte fikir, ideoloji, dünya görüşü de o kuruluşlara intikal eder ve onların davranışına tesir eder"* (Gümüş ve İşgüzar, 2021: 56).

"Siyasal süreçte kararlar alınır ve uygulanır. Hem karar verme hem de karar uygulama aşamalarını etkileyip engelleyebilen "veto gücü" ya da "veto oyuncuları" (veto-players) da kurumsal düzenlemeye bağlıdır" (Tsebelis, 1995: 289-325; 2002 akt. Gümüş ve İşgüzar, 2021: 56). Ülkeler kararların alınması ve uygulanması için belli oranlarda kabul istemektedir. Bu kabul oranına göre veto oyuncuları ortaya çıkmaktadır. Kabul oranı yüksek ya da oybirliği ile kabul edilirse kararların onaylanması daha zor olacağından küçük bir azınlık veyahut tek bir kişi veto gücünü elde etmiş olmaktadır. Ancak kabul oranı salt çoğunluk ya da görece daha az olursa kuralın ya da kanunun onaylanması daha kolay olmaktadır. Bu durumda veto gücü için daha fazla kişiye ihtiyaç olmaktadır (Gümüş ve İşgüzar, 2021: 57).

Ayrıca bu kararların alınması ve uygulanmasını durdurmak için "veto noktaları" bulunmaktadır. Bu noktalar ne kadar fazlaysa karar alıp uygulamak da o kadar zorlaşmaktadır. Bu nokta sayısı azaldıkça karar yanlış dahi olsa kararın alınıp uygulanması kolaylaşmaktadır. Veto noktasına sahip aktörler, siyasal güce sahip olmaktadır (Gümüş ve İşgüzar, 2021: 56-57).

1.2. Hükümet Sistemleri

Hükümet sistemlerinin tanımlanmasında ortak kabul görmüş bir gruplandırma söz konusudur. Bu gruplandırma aşağıdaki şemada yer almaktadır.



Şema 1: Hükümet Sistemlerinin Sınıflandırması.
Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

Şema 1'deki sınıflandırma genel kabul görmüş bir sınıflandırma olsa da dünyada saf bir hükümet sisteminin varlığından bahsetmek imkansızdır. Çünkü her ne kadar temel noktalar ortak olsa da her ülke kendi siyasal kültürüne göre hükümet sistemini yeniden tanımlamaktadır.

Bu çalışmada yukarıdaki tabloda var olan gruplandırma tamamıyla kabul edilmemektedir. Demokratik hükümet sistemleri, yasama organının halk tarafından seçildiği sistemler, Gönenç'in sınıflandırmasıyla birleştirilmektedir (2007:39).

1.2.1. Kuvvetler Ayrılığı ve Kuvvetler Birliği Tanımlaması

Bir ülkenin yönetiminde üç temel yaptırım gücü söz konusudur, bunlar; yasama yürütme ve yargıdır. Eğer bu güçler tek bir kişi ya da kurumda birleşirse buna kuvvetler birliği denmektedir. Eğer yasama, yürütme ve yargı birbirinden bağımsız ise buna kuvvetler ayrılığı denmektedir. Hükümet sistemleri sınıflandırılırken bu sınıflandırma yasama ve yürütme üzerinden yapılmaktadır, yargının her halükârda bağımsız olduğu kabul edilmektedir (Dikici, 2009:25-26).

"Kuvvetler ayrılığı teorisi, en saf hali ile Vile tarafından tanımlanmaktadır. Vile'a göre, kuvvetler ayrılığı, siyasi özgürlüğün tesisi ve devamlılığı için devletin yasama, yürütme ve yargı olarak üç farklı erke ayrılması gerekliliğidir. Bu üç erke ait olmak üzere yasama, yürütme ve yargı olarak isimlendirilecek olan üç farklı fonksiyon vardır. Devletin her bir erki sadece kendisine tahsis edilen fonksiyonu ifa etmekle sınırlıdır" (Ekinci, 2020:15).

Kuvvetler ayrılığı teorisinin kurucu babası her ne kadar Montesquieu olsa da bu teorinin ilk izleri Aristo'da ardından John Locke 'da görülmektedir. Aristo erdemlilikten hareketle en iyi hükümet sistemini ararken; "Politika" adlı eserinde yasama, yürütme ve yargıyı ayrı ayrı ele almaktadır. Aslında amacı kuvvetler ayrılığından ziyade, devleti yönetenlerin kimliğini ayırmaktır. John Locke ise yargıyı bu tanımlamaya almamış ve "Hükümet Üzerine İki Deneme" adlı eserinde konfederatif olarak üçüncü bir kuvvetten söz etmiştir. Locke halkı temsil ettiği için yasama üstünlüğünü savunsa da bu yetkinin sürekli kullanılmaması gerektiğini de belirtmektedir. Yasama görevini yerine getirince dağılmalıdır. Yasama yasayı yaptıktan ya da değiştirdikten sonra bunların uygulanması yürütme tarafından gerçekleştirilmelidir (Akgül, 2010: 82; Ekinci, 2020:16-18; Ersöz, 2015:7-8; Gözler, 2010:63).

Kuvvetler ayrılığı teorisini literatüre kazandıran ve günümüz tanımlamasını sağlayan Montesquieu ise kanun koyan ile bu kanunu uygulayanın farklı olması

gerektiğini savunmuş ve kuvvetler ayrılığı teorisi bu şekilde ortaya çıkmıştır. Montesquieu bu teorisini "Kanunların Ruhu" adlı eserinde ortaya koymuştur. Montesquieu'ye göre bu üç erkten herhangi ikisi ya da üçü tek bir elde toplanırsa özgürlükler ortadan kalkmaktadır. Bu sebeple siyasal özgürlük onun için her zaman çok önemli olmuştur. Burada karıştırılmaması gereken nokta bağımsızlık ve özgürlüğün aynı şeyler olmadığıdır. Kişi her istediğini yapabiliyorsa bu kişi bağımsızdır ama özgür değildir. Özgür olabilmesi için bağımsızlığının sınırlarının yasalarla belirlenmiş olması gerekmektedir. Bu sınırlar var olduğu sürece kişi özgür olmaktadır (Akgül, 2010:83; Dikici, 2009:26; Dursunoğlu, 2019:1229).

Kuvvetler ayrılığı sistemleri demokratik hükümet sistemleridir. Bu sistemler liberal anayasacılığa, millet egemenliğine, serbest seçimlere ve çok partili siyasal hayata dayanmaktadır (Sultanlı, 2016:8).

Kuvvetler birliği yukarıda da değinildiği üzere yasama, yürütme ve yargı erkinin tek bir elde toplanmasıdır. Bu iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ya tüm erkler yürütmede ya da yasamada toplanmaktadır. Tüm yetkiler yürütme erkinde birleşiyorsa, bu sistemlerde yürütme sadece kanunu uygulamaz, aynı zamanda uygulamakta olduğu kanunu kendisi koymaktadır. Bu sistemin iki türü vardır: mutlak monarşi ve diktatörlük. Diğer bir model de tüm yetkilerin yasama organında birleşmesidir. Bu sistemde yasama koyduğu kanunu aynı zamanda uygulamaktadır. Meclis Hükümeti bu sistemin içerisinde yer almaktadır (Ersöz, 2015:5; Gözler,2010:65).

Aşağıda kuvvetler birliği, hükümet sistemleri hakkında kısaca tanımlama yapılmaktadır.

1.2.1.1. Mutlak Monarşi

Mutlak monarşi de yürütme, yasama ve yargı hükümdarda toplanmaktadır. Hükümdar kanun yapan, kanunları uygulayan ve kanunlarla ilgili bir uyuşmazlık

olduğunda bunu çözen kişidir. Tek ve mutlak hâkim, hükümdardır (Gözler, 2010:65; Dikici, 2009;28).

Geçmişteki mutlak monarşilere örnek olarak klasik dönem Osmanlı ve Rus Çarlığı verilebilmektedir. Günümüzdeki örneği ise Suudi Arabistan'dır. Yalnız Suudi Arabistan mutlak monarşiye benzer, saf bir mutlak monarşi değildir (Ersöz,2015:4; Gözler, 2010:66).

1.2.1.2. Diktatörlük

Diktatörlükte yasama, yürütme ve yargı mutlak monarşideki gibi tek bir elde toplanmaktadır ama bu sistemde bir hükümdar yoktur. Tüm yetki bir grup ya da kişide toplanmaktadır. Diktatörlükler anti-demokratik rejimlerdir. Genelde seçimlere başvurmazlar ama bazı rejimlerde göstermelik seçimler olabilmektedir. Bu dikta rejimlerine "plebisit diktatörlük" denmektedir (Dikici, 2009:29; Gözler, 2010:66).

Diktatörlükler, totaliter ve otoriter olarak ikiye ayrılmaktadır. Totaliter diktatörlükler; terörü kullanmaktan çekinmeyen, bütüncül bir ideolojiye sahip parti iktidarıdır. Örnek olarak, Nazi Almanya'sı ve Stalin zamanı Sovyetler Birliği verilebilmektedir. Otoriter diktatörlükler ise herhangi bir ideolojiye dayanmamaktadır. Bir zihniyete dayanmaktadırlar. Terör yerine siyasi mobilizasyonu kullanmaktadırlar. Örnek olarak, Salazar dönemi Portekiz'i ve Franko dönemi İspanya verilebilmektedir (Gözler, 2010:66; Dikici, 2009:29).

1.2.1.3. Meclis Hükümeti

Çoğulcu demokrasilerde tercih edilen bir diğer hükümet sistemi olan meclis hükümetinde; yasama, yürütme ve yargı seçilmiş tek bir mecliste toplanmaktadır. Günümüzde İsviçre'de kullanılan sistem saf olmamakla birlikte meclis hükümeti sistemidir. Meclis hükümeti sisteminin özellikleri (Gözübüyük, 1991:37; Ün, 2021:108):

- Meclis hükümeti sistemi meclis üstünlüğüne dayanmaktadır. Meclis hem yasamayı hem de yürütmeyi elinde bulundurmaktadır.
- Meclis yürütme görevi için bir kurul seçmektedir. Ancak bu kurul bağımsız değildir, Meclise karşı sorumludur.
- Kurula seçilen her bir bakanın meclise karşı bireysel sorumluluğu mevcuttur.
- Kurulun aldığı kararlar sadece görüş bildirmek içindir.
- Meclis tarafından bir devlet başkanı seçilmektedir ama kurulda olduğu gibi devlet başkanı da Meclise karşı sorumludur ve onun emirleri doğrultusunda hareket etmektedir.

1.2.2. Demokratik Hükümet Sistemleri

Gönenç'e göre hükümet sistemleri demokratik anayasal aktörler arasındaki ilişkiler ve devlet başkanının yetkileri ile sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmadaki anayasal aktörler; halk, yasama ve yürütmedir. Bir hükümet sisteminin demokratik olabilmesi için öncelikle halka yani demosa ihtiyacı vardır. Demokratik sistemlerde halk seçim yoluyla yöneticilerini belirlemektedir. Bunun doğrultusunda yasama ve yürütme oluşmaktadır. Demokratik sistemlerde ana şart, yasamanın bir diğer deyişle parlamentonun halk tarafından seçilmesidir. Yürütme için böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır (2007:39).

Anayasal aktörler arasındaki ilişkiler tanımlandıktan sonra devlet başkanının yetkileri devreye girmektedir. Devlet başkanının üzerinden hükümet sistemi tanımlanabilmektedir. Gönenç'e göre bu tanımlama, şu sorularla yapılabilir (2007:40):

- Devlet başkanı halk tarafından mı seçildi?
- Devlet başkanının anayasal yetkileri nelerdir?
- Devlet başkanının yanında ayrı bir hükümet var mı? Var ise bu hükümet parlamentoya karşı sorumlu mu?

Bu sorular ışığında karşımıza beş sistem çıkmaktadır. Var olan sistemler aşağıdaki tabloda net bir şekilde görülmektedir.

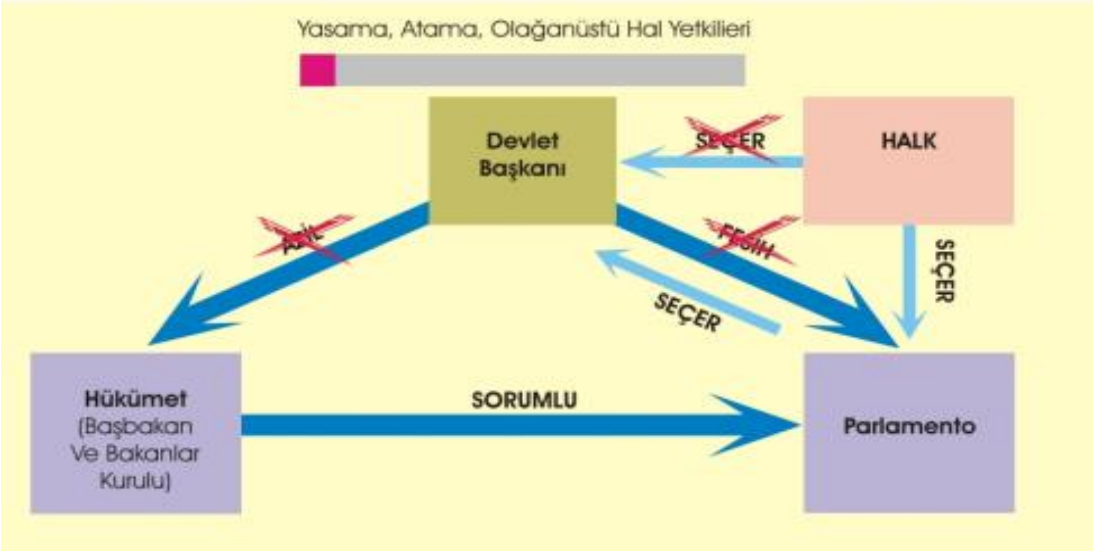
Tablo 1: Demokratik Hükümet Sistemlerinin Ayrımı

Hükümet Sistemleri	**Devlet başkanı halk tarafından mı seçildi?**	**Devlet başkanının anayasal yetkileri nelerdir?**	**Devlet başkanının yanında ayrı bir hükümet var mı? Var ise bu hükümet parlamentoya karşı sorumlu mu?**
Başkanlık Sistemi	Evet.	Sadece sekreterlerini azil yetkisi var.	Yok.
Süper-başkanlık Sistemi	Evet.	Hem hükümeti azil hem de parlamentoyu fesih yetkisi var.	Var ve sorumlu.
Parlamenter Sistem	Hayır.	Çok az yetkisi var.	Var ve sorumlu.
Başkanlı Parlamenter Sistemi	Evet.	Parlamenter sistemden daha fazla ama yine de az yetkisi var.	Var ve sorumlu.
Yarı-başkanlık Sistemi	Evet.	Parlamentoyu feshedebilme yetkisi var.	Var ve sorumlu.

Kaynakça: Gönenç'in "Hükümet Sistemi Tartışmalarında "Başkanlı Parlamenter Sistem" Seçeneği" adlı makalesi baz alınarak tarafımca hazırlanmıştır (2007:39-43).

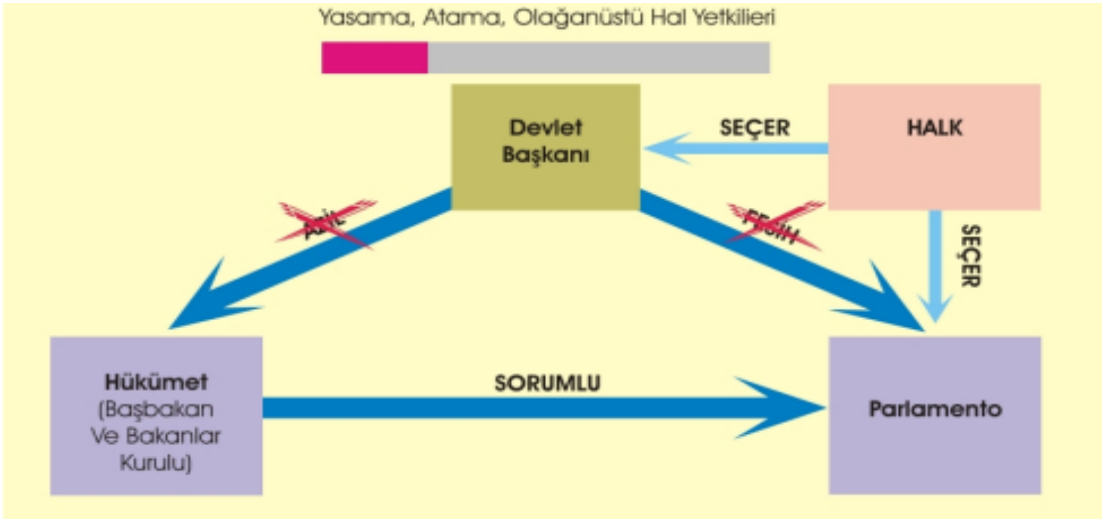
Gönenç bu soruların yanında ayrıca diyagramlarla da hükümet sistemlerini açıklamıştır. Bu diyagramlar aşağıda verilmektedir.

Görsel 1: Parlamenter Sistem



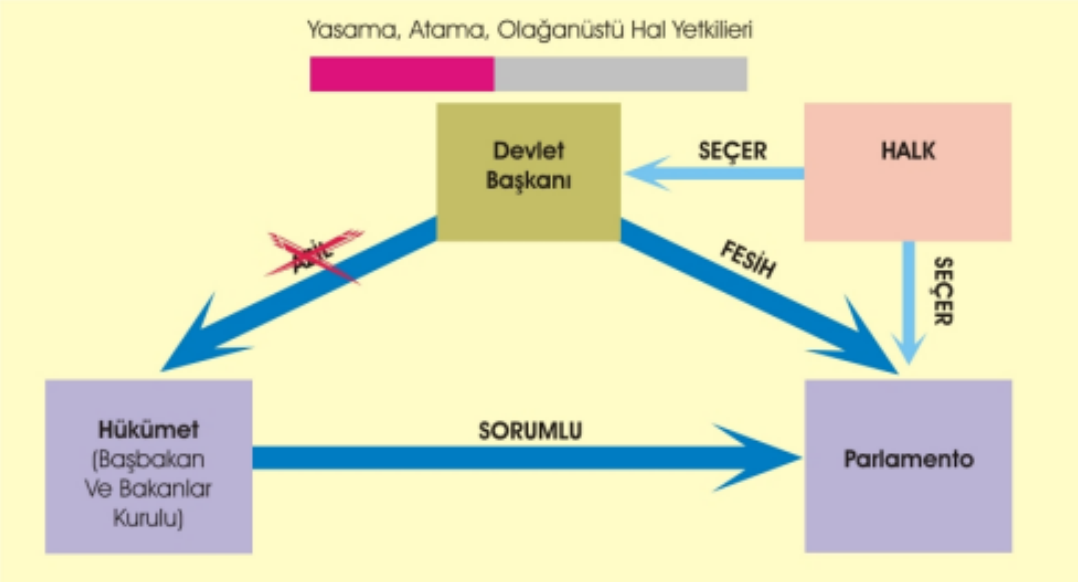
Kaynakça: Gönenç, 2007:41.

Görsel 2: Başkanlı Parlamenter Sistem



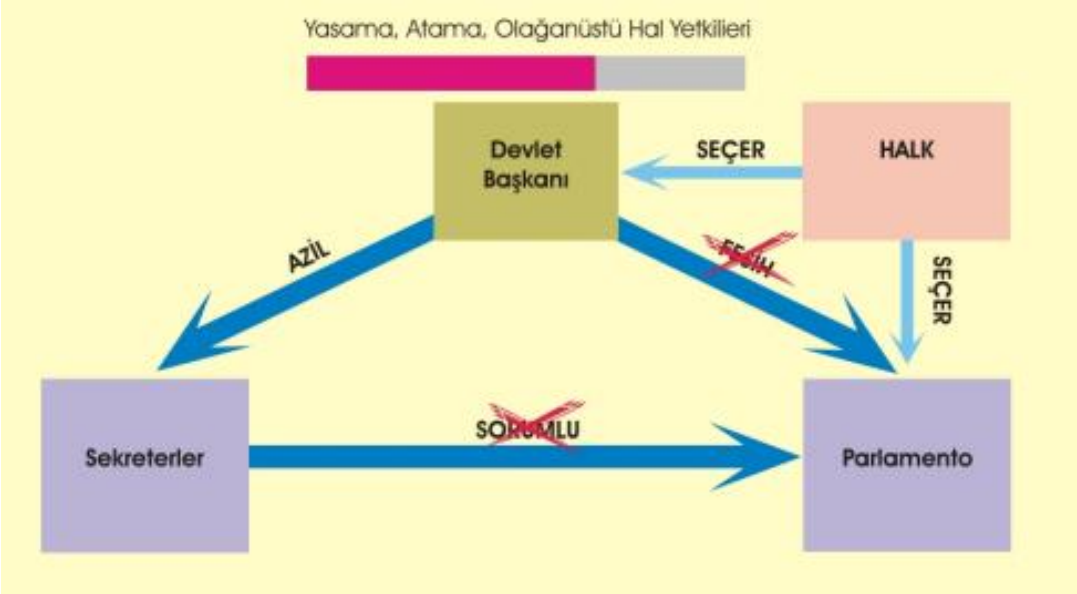
Kaynakça: Gönenç, 2007:42.

Görsel 3: Yarı-başkanlık Sistemi



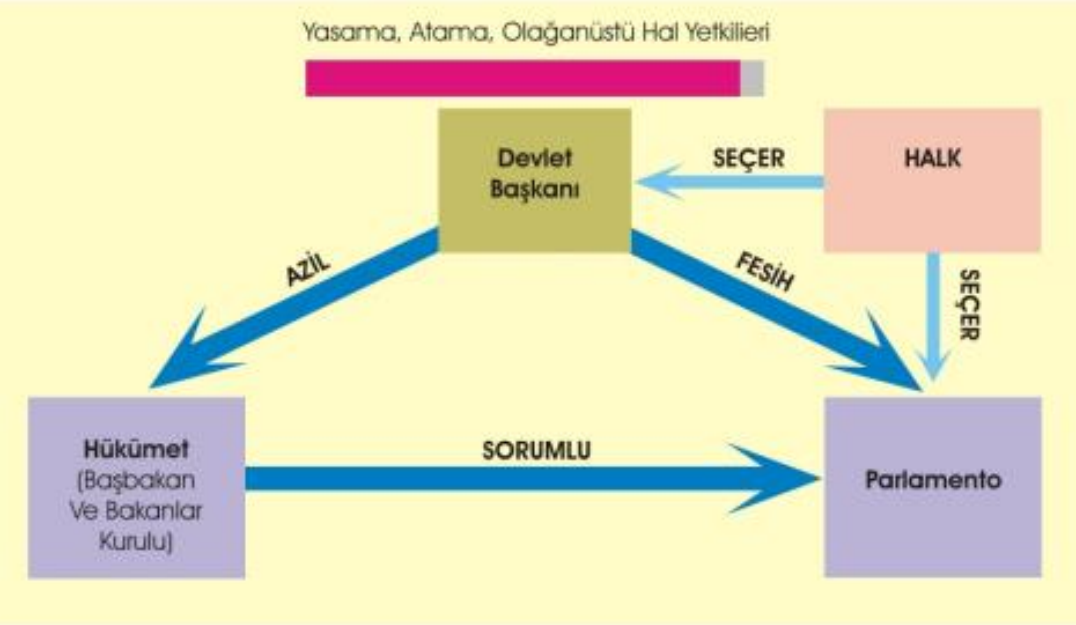
Kaynakça: Gönenç, 2007:42.

Görsel 4: Başkanlık Sistemi



Kaynakça: Gönenç, 2007:43.

Görsel 5: Süper-Başkanlık Sistemi



Kaynakça: Gönenç, 2007:44.

Aşağıda demokratik hükümet sistemleri hakkında detaylı bilgilendirme yapılmaktadır. Ancak süper-başkanlık sistemi ve başkanlı parlamenter sistem ayrı başlıklar halinde ele alınmamaktadır. Yaygın sistemler üzerinden sınıflandırma yapılmaktadır.

1.2.2.1. Başkanlık Sistemi

Kuzey Avrupa'daki siyasal düşüncelerden etkilenen başkanlık sistemi ABD'de 1787 Anayasası ile doğup, gelişmiştir. Bu sistem her ne kadar Avrupa'daki politik düşüncelerden etkilenmiş olsa da insan aklıyla oluşturulmuştur. ABD 1787 Anayasası kurucuları, herkese karşı bir güvensizlik duymaktaydı. Bunun sebebi ise İngilizlere karşı girmiş oldukları mücadeleydi. İngiliz sisteminden tamamıyla farklı bir sistem kurmaları gerektiğine inanmaktaydılar ve bu doğrultuda yeni bir sistem kurmuş oldular. Bu sistem "başkanlık sistemi" idi. Başkanlık sistemi deyimi ise İngiliz gazeteciler tarafından ABD hükümet sistemini belirtmek için kullandıkları

kısaltmadan doğmuştur (Akgül, 2010:85; Bezci, 2005:78; Ersöz, 2015:8; Gözübüyük, 1991:32; Ün, 2021:112).

Başkanlık sistemiyle ilgili birçok tanımlama ve diğer hükümet sistemlerinden ayırmak için kullanılan birçok özellik ortaya konmuştur. Lijphart başkanlık sistemini tanımlarken üç asli özellikten bahsetmektedir. Bunlar (2014:144-145):

- Başkan doğrudan doğruya sınırlı bir süre için halk tarafından seçilmelidir.
- Seçilmiş olan başkan yasama erki tarafından görevden uzaklaştırılamaz.
- Yürütme yetkisi tek kişide, başkanda toplanmalıdır.

Lijphart bu tanımlamayı yaparken asli özellikleri yanında üç tali özellikten de söz etmektedir. Bunlar (2014:152-155):

- Bir kişi hem yasamada hem de yürütmede yer alamaz.
- Başkanın yasama organını feshetme yetkisi yoktur.
- Başkan yasama faaliyetlerine katılamaz.

Sartori'ye göre ise başkanlık sistemi; devlet başkanının belirli bir süre için doğrudan doğruya ya da ona benzer bir seçim yoluyla halk tarafından seçildiği, yürütmenin yasama üzerinde atama ya da feshetme yetkisinin olmadığı, başkanın kendi atadığı hükümetleri yönlendirdiği politik bir sistemdir (Bezci, 2005:79).

John Micheal Carey ise başkanlık sistemini parlamentodan ayırmak için tek gerekenin yasama ve yürütme erklerinin göreve geliş ve görevde kalma sürelerine bakmak olduğunu söylemektedir. Çünkü parlamenter sistemde halkın yapması gereken tek şey parlamentoyu seçmektir. Bu sayede parlamento kurulmakta ve hükümet parlamentodan doğmaktadır. Ayrıca parlamento ve hükümet birbirlerine karşı sorumludur. Karşılıklı olarak birbirlerini feshedebilmekte ya da erken seçime götürebilmektedirler. Başkanlık sisteminde ise parlamento ve başkan ayrı ayrı

seçilmektedir ve görevde kalmak için her iki tarafında güvenoyu almasına gerek yoktur (Tunçkaşık, 2017a:2).

Jose Antonio Cheibub ise başkanlık sistemini ayırmak için tek özelliğin yeterli olduğunu söylemektedir: *"Yasamanın yürütmenin görevine son verememesi"* (Tunçkaşık, 2017a:2).

Bu bilgiler ışığında başkanlık sistemi; kuvvetler ayrılığına dayanan, yürütmenin ve yasamanın tamamıyla birbirinden bağımsız, doğrudan doğruya ya da buna benzer şekillerde halk tarafından sınırlı bir süre için seçilen başkanın hem hükümet hem de devlet başkanı olduğu, yasamanın başkanı feshedemediği, başkanın sadece halka karşı sorumlu olduğu, bir kişinin sadece yasama ya da yürütmede yer alabileceği hükümet sistemine "başkanlık sistemi" denmektedir. Günümüzde; Brezilya, Arjantin, Meksika ve daha birçok ülkede başkanlık sistemine rastlanmaktadır (Tunçkaşık, 2017a:13).

Başkanlık sisteminin alt bir türü olarak görülen ama başkanlık sistemindeki devlet başkanından, hatta tüm demokratik hükümet sistemlerindeki devlet başkanlarından, daha güçlü ve daha fazla yetkiye sahip olan bir başkanın olduğu tür daha bulunmaktadır. Bu hükümet sistemine "süper-başkanlık sistemi" denmektedir. Bu sistemde devlet başkanının parlamentoyu feshetme, hükümeti azletme yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca diğer demokratik hükümet sistemlerindeki başkanlardan çok daha fazla yasama, atama ve olağanüstü hâl yetkisi bulunmaktadır. Bunun yanında, hükümet parlamentoya karşı sorumludur. Alman Weimar Cumhuriyeti ana örneği olmakla birlikte Rusya Federasyonu da bu sisteme benzemektedir (Gönenç, 2007:42).

1.2.2.1.1. Başkanlık Sisteminin Özellikleri

Başkanlık sisteminin genel özellikleri (Tunçkaşık, 2017a:1-4; Sultanlı, 2016:26-26; Ersöz,2015:9; Tunç ve Yavuz, 2009:7-8):

- Başkanlık sistemi, sert kuvvetler ayrılığına dayanmaktadır.
- Başkanlık sistemi, yürütmede tek başlıdır.
- Başkan yürütme yetkisini tek başına ya da kendisinin görev süresiyle sınırlı olarak atadığı ve istediği zaman azledebileceği sekreterleri vasıtasıyla kullanmaktadır.
- Başkan, halk tarafından seçilmektedir ve halka karşı sorumludur.
- Yürütmenin yasamayı dağıtması (farklı ülkelerde değişiklik gösterebilir) ya da yasamanın yürütmeyi düşürmesi (impeachment dışında) mümkün değildir.
- Bir kişi hem yasama hem de yürütmede yer alamaz.
- Başkan ve sekreterler yasama organı çalışmalarına katılamaz, başkan kanun yapamaz ve kararname çıkaramaz.

Yukarıda bahsedildiği üzere başkanlık sisteminde sekreterler bulunmaktadır. Sekreterler, parlamenter sistemdeki bakanlara benzetilebilmektedir ama bu doğru bir benzetme değildir. Çünkü parlamenter sistemde bakanlardan ve başbakandan oluşan bakanlar kurulu ülkenin genel siyasetini belirlerken sekreterler sadece başkanın onları atadığı konularda başkanı bilgilendirmektedir. Sekreterlerin siyasi bir kimliği yoktur (Sultanlı, 2016:27-28).

1.2.2.1.2. Başkanlık Sisteminde Yasama ve Yürütme Arasındaki Denge Mekanizmaları

Başkanlık sistemi tam anlamıyla uygulandığında yasama ve yürütme birbirinden tamamen bağımsız olmakta ve aralarında da herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Bu durum devletin devamlılığını sekteye uğratmaktadır. Bunu önlemek için belirli denge mekanizmaları vardır. Bunlar; atamalar, uluslararası antlaşmaların onaylanması, bütçe, impeachment, meclis araştırması, veto, mesaj ve dolaylı kanun önerisidir (Tunçkaşık, 2017a:4-5; Ersöz, 2015:12).

- *Atamalar*: Kural olarak yürütme içindeki tüm atamalardan başkan sorumlu olsa da bazı önemli atamalarda Senato onayı gerekmektedir (Tunç ve Yavuz, 2009:10).
- *Uluslararası antlaşmaların onaylanması*: Başkan aynı zamanda devlet başkanı olduğu için dış politikadan da sorumludur. Bu sebeple uluslararası antlaşma yapma yetkisi kendisine aittir ama bu antlaşmaların Senato tarafından onaylanması gerekmektedir (Tunç ve Yavuz, 2009:10).
- *Bütçe:* Kongre yürütmenin hazırladığı bütçeyi onaylamayabilmekte ve hatta kısaltabilmektedir. Bu aslında başkana karşı en etkili silahtır. Bu sebeple başkanın her zaman Kongreyle iyi anlaşması gerekmektedir (Tunçkaşık, 2017a:5).
- *Impeachment:* Başkan, sadece halka karşı sorumludur. Bu yüzden başkanın düşürülmesi sadece tek bir yolla olabilmektedir: impeachment. İstisnai bir mekanizmadır. Başkanın cezai sorumluluğudur. Başkan yalnızca adli bir suç işleyip yargılanırsa azledilebilmektedir (Ersöz, 2015:12; Miş, Aslan, Ayvaz ve Duran, 2016:32; Tunç ve Yavuz, 2009:10).
- *Meclis araştırması:* Kongre yürütme faaliyetleriyle ilgili araştırma komisyonları kurabilmektedir, ancak bu komisyonların herhangi bir bağlayıcılığı söz konusu değildir. Başkanı görevden alamazlar (Ersöz, 2015:12).
- *Veto:* Pek çok ülke anayasasında başkana veto yetkisi vermektedir. Bu sayede yürütme yasama üzerinde etkili olmaktadır. Bu vetolara; cep, kısmi veya paket vetosu denmektedir (Miş, vd., 2016:33).
- *Mesaj:* Başkanın kanun teklif etme yetkisi yoktur ama mesaj gönderebilmektedir. Bu sayede çıkmasını istediği kanunlar için telkinde bulunmaktadır (Tunçkaşık, 2017a:5).
- *Dolaylı kanun önerisi*: Başkan parti lideri sıfatını kullanarak, kendi partisinden Kongreye üye olan birine kanun önerisinde bulundurabilmektedir (Tunçkaşık, 2017a:5).

1.2.2.1.3. Başkanlık Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları

Başkanlık sisteminin ilk avantajı, başkanın doğrudan halk tarafından seçilmesidir. Bu sistemi daha demokratik kılmaktadır. Bir diğer avantajı ise istikrarlı ve güçlü bir yönetim yapısına sahip olmasıdır. Bunun sebebi ise başkanın görev süresi içerisinde görevden alınamamasıdır. Ancak bu durum bu sistemin aynı zamanda en büyük dezavantajıdır, çünkü başkanın iyi ya da kötü olması fark etmeksizin bu kural geçerli olmaktadır. Başkan impeachment kurallarına uyduğu sürece dilediği her şeyi yapma hakkına sahip olabilmektedir. Bu gücü nasıl kullanacağı başkana kalmaktadır. Pek çok ülkede bu durumun diktatörlüklere sebep olduğu görülmüştür (Tunç ve Yavuz, 2009:14-32).

Başkanlık sisteminin bir diğer dezavantajı ise aşağıda görüldüğü üzere parlamenter sistemin aksine kutuplaşmalara yol açmasıdır. Çünkü gelen başkanın diğer partilerle diyalog kurma zorunluluğu bulunmamaktadır. Kazanan her şeyi almaktadır (Ersöz, 2015:14).

Başkanlık sisteminin son dezavantajı ise çifte meşruluğa sebep olabilmesidir. Kongre de başkan da halk tarafından seçilmektedir ve genellikle seçimler aynı zamanda olmamaktadır. Bu durumda Kongre ve başkan her zaman aynı siyasi eğilime sahip olmayabilmektedir. Bu durumda çatışma halini arttırabilmektedir (Tunç ve Yavuz, 2009:20-32).

1.2.2.2. Parlamenter Sistem

Yasama ve yürütme erklerinin hukuken birbirinden bağımsız olduğu ama birbirleri arasında iş birliği ve etkileşimin olduğu sisteme “parlamenter sistem” denmektedir. Parlamenter sisteminin en ayırt edici özelliği, hükümetin parlamentonun içinden doğmasıdır. Var olabilmek için parlamentonun güvenine ihtiyaç duymaktadır. Eğer bu iki şart aynı anda sağlanıyorsa bu sistemin parlamenter sistem olduğu kabul edilmektedir (Akgül, 2010:92; Tunçkaşık, 2017b:1).

Parlamenter sistem, İngiltere'nin toplumsal koşulları doğrultusunda tarihsel bir süreç sonunda evrimleşerek ortaya çıkmış bir sistemdir. Magna Carta'nın kabulüyle süreç başlamıştır. Amaç, hükümdarın yetkilerini sınırlandırmaktır. Zamanla hükümdarın yetkileri sınırlandırılarak parlamenter monarşi doğmuştur. Günümüzde Almanya, İngiltere, İtalya ve daha birçok ülkede parlamenter sistem kullanılmaktadır (Ersöz, 2015:17; Gözübüyük, 1991: 26; Sultanlı, 2016:11; Tunçkaşık, 2017b:23).

İki tür parlamenter sistem bulunmaktadır: parlamenter monarşi ve parlamenter cumhuriyet. Parlamenter monarşide devlet başkanı irsî olarak belirlenirken, cumhuriyetlerde seçimle belirlenir. Her iki sistemde de kabine parlamentodan doğmakta ve ona karşı sorumlu olmaktadır. Ancak devlet başkanı her iki türde de sorumsuzdur (Akgül, 2010:92).

Parlamenter sistemi diğer sistemlerden ayırt etmek için pek çok yazar benzer fikirler ortaya koymuştur. Cheibub'a göre; eğer hükümet var olmak için yasamaya ihtiyaç duyuyorsa bu durumda parlamenter sistemdir. Matthew Soberg Shugart ise eğer kabine parlamentoya hesap veriyorsa, bu sistemin parlamenter sistem olduğunu söylemektedir (Tunçkaşık, 2017b:2-3).

Lijphart ise parlamenter sistemi başkanlık sisteminde ayırırken üç asli özellikten bahsetmektedir (2014:144-145):

- Parlamenter sistemlerde hükümet ve onun başı, parlamentoya ve onun güvenine karşı sorumlu olmaktadır.
- Parlamenter sistemlerde hükümet yasama organı tarafından seçilmektedir.
- Parlamenter sistemlerde yürütme yetkisi kolektif bir niteliğe sahip olmaktadır. Kararlar birlikte alınmaktadır.

Lijphart bu üç asli özelliğin yanında üç tali özellikten bahsetmektedir (2014:152-154):

- Parlamenter sistemlerde bir kişi hem parlamentoda hem de hükümette görev alabilmektedir.
- Parlamenter sistemlerde yürütme yasamayı feshedebilmektedir.
- Parlamenter sistemlerde yürütme iki başlı olmaktadır. Bir tarafta neredeyse hiç yetkisi olmayan, sorumsuz bir cumhurbaşkanı; diğer tarafta hükümetin başı olan, birçok yürütme yetkisine sahip başbakan ve bakanlar kurulu yer almaktadır.

Parlamenter sistemlerde kural olarak, devlet başkanı halk tarafından seçilmemektedir. Parlamenter sistemin esas unsurları değişmeden sadece devlet başkanı halk tarafından seçilmişse, bu sisteme "başkanlı parlamenter sistem" denilmektedir. Halk tarafından seçilmesi sebebiyle anayasal yetkileri normal bir parlamenter sistem devlet başkanından daha fazla olsa da diğer sistemlere kıyasla sembolik yetkili bir devlet başkanı olmaya devam etmektedir (Gönenç, 2007:41).

1.2.2.2.1. Parlamenter Sistemin Özellikleri

Parlamenter sistemin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Ün, 2021:109-111; Tunç ve Ekinci, 2020:79-80; Tunçkaşık, 2017b:5-7; Ersöz, 2015:18-19; Gözler, 2010:77-81; Gönenç, 2007:2; Gözübüyük, 1991:26-28):

- Parlamenter sistemlerde yürütme yasamadan doğmaktadır.
- Parlamenter sistemlerde yürütmenin, mutlak özelliği olmamak kaydıyla, iki kanadı bulunmaktadır; bir kanatta sorumsuz devlet başkanı, diğer tarafta sorumlu hükümet.
- Hükümet de kendi içinde iki başlıdır: hükümetin başı başbakan ve bakanlar kurulu.
- Parlamenter sistemlerde yürütme organı diğer bir deyişle hükümet, doğrudan doğruya halk tarafından seçilmez. Devlet başkanı, yasama tarafından seçilmektedir. Ancak bakanlar kurulu daima yasamadan kaynaklanmaktadır.

- Devlet başkanı (cumhurbaşkanı, kral, hükümdar) sorumsuzdur. Vatana ihanet gibi belli suçlar dışında siyasi ve cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu sebeple başbakan veya ilgili bakan ya da her ikisi birlikte devlet başkanının yaptığı yazılı işlemleri imzalayarak sorumluluğu almaktadır (Karşı imza kuralı).
- Devlet başkanı, parlamento tarafından azledilemez.
- Devlet başkanı, sınırlı ve sembolik yetkilere sahiptir.
- Yürütmenin ikinci ve sorumlu kanadı olan hükümet, parlamentoya karşı sorumludur. Sadece hükümetin kuruluşunda değil, görev sırasında da güvenini devam ettirmesi gerekmektedir. Parlamentonun güvenini kaybeden hükümet düşmektedir.
- Parlamentoya karşı hem tek tek bakanların bireysel sorumluluğu hem de bakanlar kurulunun kolektif sorumluluğu vardır. Ayrıca başbakana güvensizlik oyu verilmesi de kolektif sorumluluktur. Bireysel sorumluluk da sadece bakan görevinden azledilirken, kolektif sorumluluk da tüm hükümet azledilmektedir.
- Bireysel sorumluluk, bakanların kendi bakanlıklarından kaynaklı görevlerinden dolayı bakanlıktan azledilmesidir. Kolektif sorumluluk ise bakanlar kurulunun genel siyasetinin belirlenmesi ve yürütülmesinden kaynaklı tüm hükümetin azledilmesidir.
- Yasamanın yürütmeyi azletmesine karşılık, yürütmede yasamayı feshedebilmektedir. Bu yetki genel olarak devlet başkanına verilir ama yetkiyi tek başına kullanamaz.
- Başkanlık sisteminden farklı olarak parlamenter sistemde bir kişi hem yasama hem de yürütmede yer alabilmektedir.
- Bakanlar kurulu yasama organının faaliyetlerine katılabilmektedir.

1.2.2.2.2. Parlamenter Sistemde Yasama ve Yürütmenin Karşılıklı Etkileşim Araçları

Yasama ve yürütme arasında dengeyi sağlamak için belli başlı etkileşim araçları mevcuttur. Bunlar; kanun yapımına yürütmenin katılması, veto, bütçe, uluslararası antlaşmalar ve denetimdir (Ün, 2021:110; Ersöz,2015:19-20; Gözler, 2010:81-82).

- *Kanun yapımına yürütmenin katılması*: Parlamenter sistemde yürütme organı kanun önerme yetkisine sahiptir.
- *Veto*: Devlet başkanı her ne kadar sınırlı yetkiye sahip olsa da geciktirici veto yetkisine sahiptir. Bu sayede kanunları tekrar görüşülmesi için parlamentoya gönderebilmektedir.
- *Bütçe*: Yürütmenin hazırladığı bütçeyi yasama onaylamaktadır.
- *Uluslararası antlaşmalar*: Yürütmenin yaptığı uluslararası antlaşmaların yürürlüğe girmesi için yasama tarafından onaylanması gerekmektedir.
- *Denetim*: Yasama organı; soru, meclis araştırması, gensoru gibi yollarla yürütmeyi denetleme yetkisine haizdir. Yalnız yürütmeyi denetleme yetkisi ona talimat verme hakkı vermemektedir.

1.2.2.2.3. Parlamenter Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları

Öncelikle parlamenter sistemlerde ilk avantaj, yasama ve yürütme arasındaki ilişkide kilitlenme riskinin olmamasıdır. Çünkü hükümet her zaman her koşulda parlamentonun güvenine ihtiyaç duymaktadır. Bu da bu sistemin demokratik ömrünü uzatmaktadır. Ancak bu avantaj aynı zamanda sistemin dezavantajıdır. Hükümetler sürekli risk altındadır, çünkü güvenoyu almazlarsa feshedilebilmektedirler. Bu durum hükümet istikrarsızlıklarına, güçsüz ve verimsiz hükümetler kurulmasına sebep olabilmektedir (Erdem, 2017:14-15).

Bir diğer avantaj ise parlamenter sistemler esnektir çünkü parlamentonun ya da halkın güvenini kaybeden bir kabine ya da üyesi kolayca görevinde azledilebilmektedir. Başka bir avantajı ise parlamenter sistemlerde seçim kazanan parti her zaman düşürülebilme riski olduğu için muhalefet partilerinin de isteklerini dikkate almak zorunda kalmaktadır. Bu durum kutuplaşmayı önlemektedir. Diğer bir avantaj ise devlet başkanının partiler üstü bir sıfatı olduğu için herhangi bir çatışmada uzlaştırıcı bir etkisi bulunmaktadır (Erdem, 2017:14-15; Ersöz, 2015:20).

Nispi temsil sistemi sayesinde parlamenter sistemlerde parlamentonun içerisinde daha fazla siyasi parti bulunabilmektedir. Bu durum sistemin hem avantajı hem de dezavantajıdır. Nispi temsil sistemi sayesinde halkın katılımı artmakta, demokratik temsil güçlenmektedir ama aynı zamanda çok fazla parti parlamento içerisinde yer aldığı için hükümet krizlerinin ortaya çıkma ihtimali artabilmektedir. Sistemin son dezavantajı ise seçimleri doğrudan halk yapmadığı için düşük nitelikli bir demokrasiye yol açabilmektedir (Erdem, 2017:14-16; Ersöz, 2015:20).

1.2.2.3. Yarı-Başkanlık Sistemi

Yarı-başkanlık sistemi başkanlık sistemi ile parlamenter sistemin bir karışımı olan hükümet sistemidir. Geniş yetkilere sahip devlet başkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçildiği, başbakanın ve bakanların yürütme erkine sahip olduğu ve bakanların siyasi sorumluluğunun olduğu hükümet sistemidir. Devlet başkanının geniş yetkilere sahip olması ve halk tarafından seçilmesi yönüyle başkanlık sistemine benzemektedir. Yalnız halk tarafından seçilen devlet başkanını parlamenter sistemler dışlamaz (Dikici, 2009:31; Sultanlı, 2019:16; Tunçkaşık, 2017b:3; Ün, 2021:111).

Yarı-başkanlık sisteminin ilk örneklerine, II. Dünya Savaşı öncesi Finlandiya, Avusturya ve İrlanda anayasalarında rastlansa da Fransa'nın 1958 Anayasası'nda 1962 tarihli değişiklikle yarı-başkanlık bugünkü tanımına kavuşmuştur. Yarı-başkanlık sistemi, komünizm sonrası Doğu Orta Avrupa ve Eski Sovyetler Birliği'nde patlama yaşamıştır. Bu patlamaya yönelik Duverger, yarı-başkanlık sisteminin Sovyetler

Birliği'ne az da olsa benzediğini söylemektedir. Günümüzde bu sistemi kullanan ülkeler; Polonya, Angola, Senegal vs. (Erdem, 2017:1; Matsuzato, 2016:318; Protysk, 2008:219; Sultanlı, 2016:18).

Yarı-başkanlık sisteminin tanımı konusunda birçok yazar fikir ayrılığına düşmektedir, hatta bazı yazarlar bu sistemi ayrı bir hükümet sistemi olarak ele almamaktadır. Yarı-başkanlık sistemi için bu sebeple ortak bir tanım bulunmamaktadır. Ancak genel olarak Duverger'in tanımı kabul edilmektedir. Aynı zamanda Duverger akademik olarak yarı-başkanlığı ilk kez tanımlayan akademisyendir (Ün, 2021:111).

Duverger'e göre, bir siyasi rejimin anayasasında; geniş yetkili, halk tarafından seçilen bir başkan ve parlamento karşı çıkmadığı sürece hükümet eden bir başbakan ve bakanlar kurulu varsa ve başkanın parlamentoyu feshedebilme yetkisi var ise bu sistem yarı-başkanlıktır. Bir ülkenin yarı-başkanlık olabilmesi için devlet başkanının geniş yetkilere sahip olması ve bu yetkilerin anayasal olarak tanınmış olması gerekmektedir (Elgie, 2011:316,397; Uluşahin, 2003,207).

Sartori ise yarı-başkanlık sistemi için beş madde sıralamaktadır, bunlar (Dursun,2006:33);

- Devlet başkanı, doğrudan ya da benzer yollardan halk tarafından seçilmelidir.
- İkili yürütme yapısı vardır. Devlet başkanı yürütme yetkilerini başbakan ile kullanmalıdır.
- Devlet başkanı parlamentodan bağımsızdır ama yönetme yetkisini hükümet kanalıyla yapmaktadır. Tek başına hareket edemez.
- Başbakan ve bakanlar kurulu, devlet başkanına karşı değil parlamentoya karşı sorumludur. Parlamentonun güvenine görev süresi boyunca muhtaçtırlar.

Lijphart ise yarı-başkanlık adı altında farklı bir hükümet sistemini öngörmez. O hükümet sistemlerini başkanlık ve parlamenter sistem olarak ele almaktadır. Patrick O'Neill ise yürütmenin başbakan ve devlet başkanı arasında ayrıldığı ama önemli yetkilerin devlet başkanında olduğu sistemleri, yarı-başkanlık sistemi olarak tanımlamaktadır (Dursun, 2006:233; Erdem, 2017:2).

1.2.2.3.1. Yarı-Başkanlık Sisteminin Özellikleri

Yarı-başkanlık sisteminin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Sultanlı, 2016:19, Ataöv, 2011:175-180):

- Devlet başkanı, başkanlık sisteminde olduğu gibi doğrudan ya da dolaylı bir şekilde sınırlı bir süre için halk tarafından seçilmektedir.
- İkili bir yürütme yapısına sahiptir. Yürütme devlet başkanı ve kabine arasında paylaşılmaktadır. Bu yapısıyla parlamenter sisteme benzemektedir.
- Kabine her zaman parlamentonun güvenoyuna ihtiyaç duymaktadır.
- Bu sistemi parlamenter sistemden net bir şekilde ayıran özelliği ise devlet başkanının önemli anayasal yetkilere sahip olmasıdır.
- Devlet başkanı parlamentoyu feshedebilmektedir (Gönenç, 2007:41).

1.2.2.3.2. Yarı-Başkanlık Sisteminin Avantajları ve Dezavantajları

Öncelikle yarı-başkanlık sistemi iki güçlü kanattan oluşan yürütme yapısına sahip olduğu için bu sistemin hem avantajı hem de dezavantajı olmaktadır. Avantajı olmasının sebebi, her iki tarafta güçlü olduğu için aralarında bir denge oluşturmakta ve diğer tarafın aşırılıklarını engelleyebilmektedir. Aynı zamanda bu denge sayesinde daha istikrarlı bir yürütmeden söz edilebilmektedir. Bunun yanı sıra dezavantajı olmasının sebebi ise devlet başkanı ve hükümet aynı partiden gelmeyebilmekte ya da aralarında uyuşmazlık olabilmektedir. Bu gibi durumlarda eğer uzlaşma kültürü oluşmamış bir toplumdalarsa bu yürütmenin ciddi anlamda aksamasına sebep

olabilmektedir. Bunun önlenebilmesi için yetkilerin açık ve kesin bir şekilde belirlenmiş olması gerekmektedir (Erdem, 2017: 4-5).

Bu sistemin bir diğer avantajı ise parlamenter sistemden daha demokratik olmasıdır. Bunun sebebi ise devlet başkanının halk tarafından seçilmesidir. Ama yine bu durumda dezavantaja dönüşebilmektedir çünkü devlet başkanı seçimi, genel olarak siyasal partiler yoluyla yapıldığı için bu durumda devlet başkanı yansız olmayabilmektedir (Ersöz, 2015:16; Sultanlı, 2016:23).

Yarı-başkanlık sisteminin bir diğer avantajı ise parlamenter sisteme kıyasla devlet başkanının önemli yetkilere sahip olmasından kaynaklı, parlamenter sistemlerde görülen koalisyon dönemlerinde oluşan duraksamayı, başkanın yetkilerini kullanarak bertaraf edebilmesidir. Bu sayede yürütmenin devamlılığı sağlanmış olmaktadır (Sultanlı, 2016:22).

Sistemin bir diğer avantajı ise devlet başkanının parlamentoyu fesih yetkisi olmasından kaynaklı hükümet ve yasama arasındaki uyuşmazlıklar halkın hakemliği ile çözülebilmektedir (Sultanlı, 2016:23).

II. BÖLÜM

2. GÜNEY KORE

Bu bölümde Güney Kore'nin ülke yapısı, tarihi, ekonomisi ve hükümet sistemi hakkında bilgiler verilmektedir.

2.1. Güney Kore Hakkında Genel Bilgiler

Güney Kore, resmi adıyla Kore Cumhuriyeti, Doğu Asya, Kore Yarımadası'nın güney yarısı, Japonya Denizi ve Sarı Deniz ile sınır komşusudur. (Bu bölümden itibaren Güney Kore, yazım ve okuma kolaylığı açısından Kore olarak anılacaktır.) 15 Ağustos 1948'de kurulmuş olan Kore Cumhuriyeti genç, liberal ve demokratik bir devlettir (CIA, 2023A; Korean Cultural Center (a)).

Kore adı, milattan sonra 10. yüzyılda yarımadayı birleştiren Kore hanedanı olan Goryeo'nun Çince adından türetilmiştir. Kore'nin başkenti Seul'dur. Seul, başkent anlamına gelen Korece kelimeden gelmektedir ve eski Kore Krallığı Silla'nın başkentinin adı olan Seorabeol'den türetildiğine inanılmaktadır (CIA, 2023A).

2.1.1. Nüfusu ve Etnik Yapısı

Homojen etnik yapıya sahip Kore'nin nüfusu 2020 verilerine göre 51,78 milyondur. Nüfusun büyük çoğunluğunu Koreliler oluşturmaktadır. Toplam nüfusun yaklaşık olarak %2,9'unu yabancı uyruklular oluşturmaktadır (Korean Cultural Center (d); T.C. Dışişleri Bakanlığı (a) ve (b)).

Kore'de yaygın olarak Korece ve İngilizce konuşulmaktadır. İngilizce okullarda yaygın olarak öğretilmektedir. Korelilerin kullandığı alfabe Hangıl'dır. Bu alfabe Joseon Hanedanlığı döneminde Kral Sejong tarafından yaratılmıştır ve bu özelliği ile

ne zaman yaratıldığı bilinen tek alfabedir. Bu sebeple Koreliler için bu alfabe kültürel bir miras olarak görülmektedir (Korean Cultural Center (g)).

Kore'nin resmi bir dini bulunmamakla birlikte 2015 tahmini verilerine göre; nüfusun %56,9'u ateist, %19,7'si Protestan, %15,5'i Budist, %7,9'u Katolik'tir. Ayrıca birçok Koreli Konfüçyüs geleneklerini ve uygulamalarını devam ettirmektedir (CIA, 2023A).

2.1.2. Ekonomisi

Kore, Japon koloni yönetiminden Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle kurtulmuştur. Ama uzun yıllar süren yönetim, Kore'ye bazı miraslar bırakmıştır. Bunların başında güçlü bir kurumsal yapı gelmektedir. Ayrıca Kore'nin yolları ve demiryolları oldukça iyi durumdaydı, bu da sanayinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Japonlardan kalan kurumsal miras ekonomilerinin gelişmesinde oldukça büyük rol oynamıştır (Bizhan, 2018:1001-1002).

ABD, Kore yarımadasında Komünizmin daha fazla yayılmasını önlemek amacıyla Kore'de kapitalist bir düzen kurulmasına yardımcı olmuştur. Bunun yanı sıra Kore doğal kaynak bakımından fakir sayılabilecek bir ülke olduğu için ABD yardımına bağımlı hale gelmiştir. Ama hem ABD yardımı hem miras kalan kurumsal yapı sayesinde çok kısa sürede toparlanmış ve 20. yüzyılın en dikkat çekici ekonomik başarılarından biri haline gelmiştir. Bu sebeple "Han Nehrindeki Mucize" olarak da anılmaktadır. Kore bu büyümeyi büyük şirketlere borçludur. Çünkü kaynak ve sermaye yetersizliği olduğu dönemde, büyük firmalara öncelik tanıyarak ihracata yönelik bir ekonomik yapı oluşturmuştur (Bizhan, 2018:1002; Korean Cultural Center (f)).

Açık piyasa ekonomisinin benimseyen Kore'nin başlıca ticaret ortakları; Çin, Vietnam, Japonya ve ABD'dir (Korean Cultural Center (j); T.C. Dışişleri Bakanlığı (b)).

2.1.3. Kısa Tarihi

Kore devleti yeni kurulmasına karşın, Kore ulusunun tarihi çok daha eskiye dayanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre yarımada da ilk yerleşimin M.Ö. 700.000 yılında olduğu düşünülmektedir. Yarımadada var olduğu düşünülen ilk krallık M.Ö. 2333'te karşımıza çıkan Gojoseon'dur. Daha sonra yarımadada 1910 yılına kadar birçok krallık tarih sahnesinde kendini göstermiştir. En son var olan bağımsız Joseon Krallığı'nın Japon İmparatorluğu tarafından işgal edilmesiyle Kore Yarımadası'nda yüzyıllardır süre gelen bağımsızlığın yerini tam 35 yıl sürecek koloni yönetimi devralmıştır (Alkan, 2021: 74; CIA, 2023A; Korean Cultural Center (k); Lee ve Suh, 2017:471)

Modern Kore Cumhuriyeti'nin ortaya çıkışı ise Soğuk Savaş sonrasında, 1945 yılında Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle başlamıştır. 1945'te Kore Yarımadası Kuzey ve Güney olmak üzere, günümüze kadar süregelecek şekilde ikiye bölünmüştür. Kuzey'i Sovyetler Birliği işgal ederken, Güney'de ABD varlığını göstermiştir. Güney kısımda ABD Ordusu Askeri Hükümeti geçici olarak idari gücü ele almıştır. 1948 yılına değin Kore'nin bağımsız bir devlete geçişini denetlemiştir. Bunun aslında başlıca sebebi, hemen yanında bulunan Sovyetler Birliği tehlikesidir. Komünizmin yayılmasını engellemek amacıyla ABD, Güney kısmın yanında olmuştur (Korean Cultural Center (i); Lee ve Suh, 2017:478; Pustu ve Aksüt, 2018:31).

1948 yılına gelindiğinde ise karşımıza modern Kore Cumhuriyeti çıkmaktadır. Mayıs 1948'de ülkenin ilk demokratik seçimleri yapılmıştır. Aynı sene ağustos ayında 1948 Kurucu Anayasa yürürlüğe girmiştir. Ülkenin ilk Başkanı Rhee Syngman ve ilk Başkan Yardımcısı Yi Si-yeong olmuştur. Birleşmiş Milletler, bu seçimle birlikte Kore Cumhuriyeti'ni yarımadada bulunan tek meşru hükümet olarak tanımıştır (Alkan, 2021:74; Korean Cultural Center (e); Küçük, 2019:8).

Kore ulusu birçok anayasa ve anayasa değişikliğine şahit olmuştur. Bu değişimler bazen sivil bazen ise askeri hükümet tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra

farklı hükümet sistemlerinin de denendiği görülmektedir (Alkan, 2021:74; Küçük, 2019:8).

- ✓ 1948 Anayasası Dönemi: Bu Anayasa ile ülke demokratik yönetim sistemini benimsemiştir. Ayrıca Anayasanın kabul edildiği gün ülkede milli gün olarak kutlanmaktadır. Bu Anayasa, kurucu olmasından kaynaklı çok kapsamlı bir anayasa değildir. Bunun yanı sıra Başkanın, Millet Meclisi tarafından seçildiği bir başkanlık sistemini benimsemiştir. Bu yönüyle başkanlık sistemiyle çelişse de bu çelişki 1952 değişikliğiyle ortadan kalkmıştır. Bu değişiklik ile Başkan ve yardımcısı halk tarafından seçilmeye başlanmıştır. Bu değişikliğin yanında en fazla iki kez Başkan seçilebilme kuralı kaldırarak Rhee'nin daha uzun süre Başkan kalması sağlanmıştır. Hatta bu durum Rhee'de güç açlığına sebep olmuş olmalı ki 1954'te yapılan değişiklikle tekrar bu sınırlamayı getirmiş ama ilk Başkanın bu hükümle sınırlandırılmadığını belirterek başkanlık süresini uzatmıştır. Bu sebeple Rhee kuruluştan 1960 yılında Nisan Devrimi ile Hawaii'ye kaçışına kadar çok uzun bir süre Başkanlık yapmıştır (Alkan, 2021:74-75; Korean Cultural Center (a) ve (e); Küçük, 2019:8-11).
- ✓ 1960 Anayasası Dönemi: 15 Haziran 1960 tarihinde kabul edilen Anayasada başkanlık sisteminden vazgeçilerek parlamenter hükümet sistemine geçilmiştir. Başkana ait olan yetkiler, Başbakana aktarılmıştır. Bu sayede parlamenter sistemlerde olduğu gibi Cumhurbaşkanının sadece sembolik yetkileri korunmuştur (Alkan, 2021:75; Korean Cultural Center (e); Küçük, 2019:11).
- ✓ 1962 Anayasası Dönemi: 1960 Anayasası'nın kabulünden sadece iki sene sonra Tümgeneral Park Chung-hee liderliğindeki askeri darbeyle yeni bir Anayasa kabul edilmiştir. Bunun asıl sebebi hükümetin yoğun yolsuzlukları, yozlaşmalar ve talepleri karşılayamamalarıdır. Darbe sonrası çoğu asker, buna Park da dahil, görevlerinden istifa ederek politikacı kimlikleriyle siyasi hayatlarına devam etmişlerdir. Bu Anayasa ile başkanlık sistemi geri gelerek, 4 yıl kısıtlaması getirilmiştir. Ayrıca Başkanın halk tarafından en fazla iki dönem seçilebileceği de Anayasaya eklenmiştir. Başkan Park bu sürede iki

defa seçilerek, seçilme sınırını doldurduğu için Anayasada değişiklik yaparak üçüncü kez, seçim hileleriyle, Başkan olmuştur (Alkan, 2021:76; Korean Cultural Center (e); Küçük, 2019:12-13).

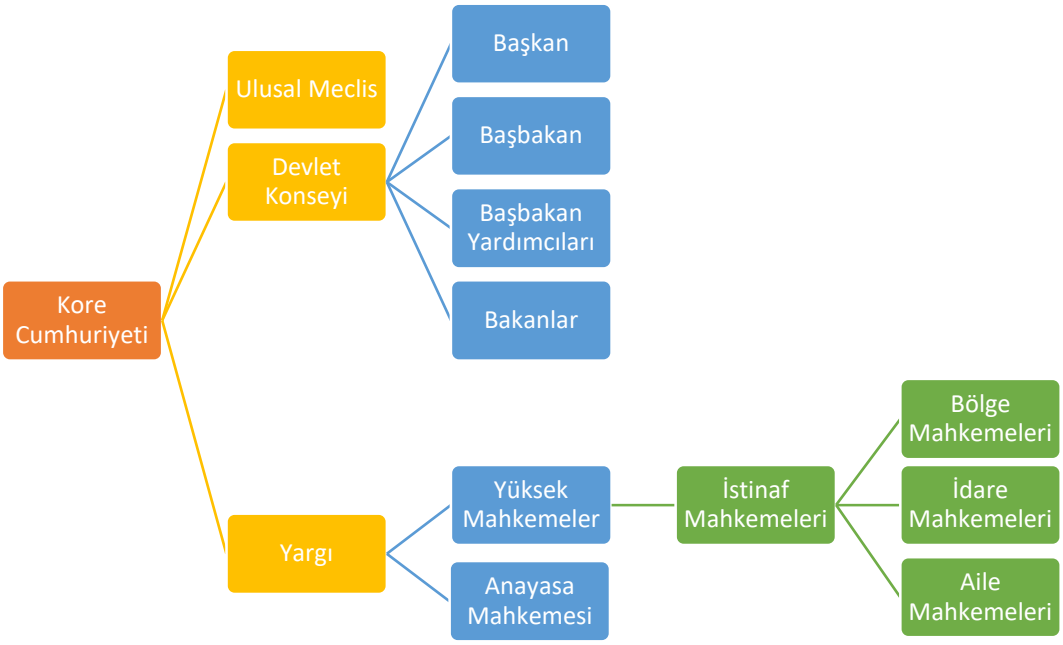
- ✓ 1972 Anayasası Dönemi: Başkan Park da Rhee gibi sahip olduğu güçten vazgeçmek istememiş olmalı ki tekrar seçilemeyeceğini anladığı anda sıkıyönetim ilan etmiş ve 1962 Anayasası'nı askıya almıştır. 1972'de Yushin Anayasası kabul edilmiştir. Bu Anayasa ile bir kişi sınırsız sayıda, her bir dönemi 6 yıl olacak şekilde Başkan seçilebilmektedir. Bu Anayasada da başkanlık sistemi devam ettirilmiş olsa da sistemin ilk koşulu olan halk tarafından seçilmiş Başkan kaldırılarak, Başkan seçimi Milli Birleşme Konferansı'na aktarılmıştır. Bu dönem de Başkana neredeyse sınırsız güç verilmiştir (Alkan, 2021:76; Korean Cultural Center (e); Küçük, 2019:13-14).
- ✓ 1980 Anayasası Dönemi: 1979 Aralık ayında tekrar Başkan seçilen Park, darbeyle geldiği gibi yine darbeyle gitmiştir. Tümgeneral Chun Doo-hwan liderliğindeki askeri grup yönetimi devralarak, acil durum ilan etmiş, Millet Meclisi'ni feshetmiş, birçok protestoyu önlemek amacıyla yüzlerce insanı katletmiştir. Ekim 1980'de yeni Anayasa kabul edilmiştir. Bu Anayasada da başkanlık sistemi korunmuş, başkanlık sistemi 7 yıl ile sınırlandırılmış ve bir kişinin yalnızca bir dönem Başkan olabileceği belirtilmiştir. Ancak Başkanlık seçimini kaybetmemek için Chun, Milli Seçim Konferansı ile seçilmeyi devam ettirmiştir. Seçildiği dönem boyunca otoriter bir tavır takınmıştır (Alkan, 2021:76-77; Korean Cultural Center (e); Küçük, 2019:14-15).
- ✓ 1987 Anayasası Dönemi: Başkan Chun, yeni seçim yaklaştığında Anayasa değişikliği tartışmalarını yasaklayarak görev süresini uzatmaya çalışmıştır. Ama bu durum karşısında halk ve muhalefet tepkisiz kalmamış ve bu tepkileri sayesinde Kore Cumhuriyeti tarihinde ilk defa mutabakat ve iş birliğiyle yeni Anayasa kabul edilmiştir. Bu Anayasa ile Kore gerçek anlamıyla demokratik bir yönetim haline gelmiştir. Tarihinden ders alarak, başkanlık rejimini olması gerektiği hale getirmiştir. Bu Anayasaya göre bir kişi bir dönemden fazla Başkan seçilemez. Ayrıca bir dönem 5 sene ile sınırlandırılmıştır. Başkanın halk tarafından seçilmesi şartı geri getirilmiştir. Başkanın yetkileri de sınırlandırılmıştır. Bu tarihten günümüze kadar tüm başkanlar atanmış değil

seçilmiş başkanlardır (Alkan, 2021:77; Korean Cultural Center (e); Küçük, 2019:15).

2.2. Güney Kore'nin Hükümet Yapısı

Kore üniter devlet yapısına sahip, liberal demokratik bir cumhuriyettir (Korean Cultural Center (a); Miş vd., 2016:33; 대한민국헌법, Md. 1).

Kore merkeziyetçi yönetim geleneğine sahiptir. Ancak 1995 yılında Yerel Özerklik Sistemi'ni devreye koymuştur. Bu sistem ile tabandan demokrasiyi hedeflemektedir. Bu sistem ile yerel yönetimlerin herhangi bir hizmet sınırı bulunmamaktadır. Ayrıca Başkanları ve meclisleri halk tarafından, bir kişinin en fazla üç dönem seçilmesi şartıyla dört yıllığına seçilmektedir. Yerel yönetimler; büyükşehir meclisi, üst ve alt düzeyden oluşmaktadır. *"Üst düzey yerel yönetimler, Özel Seul Kenti, 6 tane büyükşehir, 8 tane ada, Jeju Özel Öz-yönetim Bölgesi de dahil olmak üzere toplam 16 tanedir fakat Temmuz 2012 tarihinde çok fonksiyonlu şehir olan Sejong Özel Özerk Şehri de eklendikten sonra sayısı 17'ye çıkmıştır. Alt düzey yönetimler de şehir, ilçe, semt (si, gun, gu) olup sayısı 226'dır"* (Korean Cultural Center (m)).



Şema 2: Kore Cumhuriyeti'nin Hükümet Yapısı

Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

Kore, geçmişinde çok fazla otoriter Başkana şahit olduğu için tarihten ders almış; yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağımsız olması, yürütmenin yasamaya müdahale edememesini sağlamak için pek çok önlem almıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerde bununla ilgili aldığı önlemler görülmektedir.

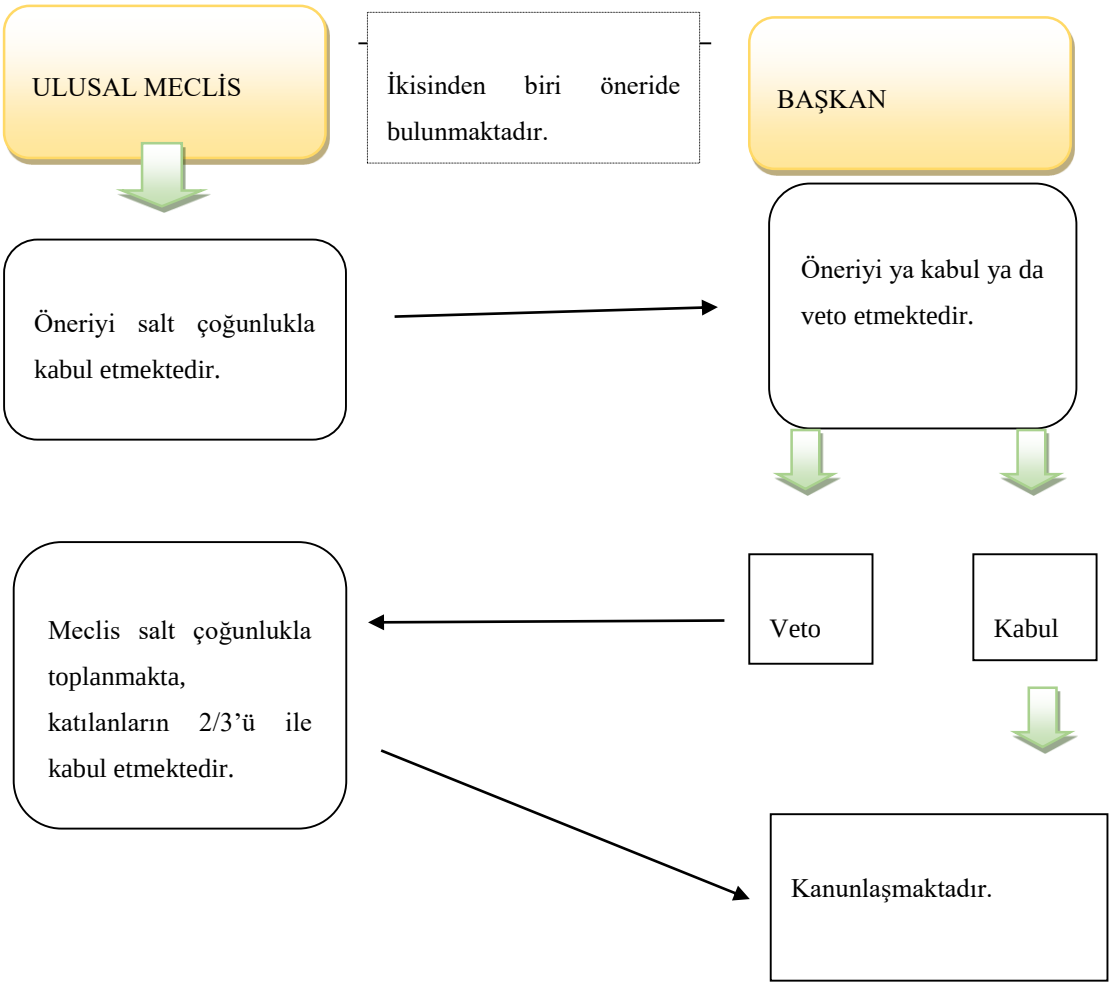
2.2.1. Yasama

Yasama yetkisi sadece tek bölümden oluşan, halkı temsil eden Ulusal Meclis'e aittir. Ulusal Meclis 300 milletvekilinden oluşmaktadır. Dört yıl için seçilen Meclis, kendi üyeleri arasından iki yıllığına bir başkan ve başkan yardımcısı seçmektedir. Milletvekilleri görevleri dışında başka işlerde çalışamaz hem yasama hem yürütme de yer alamaz (Aydoğdu, 2017:707; Korean Cultural Center (l); 대한민국헌법, Md. 40 ve 43).

Ulusal Meclis milletvekillerinin cezai olarak yasama dokunulmazlıkları ve kürsü sorumsuzlukları bulunmaktadır. Siyasi sorumlulukları yoktur. Başkan, Ulusal Meclisi

feshedemez. Siyasi olarak, halk tarafından seçildikleri için sadece halka karşı sorumludurlar. Yasama dokunulmazlıkları sadece Ulusal Meclis üye tam sayısının üçte birinin talebi ve mutlak çoğunluğun onayıyla düşürülebilmektedir (Aydoğdu, 2017:708; Miş vd., 2016:61).

Ulusal Meclis üyeleri ve Başkan yasa tasarısı sunabilmektedir ama Başkanın oylamada oy hakkı yoktur. Ulusal Meclis tarafından onaylanan tasarı 15 gün içinde hükümete gönderilmektedir. Başkan bu tasarıyı 15 gün içinde kabul edip ilan edebilmekte ya da tasarıya itiraz edebilmektedir. Ancak burada belirtmek gerekir ki bu itiraz geciktiricidir, tam anlamıyla tasarıyı veto yetkisi yoktur. Eğer tasarıyı Ulusal Meclis'e iade ederse, salt çoğunlukla toplanan Ulusal Meclis de tasarıyı katılanların üçte ikisiyle onaylarsa, veto geçersiz olmakta ve kanun onaylanmaktadır. Başkan önüne gelen tasarıyı 15 gün içinde ilan ya da veto etmezse kanun kesinleşmektedir. Veto edip geri gelen tasarıyı ise beş gün içinde ilan etmezse Ulusal Meclis ilan etmekte ve kanun kesinleşmektedir. Kanunlar aksi belirtilmedikçe ilan tarihinden 20 gün sonra yürürlüğe girmektedir (대한민국헌법, Md. 52-53).



Şema 3: Kore Cumhuriyeti'nde Yasalaşma süreci.
Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

Başkana verilen bu veto yetkisinin yanında, referandum başlatma yetkisi de verilmiştir. Bunun yanı sıra Başkanın anayasal karar yetkisi olmasa da acil durumlarda meclis onayına bağlı kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır (Croissant, 2003:76).

Kore'de Anayasa değişikliği ise Başkan ya da Ulusal Meclis üyelerinin çoğunluğunun önerisi, Ulusal Meclis'in üçte iki çoğunluğuyla kabul edilmesinin ardından referandum yapılarak, bu referandum sonucunda oyların %50'den fazlasının kabul edilmesi ile Başkanın ilanıyla yapılmaktadır (대한민국헌법, Md. 128,129,130).

Ulusal Meclis'in yasa yapmak dışında pek çok görevi bulunmaktadır. Bunlar (Küçük, 2019:47-49; Miş vd., 2016:77);

- ✓ Uluslararası antlaşmaların sonuçlandırılması ve onaylanmasına karar vermek,
- ✓ Bütçe Kanunu'nu onaylamak,
- ✓ Yüksek devlet memurlarını azletmek veya görevden alınmasını talep etmek,
- ✓ Kabine üyelerini, Başkan hariç, Meclis toplantılarına çağırarak ülke hakkında rapor sunmalarını, belli konularda görüş bildirmelerini ve soruları cevaplamalarını istemek,
- ✓ Savaş ilan etmek,
- ✓ Vergi koymak,
- ✓ Devlet yönetimini denetlemek,
- ✓ Başbakan ve bakanları görevden almak için teklifte bulunmak,
- ✓ Başkanın acil durum kararını, acil durumlarda çıkardığı kararnameleri onaylamak,
- ✓ Başkanı belirli şartlar gerçekleştiğinde görevden alınmasını teklif etmektir.

2.2.2. Yürütme

Güney Kore'de yürütme yetkisi, Başkanın önderliğindeki Devlet Konseyi'ndedir. Konsey; Başkan, Başbakan, başbakan yardımcısı ve on yedi farklı bakanlıktan oluşmaktadır (Miş vd., 2016:48).

2.2.2.1. Başkan

Doğrudan halk tarafından genel, eşit ve gizli oyla beş yıllığına ve bir kereliğine seçilen Başkan, devletin başıdır. Başkanlık makamı herhangi bir sebeple boşalırsa ya da Başkan görevini yerine getiremeyecek durumda olursa Başbakan ve kanunda öngörüldüğü sırada Devlet Konseyi üyeleri Başkana vekâlet etmektedir. Kabinenin seçimle başa gelen tek üyesi olması sebebiyle yürütmenin tüm sorumluluğu Başkana aittir (Miş vd., 2016:48; 대한민국헌법, Md. 67 ve 71).

Kore'de partili başkanlık sistemi mevcut değildir. Başkanlığa aday olacak kişi, aday olmadan en az bir yıl önce eğer bir partiyle bağlantılıysa bu partiden bağını koparmak zorundadır. Bu Başkanın tarafsız olması için bir kuraldır. Kural gereği fiilen partilerinden ayrılsalar bile Başkanlar, partilerine olan aidiyet duygusundan kopamamaktadır (Küçük, 2020:27).

2.2.2.1.1. Başkanın Görev ve Yetkileri

Devlet Başkanının görev ve yetkileri aşağıda sıralanmaktadır (Aydoğdu, 2017:710; Miş vd., 2016: 52,61; Pustu ve Aksüt, 2018:32; 대한민국헌법, Md. 72-79);

- ✓ Kore yarımadasını barış içinde birleştirmek,
- ✓ Yasa teklifinde bulunmak,
- ✓ Yasa tekliflerini veto etmek veya onaylamak,
- ✓ Olağan ve olağanüstü dönemlerde kararname çıkarmak,
- ✓ Kamu görevlilerini atamak ve görevden almak,
- ✓ Sıkıyönetim ilan etme (Ulusal Meclis'e haber verme şartı ile),
- ✓ Af ve ceza indirimi yapmak (Genel af için Ulusal Meclis onayı şartı ile),
- ✓ Silahlı kuvvetlerin başıdır,
- ✓ Savaşa ve barışa karar vermek,
- ✓ Büyükelçileri atamak görevleri arasındadır.

Yukarıda daha önce değinildiği üzere Başkan, Ulusal Meclis'i feshedememektedir. Buna karşılık olarak Başkanında Ulusal Meclis'e karşı bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Başkan, halk tarafından seçildiği için halka karşı siyasi olarak sorumludur. Başkan vatana ihanet, halk ayaklanması, anayasayı ve diğer yasaları ihlal etmesi dışında suçlanamaz. Bunun sebebi ise karşılıklı güç dengesini sağlamaktır (Mosler, 2017:111).

Anayasaya göre Ulusal Meclis, Başkanı görevden almak için meclis üye sayısının üçte biri ile görüşme açma talebi başlatabilmektedir. Ancak görüşme kararının verilebilmesi için mutlak çoğunluk şarttır. Fesih kararı verilmesi içinse meclisin üye sayısının en az üçte ikisinin onayı gerekmektedir. Eğer onaylanırsa öneri Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmektedir. Mahkeme'nin karar vermesi için 180 günü bulunmaktadır. Eğer Başkanı görevden alma kararı verirse, bu karardan sonraki 60 gün içinde seçimlerin yapılması gerekmektedir (Mosler, 2017:119-120).

Ulusal Meclis birçok defa Başkan'ı görevden almayı denemiştir. İlk olarak Ulusal Meclis, 1992 yılında Roh Tae-woo'nun görevden alınmasını ciddi anlamda düşünmüş ancak herhangi bir önerge başlatmamıştır. 2004 yılına gelindiğinde, bu sefer Başkan Roh Moo-hyun için bir önerge başlatmış ancak mahkeme Başkanı aklamıştır. Son olarak 2016 yılına gelindiğinde ise Ulusal Meclis; halkın Başkan Park Geun-hye'ye karşı başlattığı barışçı ve popüler olan ayaklanmaya tepkisiz kalmayarak, Başkanı görevden almak için önergeyi başlatmıştır. 2017 yılında Anayasa Mahkemesi Park'ı görevi kötüye kullanmaktan dolayı suçlu bularak, görevinden almıştır (Mombrand, 2018:1; Mosler, 2017:112).

2.2.2.2. Devlet Konseyi

Başkan, Başbakan, Başbakan yardımcısı ve on yedi farklı bakanlıktan oluşan Devlet Konseyi'nin başı Başkandır. Konsey'in seçimle iş başına gelen tek üyesi Başkandır; diğer üyeleri, Başbakanın önerisiyle Başkan atamaktadır. Ayrıca bir Başkan yardımcılığı makamı yoktur, onun yerine Başbakan vardır. Başkan yardımcılığı makamı kaldırılmıştır (Miş vd., 2016:48).

Bakanlar ise Başbakan önerisiyle Başkan tarafından atanmakta ve siyasi değil de teknokrat özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Devlet Konseyi'nin, Başbakan ve bakanlarının, Ulusal Meclis'e karşı siyasi sorumluluğu da yoktur. Başkan tarafından seçildikleri için sorumlulukları Başkanadır. Başkan, bu sebeple bakanları dilediği gibi değiştirebilmektedir. Başkandan ayrı bir hükümetin varlığı ile yukarıda belirtilen başkanlık sisteminden ayrılmaktadır. Çünkü başkanlık sisteminde ayrı bir

hükümet bulunmazken Kore'de bulunmaktadır. Bu yönüyle başkanlı parlamenter sistem ya da yarı-başkanlık sistemine benzemektedir. Ancak kendi seçtiği hükümeti dilediği gibi azledebilmesi yönüyle de bu sistemlerden sıyrılıp süper-başkanlık sistemine benzemektedir (Aydoğdu, 2017:709-712; Küçük, 2020:20,26-27; Miş vd., 2016:48; Pustu ve Aksüt, 2018:32; 대한민국헌법, md.86 ve 87).

Devlet Konseyi'nin görüşebileceği konular Anayasada belirlenmiştir. Bu konular aşağıda sıralanmaktadır (대한민국헌법, Md. 89);

- ✓ Devlet idaresi ve genel hükümet politikasının temel planı,
- ✓ Propaganda, güçlendirme ve diğer önemli dış politikalar,
- ✓ Anayasa değişikliği tasarısı, ulusal referandum tasarısı, anlaşma tasarısı, yasa tasarısı ve başkanlık kararnamesi,
- ✓ Bütçe taslağı, yerleşim, devlete ait mülklerin elden çıkarılması için temel plan, devlet tarafından yüklenilecek sözleşmeler ve finansla ilgili diğer önemli konular,
- ✓ Acil durum emirleri, acil mali ve ekonomik düzenlemeler ve Başkanın emirleri veya sıkıyönetim,
- ✓ Ordu ile ilgili önemli konular,
- ✓ Ulusal Meclisin olağanüstü toplanma talebi,
- ✓ Sıfır savaş ödülü,
- ✓ Af, indirim ve rehabilitasyon,
- ✓ İdari birimler arasındaki yetkinin belirlenmesi,
- ✓ Hükümette yetki devri veya tahsisi için temel plan,
- ✓ Devlet işlerinin değerlendirilmesi ve analizi,
- ✓ Önemli idari politikaların oluşturulması ve koordinasyonu,
- ✓ Siyasi partilerin kapatılması için dilekçe,
- ✓ Hükümete sunulan veya havale edilen hükümet politikalarıyla ilgili dilekçelerin incelenmesi,

- ✓ Başsavcı, Genelkurmay Başkanı, her ordunun Genelkurmay Başkanı, Ulusal Üniversite Başkanı, Büyükelçi ve diğer kamu görevlilerinin ve kamu kuruluşlarının yöneticilerinin yasanın öngördüğü şekilde atanması,
- ✓ Başkan, Başbakan veya Devlet Konseyi üyesi tarafından sunulan diğer konulardır.

2.2.2.2.1. Başbakan

Başkan tarafından Meclis onayıyla atanan Başbakan, aynı zamanda Strateji ve Finans Bakanıdır. Kore, Başbakanın varlığı sebebiyle diğer standart başkanlık sistemlerinden ayrılmaktadır. Başkanlık sistemlerinde var olan başkan yardımcılığı Konfüçyüs geleneğinden gelen merkeziyetçilik sebebiyle Kore'de yerini Başbakana bırakmıştır. Bu durum da Kore'yi yarı-başkanlık sistemine yaklaştırmaktadır. Kore'de Başbakan, Başkanın kendine Ulusal Meclis onayıyla atadığı yardımcıdır. Başbakanın Ulusal Meclis üyesi olma zorunluluğu bulunmamakla birlikte, Anayasada belirtildiği üzere asker olmama zorunluluğu vardır. Bunun sebebi olarak, daha önce yapılan askeri darbeler gösterilebilmektedir. (Aydoğdu, 2017:709-712; Küçük, 2020:20,26-27; Miş vd., 2016:48; Pustu ve Aksüt, 2018:32; 대한민국헌법, md.86 ve 87).

Ulusal Meclis onaylı Başkan yardımcısı olan Başbakanı, Başkan dilediği gibi atayamamaktadır. Ulusal Meclis'in onaylayacağını düşündüğü kişiyi önermek zorundadır. Eğer Meclis önerdiği kişiyi atamazsa, Başkan başka bir Başbakan önerisinde bulunmak zorundadır. İlk önerdiği Başbakan için diretememektedir. Bununla ilgili en son örnek son seçimlerde görülmektedir. Son seçimleri kazanan Başkan Yoon'un partisi Meclis'te %40'tan az sandalyeye sahip olduğu için önerdiği Başbakan adayı Han Duck-soo'nun seçilemeyeceğinde oldukça endişe duymuş ve bu durum basına da yansımıştır (NIKKEI Asia, 2022; The Korea Times, 2022).

Ulusal Meclis onayıyla atanan Başbakan, yalnızca Başkana karşı sorumludur. Başkan dilediği gibi Başbakanı görevinden alabilmektedir. Bu diğer kabine üyeleri içinde geçerli olmakla birlikte bu yönüyle süper-başkanlık sistemine benzemektedir.

Başbakanın görevleri; Başkana yardım etmek, Başkanın emriyle tüm idari birimleri yönetmek, Başbakanın özel işlerini yürütmek için başbakan yardımcıları atamaktır. Bu yardımcılar da Devlet Konseyi üyesidir (Alkan, 2021:83-84).

2.2.3. Seçimler ve Partiler

Kore'de Ulusal Meclis ve başkanlık seçimleri; vatandaşlar tarafından eşit, doğrudan ve gizli oyla yapılmaktadır. 18 yaşını doldurmuş Kore vatandaşları oy kullanmaktadır. Kore'de Ulusal Meclis seçimleri çoğunluk ve nispi temsil sistemi ile yapılmaktadır. Her bölge ve ulusal partiler için iki oy kullanılmaktadır. Ancak bu iki oy tek oy üzerinden gerçekleşmektedir. Şöyle ki seçmenler bölgeler için oy kullanmaktadır. Ardından bu oyların sonucuna göre 246 milletvekili seçilmektedir. Bu oyların parti yüzdeliklerine göre, %3 barajını geçmiş partiler arasından, 54 milletvekili seçilmektedir. Kore'de Ulusal Meclis'e seçilme şartı en az 30 yaşında Kore vatandaşı olmaktır. Son Ulusal Meclis seçimleri, 15 Nisan 2020'de gerçekleşmiştir. Bu seçimlerde Ulusal Meclis'e Kore Demokratik Partisi (Democratic Party of Korea) 172, Halkın Gücü Partisi (People Power Party) 106, Adalet Partisi (Justice Party) 6, Halk Partisi (People Party) 3, Temel Gelir Partisi (Basic Income Party) 1, Geçiş Kore Partisi (Transition Korea) 1, bağımsız 6 milletvekili seçilmiştir (Aydoğdu, 2017:707; Jochheim, 2022:5; Kim, 2013:327; Miş vd., 2016:33,70; Statista, 2022; 대한민국헌법, Md. 41 ve 67).



Şema 4: Ulusal Meclis Seçimleri
Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

Kore'de bu seçim sisteminin kullanılmasının sebebi, çoğunlukçu seçim sisteminin azaltılmaya çalışılmasıdır. Bu sayede bir seçim bölgesinde birinci olan partiye daha fazla meclis sandalyesi verilmemesi ve azınlık partilerinin yok olmaması için 54 meclis sandalyesine barajlı, orantılı sistem uygulanmıştır.

Kore'de Başkan seçilebilmek için 40 yaş ve üzeri, Kore vatandaşı olmak zorunludur. Başkanlık seçimleri iki turlu, basit çoğunluk sistemi ile yapılmaktadır. Başkan bir dönem (5 yıl) için, halk tarafından seçilmektedir. Seçimlerin ilk turunda oyların salt çoğunluğunu alan aday Başkan seçilmektedir. Ancak iki aday eşit oranlarda oy alırsa bu durumda seçim milletvekillerinin katılımıyla yenilenmektedir. Milletvekillerinden en çok oy alan aday Başkan seçilmektedir. Eğer Başkanlık seçimlerinde tek aday varsa bu adayın geçerli oyların üçte birini alması beklenmektedir. Ancak o zaman Başkan seçilebilmektedir. Son Başkanlık seçimleri 9 Mart 2022'de yapılmıştır. %77,1 seçmenin katıldığı seçimlerde %48,56 ile Yoon Suk-Yeol Başkan seçilmiştir (CIA, 2023A; Kim, 2013:326; Miş vd., 2016:40).

Kore çok partili bir sisteme sahiptir. Kore'de parti yapıları oldukça güçlü ve parti disiplinleri oldukça yüksektir. Bu sebeple Başkanlar kural olarak partilerinden ayrılsalar da gayri resmî olarak partiye bağlılıklarını devam ettirmektedir (Küçük, 2019:27; Miş vd., 2016:65).

Kore'de siyasi parti kurma özgürlüğü, çok partili siyasi hayatın garantisi ve bu partilere fon yönlendirilmesi anayasal güvence altına alınmıştır. Bir parti ancak demokratik hayata, anayasaya aykırı faaliyetlerde bulunursa; hükümet Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak, mahkemenin kararıyla partiyi dağıtabilmektedir (대한민국헌법, Md. 8).

Kore'de partiler, çeşitli şekillerde düzenlenmektedir. Siyasi Partiler Kanunu, Siyasi Partiler Tescil Yasası ve Siyasi Parti Tescil İptali Yasaları partilere hükmetmektedir. Siyasi Partiler Kanunu ile sıkıca organize edilmiştir. Kanun nasıl organize olabileceklerinden, ne yapabileceklerine kadar partilerin tüm sınırlarını belirlemiştir. Ayrıca bu kanun yerel parti organlarını yasaklamaktadır. Partinin karargâhı sadece başkent Seul'da olabilmektedir. Bu durum da partilerin ulusal çapta kendilerini tanıtmasını zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak, pek çok parti bu sebeple dağılmaktadır. Bunun yanında partiler ülke çapında yeterli üyeye sahip olmazsa kayıtları silinmektedir. Ayrıca, kaydı silinen parti aynı isimle tekrar kaydolamamaktadır (Kim, 2008:377; Mombrand, 2015:796; Mombrand, 2018:2-10).

Kore çok partili bir hayata sahip olsa da çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüldüğü gibi Tayvan'a oranla çok daha az partiye sahiptir. İki büyük parti ekseninde siyasi hayat devam etse de muhalefet partileri de mevcuttur. Kore Demokratik (Minjoo) Partisi merkezci-liberal özelliğe sahip, en büyük ve ana ilerici partidir. Halkın Gücü Partisi ise en büyük muhalefet partisi olmasının yanında muhafazakarlardan oluşmaktadır. Diğer partiler ise; Temel Gelir Partisi, Adalet Partisi, Halk Partisi ve Geçiş Kore'dir (Britannica, 2023; CIA, 2023A).

2.2.4. Yargı

Kore'de yargı yetkisi, yargıçlardan oluşan mahkemelere aittir. Yargıçlar anayasa ve kanunlara göre davranmaktadır ve bağımsızdırlar. Kore'deki mahkemeler; Yüksek Mahkeme, istinaf mahkemeleri, bölge mahkemeleri, patent mahkemeleri, aile

mahkemeleri, idare mahkemeleri ve Anayasa Mahkemesidir. Ayrıca silahlı kuvvetlerin de bir mahkemesi bulunmaktadır (Pustu ve Aksüt, 2018:33; 대한민국헌법, Md. 101).

Yüksek Mahkeme Başkanı, Ulusal Meclis'in onayıyla Başkan tarafından atanmaktadır. Yüksek Mahkeme hâkimleri ise Yüksek Mahkeme Başkanının önerisi ile Başkan tarafından atanmaktadır. Yüksek Mahkeme Başkanının görev süresi altı yıldır ve tekrar seçilemez. Hâkimlerin ise görev süresi 10 yıldır. Yüksek Mahkeme 13 kişiden oluşur. Hâkimler hapis cezası dışında görevden alınamaz ve disiplin cezası haricinde erteleme, maaş indirimi veya diğer olumsuz tasarruflara tabi tutulamaz. Bir hâkim ciddi zihinsel veya fiziksel engeli nedeniyle görevini yerine getiremediğinde görevinden emekli olabilmektedir (대한민국헌법, Md. 101-106; Küçük, 2020:52).

Aktör odaklı kurumsalcılıkta, yukarıda belirtildiği gibi atamalar siyasi nüfuza sebep olmakta, bu da atamadan gelen bir güç oluşturmaktadır. Ancak Kore'de Başkanın yargıçları ataması, yargıçlar üzerinde herhangi bir gücü ya da etkisi olduğu anlamına gelmemektedir. Bunun sebebi üyelerin üçte birini Başkanın, diğer üçte birini ise Ulusal Meclis'in atamasıdır. Böylece parlamento, iktidarın etkisini dengelemektedir. Eğer Ulusal Meclis'te Başkanın gönül bağı duyduğu parti yoğunlukta olsaydı, yargıçlar üzerinde Başkanın etkisi olurdu ama Kore'de bu durum söz konusu değildir. Bunun sebeplerinden biri, başkanlık seçimleriyle meclis seçimlerinin farklı zamanlarda yapılmasıdır. Böylece yürütme ve yasamaya hâkim siyasal zihniyetlerin farklı olmasına olanak tanınmıştır, çünkü seçmenlerin eşzamanlı yapılan başkanlık ve meclis seçimlerinde zıt görüşlü yürütme ve partilere oy vermemeleri düşük ihtimaldir. Bir diğer ve en önemli sebep ise Kore'nin demokratik hayata geçişinden itibaren Ulusal Meclis'te Başkanın partisinin bugüne değin hiçbir zaman salt çoğunluğa ulaşamamasıdır. Bu sebeple Ulusal Meclis ve Başkan her zaman farklı siyasi görüşe sahip olmakta, bu durumda kohabitasyonu doğurmaktadır. Bu durumda yargının bağımsızlığını daha fazla garanti altına almaktadır. Başkanlık seçimleri için belli yıllarda koalisyonlar kurulmuştur. Buna örnek olarak 1990 yılında iktidardaki

Demokratik Adalet Partisi, Kim Young-sam liderliğindeki Demokrat Parti ve Kim Jong-pil liderliğindeki Yeni Demokratik Cumhuriyetçi Parti ile birleşmiş, kendilerini Demokratik Liberal Parti olarak yeniden adlandırmış ve yaklaşan seçimler için Kim Young-sam'ı başkan adayı olarak göstermeyi kabul etmişlerdir. Ancak bunun gibi koalisyonlar Meclis içerisinde değil sadece başkanlık seçimlerinde kendini göstermiştir. Bunun yanında yargıyı etkileme söz konusu olmamıştır (Croissant, 2013:78-80; Kim, 2008:372).

Yüksek Mahkeme, kanunları nihai olarak yorumlama, karar verme ve uygulama yetkisine sahiptir. Yüksek Mahkemenin tüm idari işler üzerinde, genel denetim ve kontrol yetkisi bulunmaktadır (Küçük, 2020:53-54).

Kore'de yeni sayılabilecek olan Anayasa Mahkemesi, Başkan tarafından atanan dokuz hâkimden oluşmaktadır. Üyelerin üçü Yüksek Mahkeme hâkiminin önerisi, üçü Ulusal Meclis'in önerisi üzerine, diğer üçü de doğrudan Başkan tarafından atanmaktadır. Başkan, böylece altı yargıcı kendisine diğer kurumlardan önerilen hâkim adayların arasından seçmekte olduğundan dolayı, teklif yetkisine sahip olan bu kuruluşların uygun görmüş olduğu aday adaylarından arasından seçim yapabilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin yetkileri şunlardır (Küçük, 2020:54; Jong-Dae,2009:145; Miş vd., 2016:93; 대한민국헌법, Md. 111-112);

- ✓ Kanunların anayasa uygunluk denetimi,
- ✓ Anayasa şikâyeti,
- ✓ Devlet organları arasındaki yetki uyuşmazlıkları,
- ✓ Yüksek yöneticilerin yargılanması ve
- ✓ Siyasi partilerin kapatılması.

III. BÖLÜM

3. TAYVAN

Bu bölümde Tayvan'ın ülke yapısı, tarihi, ekonomisi ve hükümet sistemi hakkında bilgiler verilmektedir.

3.1. Tayvan Hakkında Genel Bilgiler

Tayvan, resmi adıyla Çin Cumhuriyeti (Republic of China, ROC) Pasifik Okyanusu'nda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin (bundan sonra sadece Çin olarak anılacaktır) güney doğusunda yer almaktadır (Lın, 2018:4; Ankara Ticaret Odası, 2020: 2).

Tayvan adası Portekizler tarafından keşfedilmiş ve Portekizce güzel ada anlamına gelen "İlha Formosa" adıyla anılmıştır. Daha sonra Hollanda tarafından sömürge merkezleri kurulduğunda "Tayowan" adını almıştır. Günümüzde Tayvan adıyla bilinmektedir. Tayvan'ın başkenti Taipei'dir. Taipei ismi ise Çince "Kuzey Tayvan" anlamında kullanılmaktadır (Arslan ve Ayhan, 2018:64; CIA, 2023B).

Tayvan, kendini Çin'den ayrı bir devlet olarak tanıtsa da dünyada sadece 13 ülke ile diplomatik ilişkileri bulunmaktadır. Bu sebeple uluslararası arenada toplantılara ve kuruluşlara "Chinese Taipei" olarak katılmaktadır. Birçok ülke, buna Türkiye'de dahil, Tayvan'ı devlet olarak tanımamakla birlikte gayri resmi olarak kültürel ve özellikle ekonomik ilişkilerine devam etmektedir. Keza Çin'de Tayvan'ı her ne kadar kendi parçası olarak görmekte olsa da ekonomik ilişkilerine devam etmektedir (Özmen, 2022:1309; Lın, 2018: 5; Ankara Ticaret Odası, 2020:14).

3.1.1. Nüfusu ve Etnik Yapısı

Tayvan 2022 tahmini verilerine göre 23.580.712 nüfusa sahiptir. İlk olarak, Aborjinlerin yaşadığı Tayvan şu anda birçok etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Bu etnik grupların büyük bir çoğunluğunu (yaklaşık olarak yüzde yetmişini) Han Çinlileri oluşturmaktadır. Bunun dışında, resmi olarak tanınan 16 etnik grup bulunmaktadır. Bunlar; Atayal, Bunun, Hla'alua, Kanakaravu, Kavalan, Paiwan, Puyuma, Rukai, Saisiyat, Sakizaya, Seediq, Thao, Truku, Tsou ve Yami'dir. Tayvan'ın resmi dili Mandarin dili olmasına karşın, Hakka (Çin'in güney bölgesinde yaşayan Hakka toplumunun kullandığı Çin dil ailesine dahil bir dil) lehçeleri, Tayvanca ve içinde barındırdığı 16 etnik gruba ait diller de Tayvan'da kullanılmaktadır (CIA, 2023B).

Tayvan'ın resmi bir dini bulunmamakla birlikte, 2005 tahmini verilerine göre nüfusun %35,3'ü Budist, %33,2'si Taoizm, %3,9'u Hristiyan, yaklaşık %10'u halk dinlerine (Konfüçyüs dahil) inanmaktadır (CIA, 2023B).

3.1.2. Ekonomisi

Ekonomik açıdan Tayvan; Japon sömürüsü altında bulunmuş, bölünmüş ve baskıcı yönetimden yeni kurtulmuş bir ülke olmasına rağmen, Japonya'nın izinden giderek ABD desteği ile ekonomik bir mucize yaratarak, Asya Kaplanları arasında yer almış, bir üçüncü dalga demokrasisi ülkesidir. Tayvan'ın öncelikli politikası tarım üzerine olmuştur. Tarımda dilediği noktaya ulaştığında sanayi politikalarını devreye koymuştur. Sınırlı doğal kaynaklara sahip olması sebebiyle Tayvan ihracatı itici motor olarak kullanarak, ihracata dayalı bir sanayi politikası izlemiştir. Tayvan bu politikasını izlerken büyük şirketlerden değil de KOBİ'lerden faydalanmıştır. Ayrıca Tayvan, KOBİ'lere öncelik vererek ve onları yönlendirerek ekonomik büyümede hükümetin kilit rolde olmasına sebep olmuştur. Ancak sanayi geliştikçe ekonomi üzerindeki hakimiyetini kademeli olarak azaltmıştır (Kim ve Heo, 2017:1-4; Lee ve Suh, 2017:467; Muyard, 2015:16).

3.1.3. Kısa Tarihi

Tayvan ilk olarak Portekizliler tarafından keşfedildikten sonra, Hollanda 1624 yılında Tayvan'ın güney bölgesinin kontrolünü eline almıştır. Bunun sebebi ise Japonya ve Çin ile yaptığı ticareti kolaylaştırmaktır. Ardından 1626 yılında, yine aynı sebeplerle İspanya, Tayvan'ın kuzeyini kontrolü altına almıştır. Bu durumdan rahatsız olan Hollanda, 1642 yılında İspanya'nın elinden kuzey bölgesini de alarak Tayvan adası üzerinde tam hakimiyet kurmuştur. Bu durum ada için önem arz etmektedir. Çünkü bu ada içinde sistematik ve güçlü yönetimin ilk defa hayat bulması demektir (Lın, 2018:5-6).

17. yüzyılın ortalarına geldiğimizde ise Tayvan, Ming Hanedanlığı'nın kontrolü altında görülmektedir. 1662-1683 yılları arasında hakimiyetini sürdüren, Tayvan'ın ilk Han ulusundan oluşan hükümeti olan Ming Hanedanlığı (Cheng Ailesi), Manchu İmparatorluğu/Çing Hanedanlığı'na yenik düşerek adayı kaybetmiştir. 1895'e kadar varlığını Tayvan'da sürdüren Manchu İmparatorluğu, Çin-Japon Savaşı sonucunda adayı Japonlara teslim etmek zorunda kalmıştır (Arslan ve Ayhan, 2018:64; Lın, 2018:6-8).

Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nı kaybetmesiyle Çin Milliyetçi Partisi (Koumintang, bundan sonra KMT olarak anılacaktır) idaresindeki Çin, Tayvan'ı 1945 yılında ele geçirmiştir. Eş zamanlı olarak Çin İç Savaşı patlak vermiştir. KMT ve Çin Komünist Partisi arasındaki iç savaşı komünistler kazanınca, KMT lideri Chiang Kai-shek ABD'den aldığı destekle birlikte, 1949 yılında Tayvan'a gelerek başkenti Taipei olan Çin Cumhuriyeti'ni kurmuştur (Arslan ve Ayhan, 2018:64; Wang, 2011:241).

KMT lideri Chiang Kai-shek, Çin Cumhuriyeti'ni kurduktan sonra sıkı yönetim ilan etmiştir. 1949'dan 1987'ye kadar tek partili hükümet sistemine sahip olan Tayvan'da KMT'nin tüm kısıtlamalarına rağmen, 1986'da Demokratik İlerleme Partisi (DPP) yasadışı olarak kurulmuştur. Böylece Tayvan çok partili demokratik hayata geçişe adım atmıştır. DPP'nin kurulmasından bir yıl sonra sıkıyönetim

kaldırılmıştır. 1992 yılına gelindiğinde ise ilk kez yasama seçimleri yapılmıştır, ardından 1996 yılında Tayvan halkı ilk defa doğrudan Başkanını seçmiştir. Ardından 2000 yılına geldiğimizde KMT liderliği sona ererek DPP dönemi başlamıştır. Bu Tayvan'ın ilk barışçıl yetki devridir (CIA, 2023B; Wang, 2018:246; Yeoh, 2014:2).

Tayvan günümüzde yarı-başkanlık sistemine sahip, yönetim şekli temsili demokrasi olan bir ülkedir. Başkan, 2016 ve 2020 seçimlerini kazanan, aynı zamanda Tayvan'ın ilk kadın Başkanı olan Tsai Ing-wen, Başbakanı (premier) ise Su Tseng-chang'dir. (Ankara Ticaret Odası, 2020:2; DW, 2020)

3.1.4. Tayvan'ın Diğer Devletlerce Tanınması Sorunu

Tayvan kendini Çin anakarası ve Tayvan Adası'ndaki tek devlet olarak görmesine karşın bu tüm dünyaca kabul görmemektedir. Tayvan, kendine ait Dışişleri Bakanlığı sitesinde toplamda 13 ülke ile diplomatik müttefik olduğunu belirtmektedir. Bunlar; Marşal Adaları, Nauru Cumhuriyeti, Palau, Tuvalu, Eswatini, Vatikan, Belize, Guatemala Cumhuriyeti, Haiti, Paraguay Cumhuriyeti, Saint Kitts and Nevis, Saint Lucia ve Saint Vincent and the Grenadines adlı ülkelerdir (Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan), 2023).

Tayvan günümüzde tüm dünya devletlerince tanınmamasına rağmen bu durum 1970 yılına kadar böyle değildi. Bu tarihten önce devletlerin çoğunluğunca Çin Halk Cumhuriyeti değil Çin Cumhuriyeti diğer bir deyişle Tayvan tanınmaktaydı. Öyle ki bu tarihe kadar Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nde Tayvan'ın koltuğu var iken 1971 yılında bu koltuğa Çin Halk Cumhuriyeti, Çin anakarası ve Tayvan Adası'nın tek temsilcisi olarak oturmuştur (Yücel, 2022:447).

Tayvan 1970 yılına kadar pek çok ülke tarafından tanınmaktaydı ama "Tek Çin" politikasına sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti bu durumdan oldukça rahatsızdı. Çin Halk Cumhuriyeti hem BM Güvenlik Konseyi'ne girebilmek hem de "Tek Çin" politikasını sürdürebilmek için oldukça saldırgan davranmıştır. Çin Halk

Cumhuriyeti'nin BM Güvenlik Konseyi'ne dahil olmasını ilk olarak Sovyetler Birliği talep etmiştir ama talep reddedilmiştir. Daha sonra Hint-Çin anlaşmazlığı kendini gösterirken aynı zamanda birçok ülke Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımaya başlamıştır. Bu ülkelerden en önemlisi olarak Fransa gösterilebilmektedir. Çünkü BM Güvenlik Konseyi'nde Fransa'nın sömürgesi altında 12 ülkenin bulunması Çin Halk Cumhuriyeti'nin kabul edilme ihtimalini arttırmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti bir yandan tanınırken bir yandan da gücünü göstermekten sakınmamaktaydı. Nükleer füze denemeleri, savaş tehditleri ve Çin Halk Cumhuriyeti ile Moskova arasındaki gerilimin artması Çin Halk Cumhuriyeti'nin görmezden gelinmesi ihtimalini azaltmaktaydı. Bunların sonucunda Çin Halk Cumhuriyeti hızlıca tanınırken Tayvan'ın tanınırlığı azalmaktaydı. Bu sebeple Çin Halk Cumhuriyeti daima Tayvan için tehlike arz etmektedir (Sarısır, 2019:270-274).

3.2. Tayvan'ın Hükümet Yapısı

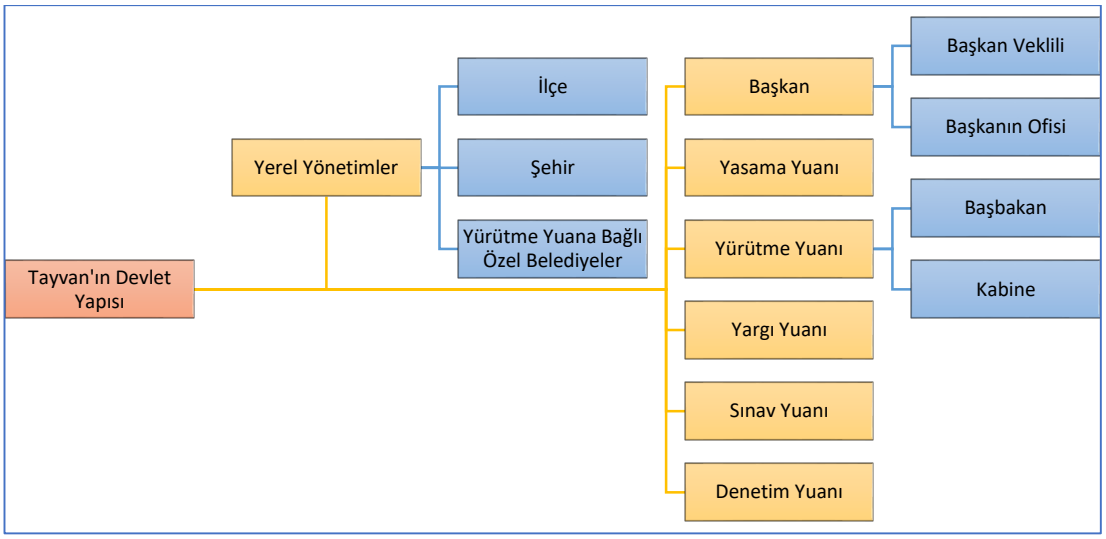
Tayvan, otoriter bir rejimden sıyrılıp gelişmekte olan bir demokrasiye dönüşmesi açısından araştırılmaya değerdir. Tayvan, Kore gibi bir üçüncü dalga demokrasisidir. Anayasa'da belirtildiği üzere Tayvan demokratik bir cumhuriyettir ve bu özelliği ile dünyanın tek sinitik (Çin, Han kökenli) demokrasisidir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 1; Seo, 2004:14; Shen, 2018:56).

Dr. Sun Yat-sen'in Beş Kuvvetli Anayasa hakkındaki fikirlerine göre, Ulusal Meclis tüm halk adına siyasi gücü kullanırken; Yürütme Yuanı[1], Yasama Yuanı'ndan oluşan merkezi hükümet, Yargı Yuanı, Sınav Yuanı ve Denetim Yuanı, beş yönetim yetkisini kullanır. Bu beş güç, Anayasasının ve Yasama Yuanı'nın kökenidir. Ulusal Meclis merkezi hükümet içerisinde yer almamaktadır (Legislative Yuan (c)).

[1] Yuan kelimesi, Mandarin dilinden çevrilirken İngilizce yazında kendini korumuştur. Türkçeye çevrilmek istenirse "organ" anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Ancak çalışmada araştırma kolaylığı olması açısından "Yuan" olarak kullanılmaktadır.

Tayvan Anayasası, Aralık 1946'da kabul edilmiş ve 1997 anayasal değişikliği ile yarı-başkanlık sistemini kabul etmiştir. Tayvan âdem-i merkeziyetçi bir devlet yapısına sahiptir. Merkezi hükümet ve yerel yönetimlerden oluşur. Merkezi hükümet; Başkanı, başkan vekili, başkanın ofisi, Yasama Yuanı, Yürütme Yuanı, Yargı Yuanı, Sınav Yuanı ve Denetim Yuanı'ndan oluşmaktadır. Yerel yönetimler ise üç kademelidir. Bunlar on üç ilçe, üç şehir ve Yürütme Yuanı'na bağlı altı özel belediyeden oluşur. Özel belediyeler; Taipei, New Taipei, Taoyuan, Taichung, Tainan ve Kaohsiung'dur. İlçeler ise Changhua, Hsinchu, Miaoli, Nantou, Yunlin, Chiayi, Pingtung, Yilan, Hualien, Taitung, Penghu, Kinmen ve Lienchiang; şehirler ise Keelung, Hsinchu ve Chiayi'dir (CIA, 2023B; Office of the President Republic of China (b); Shen, 2018:56).

Bu çalışma, hükümet sistemlerini ele aldığı için yerel yönetimler tezin kapsamına alınmamaktadır.



Şema 5: Tayvan Hükümet Sistemi
Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

3.2.1. Başkan

Başkan, devlet başkanıdır. Başkan, doğrudan halk tarafından dört yıllığına seçilmektedir. Başkan ikinci dönem için tekrar seçilebilmektedir. Başkan ve başkan vekili adayı olabilmek için 40 yaşını geçmiş, Çin Cumhuriyeti vatandaşı olunması gerekmektedir. Ayrıca Başkan ve başkan vekili aynı seçim kağıdında birlikte seçilmektedir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 35,36,45; Office of the President Republic of China (a)).

Başkanın bir başkan vekili bulunmaktadır. Başkan vekili, Başkanlığın herhangi bir sebeple boşalması durumunda Başkanın yerini almaktadır (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 49).

Başkanın ayrıca bir başkanlık ofisi bulunmaktadır. Burada ofisin genel sorumluluğunu üstlenen, personeli yönlendiren ve denetleyen Başkan tarafından seçilen bir genel sekreter bulunmaktadır. Ayrıca, Academia Sinica ve Academia Historica ofisin doğrudan idari denetimi altındadır. Academi Sinica, bilim ve beşerî bilimler hakkında araştırma yapmak için kurulmuştur. Academi Historica ise derleme ve araştırma, koruma ve genel hizmet amacıyla kurulmuştur (Office of the President Republic of China (a)Academia Sinica, 2016; Academia Historica).

3.2.1.1. Başkanın Görev ve Yetkileri

Tayvan Anayasası'na göre Başkanın görev ve yetkileri (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 35-44),

- ✓ Çin Cumhuriyeti'ni dış ilişkilerde temsil etmek,
- ✓ Bütün ülkenin kara, deniz ve hava komutanı olmak,
- ✓ Yasaya uygun olarak, Yürütme Yuanı Başkanının veya hem Yürütme Yuanı Başkanının hem de ilgili bakanlar veya komisyon başkanlarının karşı imzaları ile kanunları ilan etmek ve yetkiler vermek,

- ✓ Anayasa hükümlerine uygun olarak anlaşma yapmak, savaş ilan etmek ve barış yapmak,
- ✓ Yasaya uygun olarak, Yasama Yuanı'nın onayıyla veya onayına tabi olarak sıkıyönetim ilan etmek (Yasama Yuanı gerekli gördüğünde, kararla Başkanın sıkıyönetime son vermesini isteyebilmektedir),
- ✓ Yasaya uygun olarak, af, ceza indirimi ve medeni hakların iadesi yetkisini kullanmak,
- ✓ Yasaya uygun olarak, sivil ve askeri yetkilileri atamak,
- ✓ Yasaya uygun olarak, onur ve nişan vermek,
- ✓ Acil durum önlemlerini gerektiren bir doğal afet, bir salgın, ulusal bir mali veya ekonomik kriz durumunda, Başkan, Yasama Yuanı'nın tatilinde, Yürütme Yuanı'nın kararıyla ve kanuna uygun olarak olağanüstü hâl kararnameleri çıkarma yetkisine haizdir. Bu tür kararnameler, yayınlandıktan sonraki bir ay içinde onay için Yasama Yuanı'na sunulacaktır; Yasama Yuanı'nın söz konusu kararnameleri durdurması durumunda, kararnameler derhal geçerliliğini yitirecektir.
- ✓ Yürütme Yuanı ve Yasama Yuanı arasında bir anlaşmazlık olduğunda başkanlarını toplantıya çağırmak, görevleri arasındadır.

Tayvan'da Başkan, doğrudan halk tarafından seçildiği için kendisi üst düzey lider olarak görülmektedir. Parlamento onayına ihtiyaç duymadan Başbakanı seçebilmesi de aslında bir nevi Başbakanı kendine tabi kılmasını sağlamaktadır. Ayrıca anayasa, Başbakanın parlamento onayıyla görevden alınabileceği hakkında net bir bilgi vermemektedir. Başkan bu sayede Başbakanı meclis onayı olmadan görevden alabilmektedir. Başkanın parlamento onayına gerek duymadan Başbakanı atayıp azledebilmesi, yarı-başkanlık sisteminden ziyade süper-başkanlık sistemine haiz bir özelliktir. Ayrıca Başkan, kabineyi kurarken parlamento onayına ihtiyaç duymamaktadır. Ama seçildikten sonra Başbakan ve kabineleri hem Başkana hem de parlamentoya karşı sorumludur. Kabineyi kontrol eden, devleti idare etme hakkına sahip olduğu için bu hakkın Başkana ait olduğu görülebilmektedir (Matsumoto, 2015:43-45; Shen, 2018:57).

Tayvan'da hem başkan yardımcısı hem de başbakan bulunması karışıklık yaratmamaktadır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi aslında başkan yardımcısı sadece Başkanın vekilidir. Başkanın koltuğu herhangi bir sebeple boş kalırsa devlet işlerinin aksamaması için alınmış koruyucu bir önlem olarak görülebilmektedir. Başbakan ise aşağıda görüldüğü üzere yürütmenin başıdır.

Anayasaya bakıldığında, Başkanın yasama yetkisi oldukça sınırlıdır ama Başkana Ulusal Güvenlik Konseyi kurma yetkisi verilmiştir. Bu Konsey, ulusal güvenlik ve diğer meseleler hakkında yasa tasarısı önermesinin önünü açmaktadır. Bunun yanında olağanüstü durumlarda Yasama Yuanı onayı ile kararname çıkarabilmektedir (Shen, 2018:57).

3.2.2. Yürütme Yuanı

Tayvan'da yürütme erki; hükümet başkanı (başbakan) ve kabineden oluşmaktadır. Yürütme Yuanı, Anayasa tarafından yetkilendirilmiş, ülkedeki en yüksek idari organdır (Executive Yuan History Exhibit).

Yürütme Yuanı'nın başı, Başbakandır. Başbakan, Başkan tarafından direkt atanırken; başbakan yardımcısı, bakanlar, komisyon başkanları ve görevi olmayan bakanlar da dahil olmak üzere diğer kabine üyeleri, Başbakanın tavsiyesi üzerine Başkan tarafından dört yıllığına atanır (Executive Yuan, Matsumato, 2015: 44).

Anayasal yetkilerini yerine getirirken Yasama Yuanı'na karşı sorumludur. Bu hükümler aşağıda belirtilmektedir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 53,57):

- ✓ *"Yürütme Yuanı, Yasama Yuanı'na idari politikalarının bir beyanını ve idaresi hakkında bir rapor sunma görevine sahiptir. Yasama Yuanı oturum*

halindeyken, Yasama Yuanı Üyeleri, Yürütme Yuanı Başkanını (Başbakan) ve Bakanları ve Komisyon Başkanlarını sorgulama hakkına sahip olacaktır.

- ✓ *Yasama Yuanı, Yürütme Yuanı'nın herhangi bir önemli politikasında mutabık kalmazsa, kararla Yürütme Yuanı'ndan böyle bir politikayı değiştirmesini talep edebilir. Bu tür bir kararla ilgili olarak, Yürütme Yuanı, başkanın onayı ile Yasama Yuanı'ndan yeniden değerlendirilmesi talebinde bulunabilir. Yeniden değerlendirmeden sonra, toplantıda hazır bulunan Yasama Yuanı Üyelerinin üçte ikisi orijinal kararı onaylarsa, Yürütme Yuanı Başkanı (Başbakan) ya aynı karara uyacak ya da görevinden istifa edecektir.*
- ✓ *Yürütme Yuanı, Yasama Yuanı tarafından kabul edilen bir kanuni, bütçe veya antlaşma tasarısı hakkında yürütmenin zor olduğuna karar verirse, başkanın onayıyla ve Yürütme Yuanı'na iletilmesinden sonraki on gün içinde talepte bulunabilir. Söz konusu kararı yeniden gözden geçirmek için Yasama Yuanı yeniden değerlendirmeden sonra, toplantıda bulunan Yasama Yuanı Üyelerinin üçte ikisi orijinal kararı onaylarsa, Yürütme Yuan Başkanı (Başbakan) ya aynı karara uyacak ya da görevinden istifa edecektir".*

Yürütme Yuanı'nın görevleri kanunla düzenlenmektedir. Sıkıyönetim, af, savaş ilanı, barış veya antlaşmaların akdedilmesi ve diğer önemli meselelerle ilgili kanuni veya bütçe kanun tasarıları veya kanun teklifleri ve bunların tümü ayrıca çeşitli bakanlıklar ve komisyonlar, Başbakan ve çeşitli bakanlar ve Yürütme Yuanı Komisyon Başkanları tarafından alınan kararlar, bütçe tasarıları Yasama Yuanı'nın onayını sunulmak zorundadır. Bunun yanı sıra bütçe tasarıları ancak Kontrol Yuanı'nın onayından geçerse nihai olarak kabul edilmektedir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 57-61).

Yürütme Yuanı yasamaya karşı sorumludur. Eğer Yasama Yuanı ile herhangi bir sorun yaşarsa Başkanın onayıyla Yasama Yuanı'na cevap verebilmektedir ama nihai kararı daima Yasama Yuanı verir. Yasama Yuanı'nın verdiği kararı veyahut cevabı her halükârda uygulamak zorundadır. Uygulamak istemediği durumda tek yol Başbakanın istifa etmesidir.

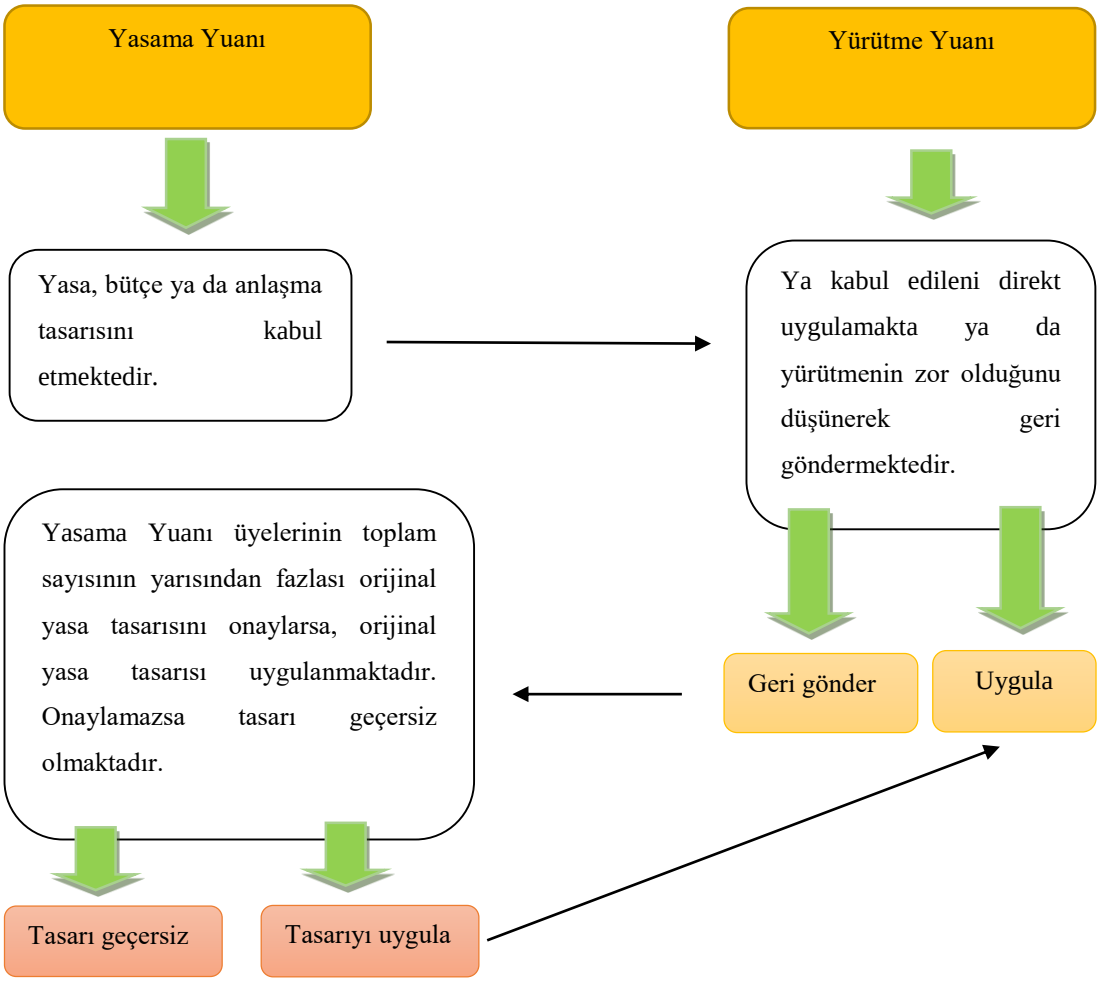
3.2.3. Yasama Yuanı

Halkın seçtiği üyelerden oluşan Yasama Yuanı, en yüksek yasama organıdır. Yetkinliği, gücü ve işlevi açısından Yasama Yuanı, diğer demokrasilerdeki bir parlamentoya eşdeğerdir. Tek meclisli bir yapıya sahip olan Yasama Yuanı, yeniden seçilebilme şansı olan, dört yıl süreyle görev yapacak 113 üyeden oluşmaktadır. Yasama Yuanı kendi üyeleri arasından bir başkan ve başkan yardımcısı seçmektedir. Yasama Yuanı üyeleri aynı anda hükümette görev alamamaktadır (Constitution of the Republic of China (Taiwan), 75; Legislative Yuan (c); Office of the President Republic of China (a)).

Son Yasama Yuanı seçimleri her zaman olduğu gibi Başkanlık seçimleriyle aynı zamanda olmuştur. Bu doğrultuda DPP 61, KMT 38, geri kalan 14 milletvekilliğini küçük partiler ve bağımsızlar kazanmışlardır (Tulun, 2020). Seçimlerin aynı zamanda yapılması Kore örneğinin aksine, başkanı ve meclis çoğunluğunu zihniyet birliğini teşvik etmektedir ve başkanın meclis onayına gerek duyduğu hamleleri daha rahat yapmasına neden olmakla beraber parlamentonun kendisine karşı bir denge unsuru olma durumu olanağını azaltmaktadır.

Yasama Yuan'ın işlevleri şunlardır: sıkıyönetim, af, savaş ilanı, barış veya antlaşmaların akdedilmesi ve devletin diğer önemli meseleleriyle ilgili kanuni veya bütçe yasa tasarılarını karara bağlamak; anayasayı değiştirmeyi, ülkenin toprak sınırlarını değiştirmeyi, başkan veya vekilini görevden almayı önermek; Anayasa Mahkemesi başkanı, başkan yardımcısı ve büyük yargıçları, Sınav Yuanı başkanı, başkan yardımcısı ve üyeleri, Denetim Yuanı başkanı, başkan yardımcısı, üyeleri, Genel Denetçisi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı gibi Başkan tarafından aday gösterilen personelin atamalarına ilişkin onay yetkisini kullanmaktır. Ayrıca her yıl Yasama Yuanı toplandığında, Başkan tarafından ulusun durumu hakkında bir rapor dinleyebilmektedir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 63; Legislative Yuan (a)).

Yürütme Yuanı, Yasama Yuanı tarafından kabul edilen bir yasa, bütçe veya anlaşma tasarısını yürütmenin zor olduğunu düşünürse, Başkanın onayıyla ve yasa tasarısının Yürütme Yuanı'na sunulmasından sonraki 10 gün içinde, Yasama Yuan'ından tasarıyı yeniden gözden geçirmesini isteyebilmektedir. Yasama Yuanı, iade edilen yasa tasarısını aldıktan sonra 15 gün içinde yasa tasarısını Yasama Yuan oturumuna göndererek, kayıtlı oylama yoluyla yasa tasarısını karara bağlamaktadır. Yasama Yuan üyelerinin toplam sayısının yarısından fazlası orijinal yasa tasarısını onaylarsa, orijinal yasa tasarısı onaylanmakta ve Yürütme Yuan Başkanı kararı kabul etmektedir. Yasama Yuanı söz konusu süre içinde yasa tasarısını çözemezse, orijinal yasa tasarısı derhal geçersiz olmaktadır (Legislative Yuan (b)).



Şema 6: Tayvan'da Yasalaşma Süreci

Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

Anayasa değişiklikleri ise Yasama Yuan'ın toplam üyelerinin en az dörtte birinin önerisi üzerine ve bir oturumda hazır bulunan üyelerin en az dörtte üçünün ve tüm Yasama Yuan üyelerinin dörtte üçünün kararı ile yapılmaktadır. Değişiklik önerisinin açıklanmasından altı ay sonra, Tayvan seçmenleri tarafından serbest bölgede referanduma götürülmekte ve toplam seçmen sayısının yarısından fazlasının geçerli oyu ile kabul edilmektedir (Legislative Yuan (b)).

Başkan, Yasama Yuanı'na karşı dolaylı fesih olanağına sahiptir. Başkan, Yasama Yuanı'nın başkanına karşı azil yetkisini kullanabilmektedir. Bu durumda önerge kabul edilirse sadece Yasama Yuanı Başkanı azledilmez, Başkanla birlikte tüm Yasama Yuanı feshedilmektedir. Başkan, bu hakkını sadece sıkıyönetim veya acil bir kararname yürürlüğe girmişken kullanamaz. Başkanın bu fesih gücüne karşılık, Yasama Yuanı da Başkanı ve vekilini görevden alabilmekte ve Başkana karşı gensoru önergesi verebilmektedir. Her iki durumda da son kararı Anayasa Mahkemesi vermektedir. Bu durumda karşılıklı olarak bir güç dengesi oluştuğu görülebilmektedir, ama Başkanın meclisi feshetmek için sadece kendisinin o amacın peşinde koşması yeterliyken, parlamento da yeterli sayıdaki milletvekillerinin kendisini görevden almak için ikna edilmesi gerektiği göz önünde bulundurulursa, yürütmenin yasamaya karşı daha kolay ve daha hızlı bu hamleyi gerçekleştirebileceği düşünülebilmektedir. Ancak her iki taraf da bu yetkiyi hiç kullanmamış hatta denememişlerdir. Başkanın halk tarafından demokratik yollarla seçilmeye başlandığı 1996 yılından bu yana hiç erken seçim olmamış, bunu gerektirecek Başkan azli gerçekleşmemiştir. Bunun sebebi olarak, seçimlerin eş zamanlı olması ve Başkanın partisinin her zaman Yasama Yuanı'nda çoğunlukta olması gösterilebilmektedir. (Constitutional Court Procedure Act: Md. 68; Legislative Yuan (a); Matsumoto, 2015: 45-46; Wang, 2018:246).

3.2.4. Seçimler ve Partiler

Tayvan vatandaşlarının seçim hakkı anayasal güvence altına alınmıştır. Seçimler genel, eşit, doğrudan ve gizli oyla yapılmaktadır. 20 yaşını doldurmuş tüm vatandaşlar seçme hakkını kazanmaktadır, seçilme yaşı ise 23'tür. Ayrıca çeşitli seçim türlerinde

seçilecek kadın sayısı sabittir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 129,130,134).

Tayvan çok partili bir siyasal sisteme sahip olsa da pratikte iki büyük parti üzerinden ilerlemektedir. Bu partiler, Demokratik İlerleme Partisi (DPP) ve Koumintang (KMT) diğer bir deyişle Milliyetçi Parti'dir. Bunun dışında yüzlerce kayıtlı küçük parti bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Yeni Güç Partisi, Önce İnsanlar Partisi, Tayvan Halk Partisi gibi birçok örnek bulunmaktadır. Yüzlerce parti olmasının sebebi ise Tayvan'da partilerin kapatılmamasıdır, hükümet partilerin kayıtlı kalmasına izin vermektedir (CIA, 2023B; Mobrand, 2018: 17).

Tayvan belki de bir parti aracılığıyla kurulduğu için kurumsallaşmış bir parti sistemine sahiptir. Bunun yanı sıra Tayvan canlı bir seçim kültürüne sahiptir, vatandaşları yüksek seviyede bilgilidir ve siyasi katılımları yüksektir. Bunun sebebi olarak 1996 seçimlerini göstermek yanlış olmamaktadır. Çünkü bu seçimler sayesinde halk ilk defa kendi Başkanını seçebilmiştir. Bu seçimler ile Tayvan; bilgi erişimi, sivil haklar, basın özgürlüğü, adil ve açık seçimler gibi konularda her açıdan daha demokratik hale gelmiştir (Corissant ve Volkel, 2012:247; Rigger, 2010:107; Wang, 2015:399)

Tayvan'ın seçim sistemi, tek ve aktarılamaz oy (SNTV-Single non-transferable vote) sistemidir. Bu sistemde seçmenler seçim çevresindeki sadece tek bir adaya oy verebilmektedirler. 2004 yılında ise Yasama Yuan'ın seçimlerinde bir değişikliğe giderek nispi temsil sistemine geçmiştir. Bu sistemde seçmenler bölge ve liste seçimleri için ayrı oy haklarına sahiplerdir. Tayvan siyasetini yoğun olarak iki partinin belirlemesi ve yüzlerce parti olması yasama seçimlerinde sandalye kazanmayı oldukça zorlaştırmaktadır (Chou, 2012:72-73; Özbudun, 1995:525; Wang, 2015:400).

3.2.5. Yargı Yuanı

Yargı Yuanı, en yüksek yargı organıdır. Adli yorumlama, yargılama ve disiplin davalarından sorumludur. Yargı Yuanı, kendi üyeleri arasından atanan başkan ve başkan yardımcısı ile toplam on beş yüksek hâkimden oluşmaktadır. Yargı Yuanı'nın hakimleri, Başkan tarafından Yasama Yuanı'nın onayıyla atanmaktadır. Başkanlık ve parlamento seçimlerinin aynı zamanda yapıldığı ve bu durum da yasama ve yürütme arasında zihniyet birliğine neden olması olasılığından dolayı yürütme kendisine yakın gördüğü yargıçları daha kolay atayabilmektedir. Aynı zamanda bu hâkimler Anayasa Mahkemesi'ni oluşturmaktadır. Anayasa Mahkemesi Tayvan halkı tarafından takdir edilen bir kurumdur. Çünkü Anayasanın korunmasını, kurallarının uygulanmasını ve hükümetin hukuka uygun davranmasını sağlamaktadır (CIA, 2023B; Chen, 2009:138; Office of the President Republic of China (a)).

Hakimler, dört yılda bir yarısının yenilenmesi koşuluyla, sekiz yıllığına seçilmektedir. Yargı Yuanı'na seçilen hakimler ardışık dönemlerde tekrar seçilemez. Bu kural başkan ve başkan yardımcısı için geçerli değildir. Başkan tarafından seçilen adaylar Yasama Yuanı tarafından onaylanmaktadır (Judicial Yuan (a) ve (b)).

Yüksek ve alt tüm mahkemeler Yargı Yuanı'na bağlıdır. Alt mahkemeler, bölge adliye mahkemeleri ve idari mahkemelerdir. Yargı Yuanı; anayasayı yorumlama, yasa ve emirlerin yorumlarını birleştirme yetkisine sahip yegâne kuruluştur. Yasama Yuanı'nın bünyesindeki tüm hakimler bağımsız olarak görevlerini yerine getirmektedir. Hakimler; adli bir suçtan suçlu bulunmadığı, disiplin cezasına çarptırılmadığı veya tecrit altında olduğu beyan edilmediği sürece ömür boyu görev yapmaktadır. Bu durumlar dışında görevden alınamazlar (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 78, 80; Judicial Yuan (a)).

Yukarıda bahsedildiği üzere Kore'de varlığını gösteren kohabitasyon, Tayvan'da yoktur. Bunun sebebi olarak Başkanlık ve Yasama Yuanı seçimlerinin eş zamanlı olması gösterilebilmektedir. Bu durumda Tayvan'da aktör odaklı kurumsalcılıkta

iletildiği gibi, atama gücüyle yargının siyasallaşması olağandır. Bunu engellemek amacıyla Yargı Yuanı hakimlerinin yarısının dört yılda bir zorunlu olarak yenilenmesi şart koşulmuştur. Ancak iki dönem üst üste seçilebilen Başkan yargının siyasallaşmasını sürdürebilmektedir. Bu sebeplerle Anayasa Mahkemesi geleneksel hükümet-muhalefet olarak olmasa da politikadan etkilenmektedir. Bunun yanı sıra Tayvan'da var olan iki kademeli mahkeme sistemi, yüksek gelirliler için en iyi adaleti sağlarken maddi durumu olmayanlar için mahkemelerden yararlanmayı zorlaştırmaktadır. Bu sebeplerle, Tayvan'ın anayasasında belirttiği kadar bağımsız ve adil bir hukuk sistemi olmadığı görülmektedir (Chen, 2009:150; Liao ve Chien, 2005:3; Pellegrina, Garoupa ve Lin, 2012: 126, 145).

Ayrıca Başkanlık ve Yasama Yuanı seçimlerinin eş zamanlı olmasının getirdiği bir diğer handikap ise Anayasa Mahkemesi üyelerini Başkanın atamasıdır. Her ne kadar Yasama Yuanı onayıyla olsa da yukarıda da görüldüğü üzere Yasama Yuanı bittabi Başkana sadıktır. Çünkü, Başkanın partisi her zaman Yasama Yuanı'nda çoğunluğa sahip olmuştur. Bu durum ise Başkanın, Yasama Yuanı Başkanına karşı azil yetkisini kolaylaştırmaktadır. Başkan tarafından atanmış bir hâkimin Başkanın kararına karşı çıkması olası görülmemektedir. Bunun yanı sıra var olan karşılıklı fesih yetkisini her iki tarafın hiç kullanmamasının sebebi de budur. Bakıldığında Başkan neden kendi partisinin yoğunlukta olduğu bir Yasama Yuanı'nı feshetmek istesin, keza aynı şekilde Yasama Yuanı'nda çoğunluk olan parti Başkanın partisiyken bu parti üyeleri neden kendi liderlerini Başkanlıktan feshetsin? Bu sebeple karşılıklı fesih yetkisi hiç kullanılmamıştır. Eğer ilerleyen zamanlarda daha demokratik olmaya karar verilip seçimlerin farklı tarihlerde yapılması kararlaştırılırsa ve bu durumda Yasama Yuanı'nda çoğunluğa sahip parti Başkanın partisi değil de farklı bir parti olursa o zaman karşılıklı fesih yetkisinin kullanıldığı görünebilir. Aynı zamanda böyle bir durumla karşı karşıya kalındığında Başkan, hâkim atamalarında özgür olamayacak ve bu durum sonucunda yargı Başkana tabi olmayacaktır. Bu sayede yargının bağımsızlığı garanti edilebilmektedir.

3.2.6. Sınav Yuanı

Sınav Yuanı, tüm ulusal ve kamu personellerinin sınavlarını yöneten en yüksek makamdır. Sınav Yuanı'nın üyeleri, başkanı ve yardımcısı Yasama Yuanı'nın onayıyla Başkan tarafından atanmaktadır. Toplamda on dokuz üyesi bulunmaktadır. Sınav Yuanı; devlet memurlarının yeterlilik taraması, korunması, ölüm yardımı ve emekliliği, memurların istihdamı, işten çıkarılması, performans değerlendirmesi, ücret derecesi, terfi, nakil, takdir ve ödüllendirme ile ilgili yasal konuları yönetmektedir. Diğer merkezi hükümet kurumlarıyla eşittir ve onlardan bağımsızdır (Examination Yuan, Office of the President Republic of China (a)).

Kore'de ise kamu personellerinin sınavlarını, işe alımlarını yöneten Personel Yönetim Bakanlığı'dır. Başkan, 5. derece ve üzeri kamu görevlileri ile üst düzey kamu hizmetine mensup kamu görevlilerini atama yetkisine sahip olmakla birlikte bu yetkisini bakana devredebilmektedir, diğer atama hakları ise bakana aittir (Ministry of Personnel Management Cyber Examination Center; 인사혁신처).

Yukarıda da görüldüğü üzere Tayvan'da var olan Sınav Yuanı bağımsız iken Kore'de sadece bir bakanlıktan ibarettir. Ama her ikisinde de ortak nokta Başkanın kamu personellerine etkisidir. Şöyle ki Tayvan'da Başkanın partisinin çoğunlukta olduğu Yasama Yuanı'nın onayıyla Başkanın atadığı Yasama Yuanı üyeleri bulunmaktadır. Bittabi bu üyelerin Başkana bağlılık göstereceği aşikardır. Bu durumda Başkanın kamu personeli üzerinde bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Kore'de varlığını gösteren Personel Yönetim Bakanlığı, diğer bakanların seçildiği gibi, Başkanın onaylaması ile seçilmiş bir bakandır. Bunun yanında üst düzey kamu görevlileri atamasında Ulusal Meclis'in onayına da tabi olmamaktadır. Bu durumda Kore Başkanında kamu personelleri üzerinde etkisinin olması kuvvetle muhtemeldir.

3.2.7. Denetim Yuanı

Denetim Yuanı, devletin en yüksek kontrol organıdır. Onay, görevden alma, sansür ve denetim yetkilerini yerine getirmektedir. Üyeleri, başkanı ve yardımcısı altı yıl süreyle Yasama Yuanı'nın onayıyla Başkan tarafından atanmaktadır. Başkan ve Yasama Yuanı seçimlerinin eş zamanlı yapılması sonucunda oluşan zihniyet birliği sebebiyle Başkan dilediğini atayabilmektedir. Toplamda yirmi dokuz üyesi bulunmaktadır. Üyelerinden biri Genel Denetçi'dir. Denetçi, tüm devlet kurumlarının, Sayıştay gibi, gelir ve giderlerinin kesin hesaplarını denetlemektedir. Bu kurumun üyeleri iktidar ve meclis çoğunluğu tarafından belirlenmektedir. Bu sebeple Denetim Yuanı yürütmeden bağımsız olamayacağı için devlet kurumlarının yolsuzluk ve israfını denetlemekte objektif olmayabilmektedir (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 90, 104; Pellegrina, Garoupa ve Lin, 2012:131; The Control Yuan)

IV. BÖLÜM

4. GÜNEY KORE ve TAYVAN'IN HÜKÜMET SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Bu bölümde Kore ve Tayvan'ın ülke ve hükümet sistemlerinin benzerlikleri, farklılıkları ele alınmaktadır. Ülkelerin kendi aralarında karşılaştırmalarının ardından genel hükümet sistemlerine uygunluğu ve demokrasi performansları ele alınmaktadır.

4.1. Güney Kore ve Tayvan'ın Karşılaştırmalı Analiz

Kore ve Tayvan yukarıda da değinildiği üzere benzer geçmişe sahiptir. Japon koloni yönetimi, baskıcı yönetimler, komünizme karşı kurulmuş devlet olmaları ve ekonomilerindeki büyük gelişme sonrası her iki ülkenin de "Asya Kaplanları" arasında yer alması benzer özelliklerindendir. Her iki ülkenin benzer olduğu kadar ayrıldığı noktalarda bulunmaktadır.

Japon koloni yönetiminin II. Dünya Savaşı sonrası ülkelerden çekilmesiyle her iki ülke de demokrasiye geçerek, üçüncü dalga demokrasileri arasında boy göstermişlerdir. Bunun yanında; ekonomilerine yoğunlaşarak, hızlı atılımlar gerçekleştirmişlerdir. Bu nokta, aslında ilk ayrıldıkları noktadır. Şöyle ki; Tayvan KOBİ'lere, aile şirketlerine, küçük işletmelere destek verip, onlar üzerinden ekonomisini geliştirirken; Kore büyük şirketlere öncelik tanımıştır. Bunun sonucu olarak, Kore'deki büyük firmalar gittikçe büyürken küçük firmalar bunlarla orantılı olarak yok olmuşlardır. Ekonomik olarak ortak bir nokta olarak da her iki ülkenin de ABD destekli büyümesi gösterilebilmektedir (Kim ve Heo, 2017:1-4).

Tayvan ve Kore benzer geçmişe sahip olsa da yönetim şekilleri açısından birbirlerinden kısmen de olsa ayrılmaktadırlar. Ancak her iki ülke de standart hükümet

sistemleri kalıplarının dışında kendi melez sistemlerini oluşturmuş olmaları sebebiyle tekrar buluşmuşlardır.

Kore ve Tayvan birçok benzerlik ve farklılığa sahiptir. Bu sebeple birden fazla şekilde karşılaştırılacaklardır. Öncelikle, genel ülke sistemlerinin benzerlikleri ve farklılıkları Tablo 2'de görülmektedir. Yönetim şekli olarak anayasalarında farklı sistemler belirtmiş olsalar da ileride genel hükümet sistemleri ile karşılaştırmalarına bakıldığında aslında standart bir sistem olmadıkları anlaşılmaktadır.

Devlet yapıları her iki ülkede de aynıdır. Üniter devlet yapısına sahiptirler. İdari yapılanma da ülkelerin kurulduğu ilk zamanlarda ayrılmış olsa da Tablo 2'de görüldüğü üzere Kore daha sonra yerel yönetimler için çalışmalar yaparak Tayvan gibi âdem-i merkeziyetçi olma yolunda ilerlemektedir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere yasama, yürütme ve yargıda da neredeyse aynı özelliklere sahip gözükseler de oldukça farklılardır. Yasama, yürütme ve yargı organları ile ilgili detaylı analiz çalışmanın devamında ele alınmaktadır.

Tablo 2: Güney Kore ve Tayvan'ın Genel Ülke Karşılaştırması

	Güney Kore	**Tayvan**
Anayasada belirtilen yönetim şekli	Başkanlık / Temsili Demokrasi.	Yarı-başkanlık / Temsili Demokrasi.
Devlet yapısı	Üniter.	Üniter.
İdari yapılanma	Merkeziyetçi (Bu durum yavaşça kırılmaktadır, âdem-i merkeziyetçiliğe yönelmektedir.).	Âdem-i Merkeziyetçi.
Yasama	Ulusal Meclis (Tek meclisli).	Yasama Yuanı (Tek meclisli).
Yürütme	Devlet Konseyi (Başkan, Başbakan, başbakan yardımcısı, bakanlar) / Görünüşte çift başlı.	Başbakan ve Yürütme Yuanı.
Yargı	Bağımsız yargıçlara ait.	Yargı Yuanı.

Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

4.1.1. Yürütme Organlarının Karşılaştırmalı Analizi

İki farklı hükümet sistemine sahip olan Kore ve Tayvan'ın yürütme organları, bu bölümde karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Öncelikli olarak devlet başkanları ardından hükümetin yapısı karşılaştırılmaktadır.

Yukarıda da zikredildiği üzere, Kore ve Tayvan'ın devlet başkanları halk tarafından seçilmektedir. Bu yönüyle benzer olmalarıyla birlikte başkanların tekrar seçimleri yönünde birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Kore, çok fazla sayıda otoriter Başkanların ardından, tekrar aynı duruma düşmemek için bir Başkanın sadece tek dönem için seçilmesi kuralını getirirken; Tayvan aynı durum için farklı bir yol izleyerek, bir kişinin Başkan seçilmesini iki dönemle sınırlandırmıştır. Ancak her iki ülkenin de görev sayısına sınır koyması benzerliklerinden biridir. Başkanları sorumluluk yönünden değerlendirildiğinde Tablo 3'te görüldüğü üzere her iki Başkan da halk tarafından seçildikleri için halka karşı sorumlu olmaktadırlar.

Başkanları yetkileri ve güçleri bakımından değerlendirildiğinde birbirlerinden ayrılmaktadırlar (bkz. Tablo 3). Öncelikle Kore için, hangi durum söz konusu olursa olsun Başkan hiçbir şartta Ulusal Meclis'i feshedememektedir. Bu da Kore'de yasamanın gücünü korumak için alınmış bir önlemdir. Tayvan'a bakıldığında çok farklı bir durumla karşı karşıya gelinmektedir. Çünkü Tayvan'da gensoru önergesi adı altında Başkan, Yasama Yuanı'nın Başkanı'nı azledebilmektedir. Buradaki kilit nokta, Başkanın topyekûn Yasama Yuanı'na karşı değil sadece Yasama Yuanı Başkanı'na karşı bu yetkiyi kullanabilmesidir. Ancak Başkanın sunduğu önerge Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilirse bu durumda sadece Yasama Yuanı Başkanı değil, tüm meclis feshedilmektedir. Bunun yanı sıra her iki ülke başkanı da hükümeti dilediğince azledebilmeleri noktasında yine benzer özellik göstermektedirler. Bu nokta da Tayvan Başkanının, Kore Başkanına oranla yasama karşısında dolaylı fesih yetkisi nedeniyle daha güçlü olduğu görülmektedir. Hükümete karşı ise güçleri, şu an için, denk görünmektedir.

Son olarak, yasama yetkileri açısından Başkanları değerlendirildiğinde, Kore Başkanının daha fazla yetkisi olduğu görülebilmektedir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere, Kore Başkanı yasama teklifinde bulunabilmekte ve ayrıca yasama tekliflerine karşı geciktirici veto yetkisi bulunmaktadır. Tayvan Başkanı ise yalnızca ulusal güvenlikle ilgili meseleler için yasama teklifinde bulunabilmektedir. Bunu da ancak Ulusal Güvenlik Konseyi kurarak yapabilmektedir. Ancak her iki ülkenin Başkanı da olağanüstü hallerde yasama organlarının onayını alma şartıyla kararname çıkarma yetkisine sahiptir.

Tablo 3: Güney Kore ve Tayvan'ın Devlet Başkanlarının Karşılaştırılması

	Güney Kore	**Tayvan**
Devlet başkanını kim seçiyor?	Halk.	Halk.
Devlet başkanı tekrar seçilebilir mi?	Hayır.	Evet. En fazla iki dönem seçilebilmektedir.
Devlet başkanı kime karşı sorumlu?	Halka karşı sorumludur.	Halka karşı sorumludur.
Devlet başkanı Meclis'i feshedebilir mi?	Hayır.	Sadece Yasama Yuanı Başkanı'nı Anayasa Mahkmesi'nin kararıyla azledebilmektedir ama azil kabul edildiğinde Yasama Yuanı da feshedilmektedir.

Devlet başkanı hükümeti azledebilir mi?	Evet.	Evet.
Devlet başkanının yasama yetkisi var mı?	Başkan yasa tasarısı sunabilmektedir ama oylama hakkı bulunmamaktadır. Ayrıca geciktirici veto yetkisi bulunmaktadır. Olağanüstü hallerde Ulusal Meclis'in onayıyla kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır.	Başkan, Ulusal Güvenlik Konseyi kurarak, ulusal güvenlik ve diğer meseleler hakkında yasa önerisi sunabilmektedir. Olağanüstü hallerde Yasama Yuanı'nın onayıyla kararname çıkarma yetkisi bulunmaktadır.

Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

Kore ve Tayvan'ın yürütme organlarının her ikisinde de bir başbakan ve kabine varlığı söz konusu olması sebebiyle benzer gözükebilmektedir. Ancak daha bu ilk noktada dahi birbirinden ayrılmaktadırlar. Kore'de yürütme yetkisi Başkan'ın önderliğindeki Devlet Konseyi'ndedir. Devlet Konseyi'nin içerisinde bulunan Başbakan, sadece Başkanın yardımcısı konumundadır. Tayvan'da ise yürütme yetkisi Başbakan ve Yürütme Yuanı'ndadır (bkz. Tablo 4).

Tablo 4'te de görüldüğü üzere, Başbakan seçiminde de iki ülke birbirinden ayrılmaktadır. Kore'de Başbakan, Ulusal Meclis onayıyla atanmaktadır. Eğer Ulusal Meclis; Başkanın önerdiği Başbakanı onaylamazsa, Başkan bu durumda itiraz edememekte ve yeni bir Başbakan önerisinde bulunmak zorundadır. Ancak Ulusal Meclis onayıyla atanmasına karşın; Başbakanın Ulusal Meclis'e değil, Başkana karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Tayvan'da ise Başkan herhangi bir onaya ihtiyaç duymadan dilediği kişiyi Başbakan olarak atayabilmektedir. Ancak Tayvan'da onaya ihtiyaç duyulmaksızın atanan Başbakan sadece Başkana değil aynı zamanda Yasama Yuanı'na karşıda sorumludur.

Tayvan ve Kore'de devlet başkanının yanında bir hükümet varlığından söz edilmektedir. Bu hükümet üyeleri ise her iki ülkede de aynı şekilde; başbakanın önerisiyle Başkan tarafından atanmaktadır. Farklılıkları ise sorumlulukları noktasında ortaya çıkmaktadır. Kore'de sadece Başkana karşı sorumlu olan hükümet üyeleri, Tayvan'da hem Başkana hem de Yasama Yuanı'na karşı sorumlu olmaktadır. Ayrıca Tayvan'da Kore'den farklı olarak devlet başkanının değil yürütme organının yasa tasarılarını veto yetkisi bulunmaktadır (Constitution of the Republic of China (Taiwan): Md. 57; bkz. Tablo 4).

Tablo 4: Güney Kore ve Tayvan'ın Yürütme Organlarının Karşılaştırılması

	Güney Kore	**Tayvan**
Başbakan nasıl seçilir?	Meclis onayıyla Başkan atamaktadır.	Meclis onayı gerekmeden Başkan direkt atamaktadır.
Başbakan kime karşı sorumlu?	Başkan'a karşı sorumludur.	Hem Başkana hem de Yasama Yuanı'na karşı sorumludur.
Devlet başkanının yanında ayrı bir hükümet var mı? Varsa kime karşı sorumlu?	Var, Başkan'a karşı sorumludur.	Var, hem Başkana hem de Yasama Yuanı'na karşı sorumludur.
Diğer hükümet üyeleri nasıl seçilir?	Başbakanın önerisiyle Başkan atamaktadır.	Başbakanın önerisiyle Başkan atamaktadır.

Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

4.1.2. Yasama Organlarının Karşılaştırılması

Yukarıda da zikredildiği üzere; Kore ve Tayvan da halkın seçtiği üyelerden oluşan ve ülkenin en yüksek yasama organı olan, tek meclisli parlamentolara sahiptirler. Parlamento; Kore'de Ulusal Meclis, Tayvan'da Yasama Yuanı olarak varlığını sürdürmektedir.

Tablo 5'te de görüldüğü üzere, parlamentolar arasındaki ilk ayrım seçim sisteminde görülmektedir. Tayvan parlamento seçimlerinde nispi temsil sistemini kullanmakta, bölge ve liste için iki oy hakkı vermektedir. Ancak Kore'de nispi ve bölge sistemi için tek oy hakkı bulunmaktadır. Kore, bu sebeple oluşan çoğunlukçu seçim sistemini azaltmak ve azınlık partilerini bir nebze koruyabilmek için 54 sandalyesi için barajlı, orantılı temsil sistemi kullanmaktadır.

Seçim sistemiyle birbirlerinden ayrılan Kore ve Tayvan, parlamentoların sorumluluğu açısından yeniden birleşmektedir. Her iki ülkede de parlamento halka karşı sorumludur. Bunun yanı sıra her iki ülkede de parlamento devlet başkanını düşürebilmektedir. Kore bunu ancak belirli şartlar gerçekleştiğinde (vatana ihanet, görevin kötüye kullanımı) kullanabilmektedir. Tayvan'da ise Başkan nasıl Yasama Yuanı Başkanı'na karşı fesih yetkisini kullanabilmekteyse aynısını Başkana karşı Yasama Yuanı yapabilmektedir. Burada temel farklılıklardan biri ise Kore bunu birçok Başkan için denerken ve hatta başarırken, Tayvan'da ne Yasama Yuanı ne de Başkan bu yetkisini bir kez dahi kullanmamıştır (Matsumoto, 2015:45-46; Mombrand, 2018:1; Mosler, 2017:112; Wang, 2018:246).

Tablo 5: Güney Kore ve Tayvan'ın Yasama Organlarının Karşılaştırılması

	Güney Kore	**Tayvan**
Parlamentoyu kim seçer?	Halk.	Halk.
Parlamento nasıl seçilir?	Nispi ve bölge sistemi için tek oy kullanılmaktadır.	Nispi temsil bulunmaktadır. Bölge ve liste için iki oy kullanılmaktadır.
Parlamento üyeleri meclis dışında farklı görevlerde yer alabilir mi?	Hayır.	Hayır.
Parlamento kime karşı sorumludur?	Siyasi olarak halka karşı sorumludur. Kürsü sorumlulukları yoktur. Yasama dokunulmazlıkları kaldırabilmektedir.	Siyasi olarak halka karşı sorumludur.
Parlamento, devlet başkanını feshedebilir mi?	Evet, belirli şartlar gerçekleştiğinde feshedebilmektedir.	Evet, gensoru önergesi kabul edilirse feshedebilmektedir.

Kaynakça: Çalışmada yer verilen bilgilerden yararlanılarak tarafımca hazırlanmıştır.

4.1.3. Yargı Organlarının Karşılaştırılması

Kore ve Tayvan'da anayasalarında yargının bağımsız olduğunu dile getirmişlerdir. Ancak bu durum uygulamada farklılıklar göstermektedir.

Kore'de Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi en yüksek yargı organlarıdır. Anayasa Mahkemesi üyeleri seçimleri farklılık göstermektedir. Kore'de Anayasa Mahkemesi üye sayısı dokuzdur, bu üyelerin üçünü hâkimler kendileri arasından seçmektedir. Diğer üçünü, Başkan Ulusal Meclis'in onayıyla seçmekte, kalan üçünü Ulusal Meclis Başkanın onayıyla seçmektedir. Bu durumda eğer Ulusal Meclis'te Başkanın partisi yoğunlukta olsaydı, bu durum yargının bağımsızlığına gölge düşürürdü. Ancak Kore'de hem Başkan hem de Ulusal Meclis seçimlerinin farklı zamanlarda yapılması ve bugüne dek hiçbir zaman Başkanın partisinin Ulusal Meclis'te çoğunluk sağlayamaması nedeniyle kohabitasyon oluşmakta ve yargının bağımsızlığı güvence altına alınmaktadır (Croissant, 2013:78-80; Kim, 2008:372).

Tayvan'da ise bu durum tamamıyla farklıdır. Yargı yetkisi Yargı Yuanı'na aittir ve Anayasa Mahkemesi üyeleri aynı zamanda Yargı Yuanı'nın üyeleridir. Üyelerin tamamı Yasama Yuanı onayıyla Başkan tarafından atanmaktadır. Bu durum yargının bağımsızlığına ve adilliğine gölge düşürmektedir. Öncelikle, Tayvan'da Yasama Yuanı seçimleri ve Başkanlık seçimleri eş zamanlı yapılmakta ve Başkanın partisi Yasama Yuanı'nın, günümüze kadar, çoğunluğunu oluşturmaktadır. Öyle ki Tayvan kuruluşundan itibaren hiçbir zaman kohabitasyon hükümetleriyle yönetilmemiştir. Bu durum da yargının siyasallaşmasına ve Başkanın emri altında olmasına sebep olmaktadır (Office of the President Republic of China (a)).

4.2. Güney Kore ve Tayvan'ın Gönenç'in Demokratik Hükümet Sistemleri Tanımlamalarıyla Karşılaştırılması

Kore ve Tayvan'ın aynı bölgede, benzer geçmişlere sahip iki ülke olması ve farklı yollar izlemesi sebebiyle araştırılmaya değer olduğu görülmektedir. Kendilerine özgü

oluşturdukları hükümet sistemlerinin detaylı bir şekilde incelenip, kendi aralarındaki fark ortaya konduktan sonra yapılması gereken tek şey kalmaktadır, bu da "demokratik hükümet sistemleri tanımlamalarıyla karşılaştırılmalarıdır". Bu bölümde Kore ve Tayvan ayrı ayrı ele alınıp, karşılaştırmaları yapılarak melez sistemlerinin içeriği tam anlamıyla gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi, Gönenç (2007)'in "Hükümet Sistemi Tartışmalarında "Başkanlı Parlamenter Sistem" Seçeneği" adlı makalesinde bulunan birkaç sorudan hareketle hükümet sistemlerini kolaylıkla tanımlanabilmesini sağlamaktadır. Bu sorular çalışmada biraz daha genişletilerek, Kore ve Tayvan'ı diğer sistemlerden ayırt etmekte kullanılmaktadır. Bu sorular aşağıda sıralanmaktadır:

1. Devlet başkanı kim/ne tarafından seçilmektedir?
2. Devlet başkanının dışında ayrı bir hükümet var mı? Varsa nasıl seçilmektedir ve kime/neye karşı sorumludur? Varsa devlet başkanı hükümeti dilediğince azledebilmekte midir?
3. Devlet başkanının anayasal (yasama, atama, olağanüstü hâl) yetkileri var mıdır?
4. Devlet başkanı meclisi feshedebilir mi?
5. Meclis devlet başkanını feshedebilir mi?

4.2.1. Güney Kore'nin Gönenç'in Demokratik Hükümet Sistemleri Tanımlamalarıyla Karşılaştırılması

Yukarıdaki sorulardan hareketle Kore'nin diğer hükümet sistemleri tasniflerine uyumluluğu göz önüne konulmaktadır.

Kore'de kendi anayasalarında kabul ettikleri başkanlık sisteminde olduğu gibi, devlet başkanı halk tarafından seçilmektedir. Ancak tam da bu noktadan sonra Kore'nin hükümet sistemi, başkanlık sisteminden ayrılmaya başlamaktadır. Başkanlık

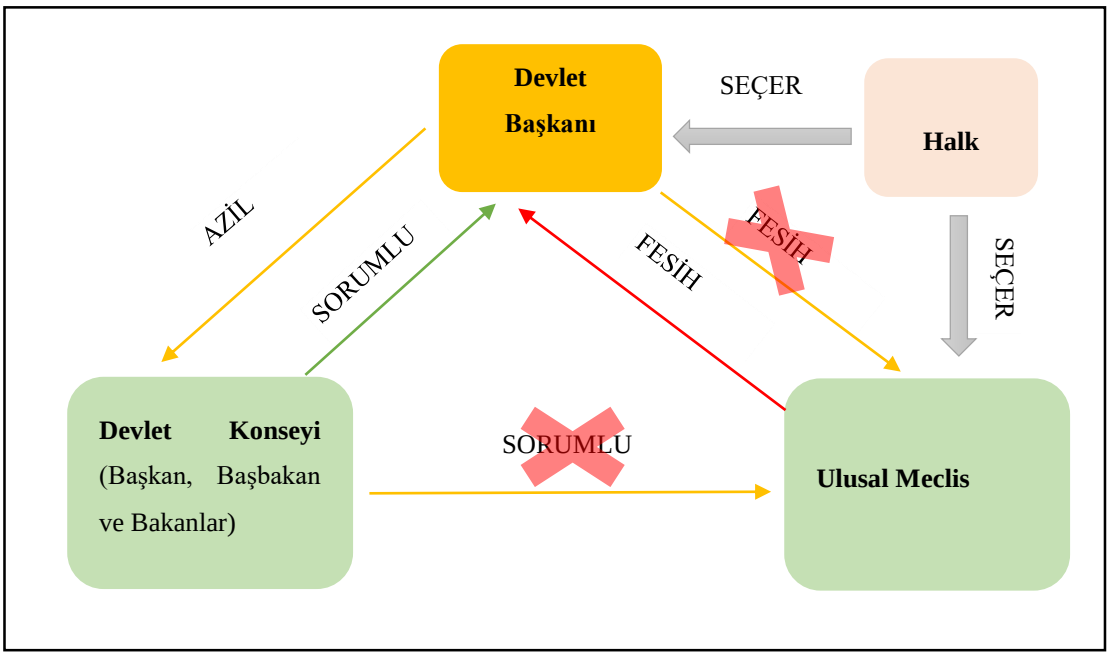
sisteminde, başkandan ayrı bir hükümet varlığı söz konusu değildir. Başkanın kendisinin dilediği gibi atadığı ve azlettiği sekreterleri bulunmaktadır. Bu sekreterler ise sadece yardımcı konumundadır. Oysa Kore'de Başbakan ve Başbakanın önerisi ile Başkanın onayıyla atanan bakanlardan oluşan Devlet Konseyi varlığını göstermektedir. Bunun yanı sıra Başbakan seçiminde de tam anlamıyla özgür olamayan, parlamento onayına ihtiyaç duyan bir Başkanın varlığı söz konusudur. Her ne kadar Başbakan, Başkan yardımcısı konumunda olsa da varlığını değiştirmediği için Kore bu yönüyle başkanlı parlamenter sistem ve yarı-başkanlık sistemine benzetilebilmektedir. Ancak, yarı-başkanlık ve başkanlı parlamenter sistemlerde başkan hükümeti dilediği gibi azledemez çünkü, başbakan ve hükümeti ülkenin genel siyasetini belirlemekte ve parlamentonun desteğini almaktadır. Ancak Kore'de bu durum tam tersidir. Başkan dilediği gibi, Başbakan dahil, tüm Devlet Konseyi üyelerini azledebilmektedir. Bu özelliği ise Kore'yi süper-başkanlık sistemine yaklaştırmakta olsa da Devlet Konseyi'nin sadece Başkan'a karşı sorumlu olması, parlamentoya karşı herhangi bir sorumluluğunun olmaması ile de tüm sistemlerden kendini sıyırmaktadır.

Devlet başkanının anayasal yetkileri üzerinden karşılaştırmaya devam edildiğinde Kore Başkanının pek çok anayasal yetkisi bulunmaktadır. Atama yetkilerinin yanında, olağanüstü hallerde çıkardığı kararnamelerin dışında, Kore Başkanı ayrıca yasama toplantılarına katılarak yasa önerisinde bulunabilmektedir. Bu yönüyle de genel kabul gören başkanlık sisteminden farklılık göstermektedir. Saf başkanlık sisteminde başkanın yasama faaliyetlerine katılması mümkün değildir. Bu sebeple Kore, tekrar süper-başkanlık sistemine benzemektedir. Ancak başkanın parlamentoyu fesih yetkisi bulunmaması sebebiyle tekrar kendi belirttiği hükümet sistemine döndüğü söylenebilmektedir. Ayrıca bu yönüyle sadece başkanlık değil, başkanlı parlamenter sisteme de benzemektedir.

Son olarak Başkan, meclisin başkanı belirli şartlar altında feshedebilmesi yönüyle de başkanlık sistemine benzediği söylenebilmektedir. Kore'de sadece vatana ihanet ve görevin kötüye kullanımında feshedilebilmektedir.

Yukarıda da görüldüğü üzere, Kore kendine özgü yeni bir hükümet sistemi oluşturmuştur. Anayasasında her ne kadar başkanlık sistemi olduğunu dile getirse de pek çok hükümet sisteminin karmasını oluşturmaktadır. Başkanlık sistemi, süper-başkanlık sistemi, yarı-başkanlık sistemi ve başkanlı parlamenter sistemden farklı özellikler alarak kendi sistemini oluşturmayı ve bu sistemle devam etmeyi başarmıştır.

Şema 7: Güney Kore Hükümet Sisteminin Gönenç'in Diyagramına Uyarlanması



Kaynakça: Gönenç (2007)'in "Hükümet Sistemi Tartışmalarında "Başkanlı Parlamenter Sistem" Seçeneği" adlı makalesinden hareketle tarafımca hazırlanmıştır.

Tüm sistemlerin dışında kendi varlığını sürdüren Kore'nin Gönenç'in diyagramlarına uyarlanması Şema 7'de yer almaktadır. Görüldüğü üzere, Kore halk tarafından seçilen ve halka karşı sorumlu bir Başkana sahiptir. Başkan, halk tarafından seçilen Ulusal Meclis'in onayıyla seçtiği Başbakanını ve Başbakanın önerisiyle onayladığı Devlet Konseyi üyelerini dilediği gibi azledebilmektedir. Devlet Konseyi yalnızca Başkana karşı sorumlu olmaktadır. Ancak Ulusal Meclis'le Başkan arasında güç dengesi olması amacıyla Ulusal Meclis'in Başkanı feshetme yetkisi bulunmaktadır.

4.2.2. Tayvan'ın Gönenç'in Demokratik Hükümet Sistemleri Tanımlamalarıyla Karşılaştırılması

Yukarıdaki sorulardan hareketle Tayvan'ın diğer hükümet sistemlerine uyumluluğu/farklılığı gözler önüne serilmektedir.

Tayvan Anayasasında yarı-başkanlık hükümet sistemini kabul ettiğini belirtmektedir. Uygulamada yarı-başkanlık sistemine haiz özellikleri olsa da Kore'de olduğu gibi belirttiği hükümet sisteminden ayrıldığı noktalar bulunmaktadır. Tayvan'da, yarı-başkanlık sistemlerinde olduğu gibi Başkan halk tarafından seçilmektedir. Bunun yanında sisteme uygun olarak Başkanın yanında ayrı bir hükümet bulunmaktadır. Yürütme Yuanı, Başbakan ve Kabinesinden oluşmakta ancak, Başbakan seçiminde Başkan özgürlüğünü korumaktadır. Herhangi bir onaya ihtiyacı olmadan Başbakanı dilediği gibi atayabilmektedir. Ayrıca Kabine seçimini de Başbakanın önerisiyle Başkan yapmaktadır. Bu noktadan sonra Tayvan, yarı-başkanlık sisteminden uzaklaşmaktadır. Çünkü, Kabine yalnızca parlamentoya değil, Başkana karşı da sorumludur. Bunun yanında Başkan, Başbakan ve Kabinesini azledebilmektedir. Yarı-başkanlık sistemlerinde bu söz konusu olamadığı için bu yönüyle süper-başkanlık sistemine benzemektedir.

Tayvan Başkanının anayasal yetkileri oldukça fazladır. Atama yetkileri açısından belki de en önemli yetkisi olarak, Yargı Yuanı ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin atamasını gösterilebilmektedir. Olağanüstü hallerde kullanabileceği yetkiler yarı-başkanlık sistemiyle örtüşmektedir. Yasama yetkisi ise sınırlı olmasına rağmen ulusal güvenlik konularında kanun önerisinde bulunma yetkisi olması sebebiyle tekrar süper-başkanlık sistemine benzetilebilmektedir. Ancak bunun dışında yasama üzerinde herhangi bir yetkisi olmadığı için başkanlık sistemine de yaklaşmaktadır.

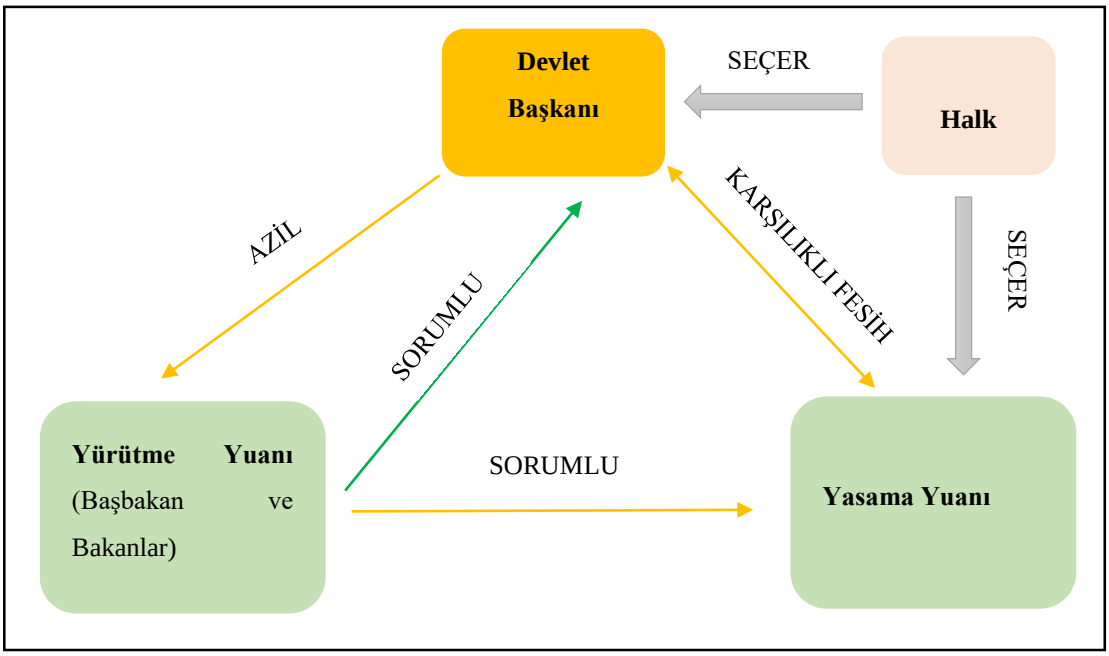
Normal şartlarda yasa tasarılarını veto yetkisi devlet başkanlarında olurken Tayvan'da bu yetki Yürütme Yuanı'na haizdir. Başkanlı parlamenter sistemlerde görülen başbakanın ülkenin siyasetini belirlemesi yönüyle Tayvan bu sisteme de

benzemektedir. Ancak bu noktada unutulmaması gereken, Tayvan'da Başbakanın, Başkanın atamasıyla görev alması sebebiyle Başkana daima bir bağlılık göstermesidir. Bu sebeple Başbakan bir yasa tasarısını veto ederken Başkanın haberinin olmaması akla yatkın değildir.

Tayvan Başkanının, Yasama Yuanı ile karşılıklı fesih yetkisi bulunmaktadır. Başkanın parlamentoyu feshedebilmesi ile yarı-başkanlık sistemine uyumluluğu görülmektedir. Ancak parlamentonun da Başkanı feshedebilmesi onu başkanlık sistemine yaklaştırmaktadır.

Tayvan'da Kore gibi anayasasında belirlediği sistemi kendi şartlarına göre değiştirmiştir. Bu yüzden saf bir sisteme sahip olmayıp melez bir yönetim sistemi bulunmaktadır. Ancak Kore'ye oranla Anayasasında belirttiği sisteme daha bağlı olduğu da görülmektedir.

Şema 8: Tayvan Hükümet Sisteminin Gönenç'in Diyagramına Uyarlanması



Kaynakça: Gönenç (2007)'in "Hükümet Sistemi Tartışmalarında "Başkanlı Parlamenter Sistem" Seçeneği" adlı makalesinden hareketle tarafımca hazırlanmıştır.

Kendine has sistemiyle Tayvan'ın Şema 8'de Gönenç'in diyagramına uyarlanması görülmektedir. Tayvan'da halk tarafına seçilen Başkanın yürütme üzerinde azil yetkisi bulunmaktadır. Ayrıca Yürütme Yuanı, sadece halk tarafından seçilen Yasama Yuanı'na karşı değil Başkana karşı da sorumludur. Ayrıca Yasama Yuanı ve Başkan arasında karşılıklı fesih yetkisi bulunmaktadır.

4.3. Güney Kore ve Tayvan'ın Demokrasi Performansları

Bu bölümde Güney Kore ve Tayvan'ın Lijphart (2014)'ın "Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları" adlı kitabından yararlanılarak elde edilmiş sorularla demokrasi performansları ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu sorular ışığında bir skor sistemi oluşturulmuştur. Toplam sekiz sorudan oluşan bu skor sisteminde iyi düzey 2, kötü düzey 1 olacak şekilde puanlama yapılmaktadır. 16 en yüksek puan ve en demokratik sistem iken, 8 en düşük puan olmakla birlikte az demokratik ülke sayılmaktadır. Sorular aşağıda sıralanmaktadır:

1. Yürütme gücü, tek elde/partide mi toplanmakta yoksa paylaşılmakta mıdır?
2. Yasama yürütme ilişkilerinde yürütme mi baskın yoksa güç dengesi mi var?
3. Var olan sistem iki partili mi yoksa çok partili mi?
4. Seçim sistemleri çoğunlukçu ve gayri-nispi temsil sistemi mi yoksa nispi temsil sistemi mi?
5. Devlet yapısı merkezi/üniter mi yoksa federal/âdem-i merkeziyetçi mi?
6. Yasama gücü, tek meclisli bir yasama organında mı yoksa eşit derecede güçlü farklı meclisler arasında mı?
7. Anayasa, basit çoğunlukla değiştirilebilen esnek anayasa mı yoksa özel çoğunluklar tarafından değiştirilebilen katı anayasa mı?
8. Yasama organları kendi yasama faaliyetlerinin anayasallaşmasında son sözü mü söyler yoksa Yüksek Mahkeme/Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan yargısal yoruma mı bağlı olmaktadır?

Bu soruların ve skorun nasıl işlediğinin anlaşılması adına aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

Tablo 6: Demokrasi Performanslarının Değerlendirilmesinde Kullanılacak Olan Kıstaslar

Sorular/Skor	**1**	**2**
Yürütme gücü, tek elde/partide mi toplanmakta yoksa paylaşılmakta mıdır?	Başkanlık sistemlerinde yürütme gücü sadece başkana aittir.	Parlamenter sistemlerde yürütme, başbakan ve kabinesinde toplanmaktadır.
Yasama yürütme ilişkilerinde yürütme mi baskın yoksa güç dengesi mi var?	Yürütmenin yasama karşısında daha güçlü olması.	Yasama ve yürütme arasında bir güç dengesinin oluşması.
Var olan sistem iki partili mi yoksa çok partili mi?	Sistem içerisinde birçok parti olsa da sadece iki parti siyasal hayata hakimdir. Bunun sebebi sahip oldukları seçim sistemidir. İki partili sistemler genel olarak gayrı-nispi seçim sisteminin kullanmaktadır.	İkiden fazla partinin siyasal hayata hakim olması. Bu durum sonucunda hiçbir parti iktidarı tek başına elinde tutamaz. Bu durumda nispi temsil sistemine sahip olduğu görülmektedir.
Seçim sistemleri çoğunlukçu ve gayri-nispi temsil sistemi mi yoksa nispi temsil sistemi mi?	Çoğunlukçu, seçim sisteminde oy çokluğu, gayrı-nispi temsil sistemi, en belirgin örneği Westminster modelidir.	Nispi temsil sistemi, azınlıkların korunmasını hedeflemektedir.

Devlet yapısı merkezi/üniter mi yoksa federal/âdem-i merkeziyetçi mi?	Merkezi/üniter olması.	Federal/âdem-i merkeziyetçi olması.
Yasama gücü, tek meclisli bir yasama organında mı yoksa eşit derecede güçlü farklı meclisler arasında mı?	Yasamanın tek meclisli olması.	Yasamanın birden fazla eşit derecede güçlü meclise bölünmesi.
Anayasa, basit çoğunlukla değiştirilebilen esnek anayasa mı yoksa özel çoğunluklar tarafından değiştirilebilen katı anayasa mı?	Esnek anayasa. Değiştirilebilmesi için basit çoğunluğun yeterli olması.	Katı anayasa. Değiştirilebilmesi için özel çoğunluklar istenmesi.
Yasama organları kendi yasama faaliyetlerinin anayasallaşmasında son sözü mü söyler yoksa Yüksek Mahkeme/Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan yargısal yoruma mı bağlı olmaktadır?	Yasama faaliyetlerinde son sözün yasama organında olması.	Yasama faaliylerinde Yüksek Mahkeme/Anayasa Mahkemesinin yargısal yorum yapma yetkisinin olması.

Kaynakça: Lijphart (2014) "Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları" kitabı ile Turan ve Korkmaz (2019)'a ait "Arend Lijphart'ın Kriterleri Bağlamında Türkiye'de Demokrasi" adlı makale baz alınarak tarafımca hazırlanmıştır.

Yukarıdaki bilgiler ve Tablo 6'nın ışığında Kore'nin demokrasi performansı incelenmektedir. İlk olarak Kore'de yürütme tek kişinin elinde toplanmaktadır. Bir Başbakan ve Devlet Konseyi varlığı söz konusu olsa da yürütme gücü Başkana aittir. Bu sebeple Kore'nin bu sorudan skoru 1'dir. Bu durumda onu daha az demokratik yapmaktadır. İlerleyen zamanlarda Başbakana ve Devlet Konseyi'ne daha fazla görev

vermesi, sorumluluklarının bir kısmını Ulusal Meclis'e kaydırması ve Devlet Konseyi içerisinde farklı parti üyelerine yer vermesi halinde daha demokratik bir hale gelme şansı bulunmaktadır.

İkinci soru ile devam edildiğinde, Kore'de yasama ve yürütme arasında bir güç dengesi varlığından söz edilmektedir. Bunun sebebi ise Kore'de Başkan ve Ulusal Meclis seçimlerinin ayrı zamanlarda yapılması ve Başkanın bulunduğu partinin Ulusal Meclis'te iktidarı elde edememesidir. Ulusal Meclis'te çoğunluk elde edemeyen Başkan bu sebeple yine Ulusal Meclis'e baskın gelememekte bu durumda aralarında güç dengesi oluşturmaktadır. Bu sebeple Kore'nin ikinci sorudan skoru 2'dir.

Üçüncü sorudan ise Kore'nin skoru 1'dir. Her ne kadar Ulusal Meclis içerisinde farklı partiler varlığını gösterse de çoğunluk iki parti arasındadır. Azınlık durumunda kalan küçük partilerin siyasete hâkim olması mümkün görünmemektedir. Dördüncü soru seçim sistemleri üzerinedir. Kore'de Ulusal Meclis seçimleri çoğunluk ve nispi temsil sistemi ile yapılmaktadır. Her bölge ve ulusal partiler için iki seçim, tek oy üzerinden gerçekleşmektedir. 246 milletvekili oyların çoğunluğuna göre, 54 milletvekili ise %3'lük barajı aşan partilerin yüzdeliğine göre seçilmektedir. Bu noktada dördüncü sorudan Kore'nin skoru 1 olsa da çoğunluk sistemini azaltmak için kullandıkları yüzdelik sistem daha demokratik olmaya çalıştıklarını göstermektedir.

Üçüncü ve dördüncü soru birbirini tamamlar niteliktedir. Kore'nin her iki sorudan da az demokratik sonucu alması demokrasilerinde bir açıktır. Bu açığın kapatılması ve azınlıkların korunması amacıyla nıspi temsil sistemine geçiş sağlanarak iki partili sistemden uzaklaşılmalıdır. Bunun içinde var olan parti kanununda değişime gidilmelidir. Partilerin yerelde de aktif olabilmesi için başkent dışında da birimleri olmasına izin verilmelidir. Bu sayede halk diğer partileri tanıma şansına sahip olabilecektir.

Kore'nin beşinci sorudan ise skoru 1'dir. Üniter devlet yapısına sahip olan Kore, 1995 yılına kadar merkeziyetçi bir yol izlemiştir. Ancak 1995'ten itibaren üniter devlet

yapısını korumakla birlikte âdem-i merkeziyetçi bir yerel yönetim yapısına sahiptir. Skoru her ne kadar 1 olsa da demokratik açıdan kendini geliştirdiğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Ancak Konfüçyüs geleneğine sahip olan Kore'nin federal bir devlet yapısına dönüşümü yakın tarihte olası görülmemektedir.

Bir diğer soru ile Kore'nin yasama gücünün meclis yapısına bakılmaktadır. Kore'de tek meclisli bir yapıya sahip olan Ulusal Meclis, yasama gücünü kullanmaktadır. Tek meclisli yapıya sahip olmasından dolayı Kore'nin altıncı sorudan puanı 1'dir. Hem Konfüçyüs geleneğinden gelen merkeziyetçilik hem de daha önce çift meclisli yapıda bulunmaması sebebiyle yasama gücünün bölünmesi olası görülmemektedir. Kore'de anayasa değişikliği ise oldukça zordur. Lijphart'ın belirttiği gibi özel çoğunluklar tarafından değiştirilebilen katı anayasaya sahiptir. Bu sebeple yedinci sorudan puanı 2'dir.

Son soru olan sekizinci sorudan Kore'nin puanı 2'dir. Kore'de Ulusal Meclis, yasama faaliyetlerinde Anayasa Mahkemesi'nin yargısal yorumuna tabidir. Ulusal Meclis, Anayasaya aykırı herhangi bir faaliyette bulunamaz. Bulunması halinde Anayasa Mahkemesi faaliyeti durdurmaktadır. Bunun yanında yasa, antlaşma gibi faaliyetlerinde ayrıca Başkanında geciktirici veto yetkisi bulunmaktadır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi'nin üç üyesini Ulusal Meclis, üç üyesini Başkan karşılıklı onaylarıyla atamış olsa da var olan kohabitasyon sayesinde yargı siyasallaşmamakta bu durumda Kore'nin demokrasi performansını arttırmaktadır.

Yukarıda yer alan bilgiler ve Tablo 6'da yer alan sorulardan hareketle Tayvan'ın demokrasi performansı ölçülecektir. Tayvan'ın ilk sorudan skoru 1'dir. Çünkü her ne kadar yarı-başkanlık sistemine sahip olmasından kaynaklı Başbakan ve Kabinesi olsa da Başkan tarafından atanmaları ve ona karşı olan sorumlulukları sebebiyle yürütme gücü tek elde Başkanda toplanmaktadır. Başkan dilediği gibi Başbakanı atamakta ve Başbakanın önerisiyle de kabine üyelerini onayladığı için hükümette, Yasama Yuanı'nda olduğu gibi, Başkanın partisi çoğunlukta olmakta ve bu durum da koalisyon oluşmamasına sebep olmakla birlikte demokrasi performansını düşürmektedir.

İkinci soru olan yasama ve yürütme ilişkilerinde ise Tayvan'da yürütme yasamaya göre daha baskındır. Bunun sebepleri ise Başkanlık ve Yasama Yuanı seçimlerinin eş zamanlı yapılması, Başkanın partisinin her zaman Yasama Yuanı'nda daha fazla koltuğa sahip olmasıdır. Ulusal Meclis'te daha fazla koltuğa sahip olan parti üyeleri, hükümetle aynı partiye üye olduğu için yürütme yasama üzerinde etkili olmaktadır. Bu sebeple ikinci sorudan Tayvan'ın skoru 1'dir.

Tayvan çok fazla partiye sahip olsa da genel olarak, DPP ve KMT siyasete hâkim olmakta ve Ulusal Meclis'te çoğunluğu almaktadırlar. Bu sebeple Tayvan'ın üçüncü sorudan skoru 1'dir. Tayvan'ın seçim sisteminin nispi temsil sistemi olması sebebiyle ise dördüncü sorudan skoru 2'dir. Ancak ülke siyasetini DPP ve KMT partilerinin belirlemesi, bu partilerin daha çok tanınmasına ve küçük partilerin kendini gösterememesine sebep olmaktadır. Bu da demokrasi performanslarını düşürmektedir.

İlk üç sorununda çözümü basit ve aynıdır. Tayvan'ın daha demokratik olabilmesi için Başkanlık ve Yasama Yuanı seçimlerini farklı zamanlarda yapmalıdır. Ayrıca ülke siyasetinin iki parti arasında belirlenmesini değiştirebilmek adına var olan küçük partilere fon aktararak tanınmalarını sağlayabilir. Bu iki durum aynı anda gerçekleştiği takdirde Yasama Yuanı'nda Başkanın partisi çoğunlukta olmayacak ve Yasama Yuanı ikiden fazla partiden oluşacaktır. Bu durum da Tayvan'ın demokrasi performansını yükseltecektir.

Tayvan üniter devlet yapısına sahip olmakla birlikte âdem-i merkeziyetçi yerel yönetim yapılanmasına sahiptir. Bu yönüyle daha demokratik olmasına karşın, beşinci sorudan skoru üniter devlet yapısına sahip olması sebebiyle 1'dir. Tayvan'da yasama gücü ise Kore'de olduğu gibi tek meclislidir. Yasama Yuanı, yasama gücünü tek meclis üzerinden kullanmaktadır. Bu sebeple altıncı sorudan da skoru 1'dir. Kore'de olduğu gibi Konfüçyüsçü geleneklerinden kaynaklı merkeziyetçi olan Tayvan'ın federal olması ya da yasama gücünü paylaşması olası görünmemektedir.

Tayvan, katı anayasaya sahiptir. Özel çoğunlukla değiştirilebilen katı anayasaya sahip olması nedeniyle altıncı sorudan skoru 2'dir. Anayasa Mahkemesi'ne sahip olması, Yasama Yuanı'nın faaliyetlerinde son sözü Anayasa Mahkemesi'nin söylemesi, ayrıca Yürütme Yuanı'nın da veto yetkisinin bulunması sebebiyle Tayvan'ın sekizinci sorudan skoru 2'dir. Ancak görünüşte daha demokratik görünse de Tayvan yargısı demokratik değildir. Başkan tarafından Yasama Yuanı onayıyla Anayasa Mahkemesi üyeleri atanmaktadır. Ancak Yasama Yuanı'nın çoğunluğunu oluşturan Başkanın partisidir. Şöyle ki Yasama Yuanı'nın bu durumda üyeleri onaylamaması mümkün görünmemektedir. Bu sebeple yargı siyasallaşmakta ve Tayvan'ın demokrasi performansını düşürmektedir. İlk üç soru için önerilen çözüm gerçekleştiği takdirde yargının siyasallaşması son bulacaktır.

Bu skorların toplamı sonucunda Tayvan ve Kore aynı skoru almıştır: "11". Bu noktada görülmektedir ki her ne kadar çoğu demokrasiden daha yüksek demokrasi performansına sahip olsalar da iki ülkenin daha yapması, değiştirmesi ve geliştirmesi gereken pek çok sorun bulunmaktadır. Şu an ki skor ile yüksek demokrasi performansındansa düşük demokrasi performansına daha yakın görünmektedirler.

SONUÇ

İnsanlığın varoluşundan itibaren onlarca devlet kurulmuş, pek çok hükümet sistemi ortaya çıkmıştır. Birbirinden farklı hükümet sistemlerini kabul eden devletler kendi siyasal kültürleri doğrultusunda benimsedikleri sistemleri değiştirmişlerdir. Bu sebeple saf bir hükümet sistemi bulunmamaktadır. Bu noktada Güney Kore ve Tayvan anayasalarında belirttikleri hükümet sistemlerinden hareketle farklı hükümet sistemlerinden özellikleri de alarak melez sistemler oluşturmuşlardır. Bu doğrultuda demokrasilerini geliştirmeyi de amaçlamışlardır.

Hükümet sistemleri, demokratik ve demokratik olmayan veyahut kuvvetler ayrılığı ve kuvvetler birliğine dayanan hükümet sistemleri olarak ayrılabilmektedir. Kuvvetler birliğine dayanan hükümet sistemleri aynı zamanda anti-demokratik hükümet sistemleri olarak kendi göstermektedirler. Bu sistemler; mutlak monarşi, diktatörlük ve meclis hükümeti sistemleridir. Mutlak monarşi de yasama, yürütme ve yargı güçleri hükümdarda toplanmaktadır. Diktatörlükte ise yasama, yürütme ve yargı tek bir grupta ya da kişide toplanmaktadır. Diktatörlükler, parti iktidarı olan totaliter diktatörlükler ve zihniyete dayanan otoriter diktatörlükler olarak ikiye ayrılmaktadır. Son anti-demokratik hükümet sistemi olan meclis hükümetinde; yasama, yürütme ve yargı seçilmiş tek bir mecliste toplanmaktadır.

Yasamanın halk tarafından seçildiği demokratik hükümet sistemleri ise Gönenç'e göre devlet başkanın yetkilerinden hareketle beş tanedir. Bunlar; başkanlık, yarı-başkanlık, süper-başkanlık, parlamenter ve başkanlı parlamenter sistemdir. İnsan aklıyla oluşturulan başkanlık sistemi ABD'de ortaya çıkmıştır. Bir sistemin başkanlık sistemi sayılabilmesi için asli özellikler; başkanın halk tarafından seçilmesi, yürütme yetkisinin sadece başkanda olması ve başkanın impeachment dışında feshedilememesidir. Başkanlık sistemi sert kuvvetler ayrılığına dayandığı için yasama ve yürütme arasında kopukluk oluşmaması için; önemli atamalarda yasamanın onayının alınması, impeachment ile başkanın feshedilmesi ve başkanın veto yetkisinin olması gibi denge mekanizmaları bulunmaktadır. Başkanlık sistemindeki başkanın

yasama, atama ve olağanüstü hâl ve yetkilerinin arttığı; başkanın yasamayı feshetme ve yanında ayrıca bulunan hükümeti azletme yetkisi olması durumunda ise bu sisteme süper-başkanlık sistemi denmektedir. İngiltere'deki tarihsel süreç sonucunda ortaya çıkan parlamenter sistemde ise yürütme yasamadan doğmaktadır. Bu sebeple hükümet daima parlamentoya karşı sorumludur ve yürütme yetkisi kolektiftir. Yürütme yetkisini başbakan ve bakanlar kurulu birlikte kullanmaktadır. Ayrıca devlet başkanı sembolik yetkilere sahiptir. Parlamenter sistemlerde devlet başkanı halk tarafından seçilmemektedir. Devlet başkanının halk tarafından seçildiği sisteme başkanlı parlamenter sistem denmektedir. Parlamenter sistem ile başkanlık sisteminin karması olan yarı-başkanlık sisteminde ise halk tarafından seçilmiş ve parlamenter sistemden daha güçlü bir başkan varlığını göstermektedir. Yürütme yetkisini devlet başkanı ve kabine birlikte kullanmaktadır. Ayrıca kabine daima parlamentoya karşı sorumludur. Bunun yanında yarı-başkanlık sistemini parlamenter ve başkanlık sisteminden ayıran en önemli özellik ise başkanın parlamentoyu feshedebilmesidir.

Homojen etnik yapıya sahip olan Kore, Japon koloni yönetiminden kurtulduktan sonra büyük şirketleri kullanarak, hızlıca ekonomik atılımlar gerçekleştirmiştir. Üçüncü dalga demokrasileri arasında yer almasına rağmen Kore, demokratik atılımını hemen gerçekleştirememiş ve uzun bir süre baskıcı yönetimler tarafından idare edilmiştir. 1948 yılında kurulan Kore Cumhuriyeti'nin halkı, ancak 1987 yılında kendi Başkanını seçebilmiştir. Anayasasında başkanlık sistemini kabul eden Kore, merkeziyetçi geleneğe sahip üniter bir devlettir. Yasama yetkisini halk tarafından seçilen Ulusal Meclis kullanmaktadır. Ulusal Meclis seçimleri nıspi temsil sistemiyle yapılmaktadır ve Meclis içerisinde iki büyük parti kendini göstermektedir. Yürütme yetkisi Başkanın önderliğindeki Devlet Konseyi'ndedir. Halk tarafından doğrudan doğruya seçilen, yalnızca halka karşı sorumlu olan ve impeachment dışında görevden alınamayan Başkan, Ulusal Meclis'in onayıyla atadığı yardımcısı olan Başbakanın önerisi ile Devlet Konseyi'ne bakan atamaktadır. Başkan dilediği gibi Devlet Konseyi'ni ve üyelerini azledebilmektedir. Devlet Konseyi yalnızca Başkana karşı sorumludur, bu sebeple yürütmenin tüm sorumluluğu Başkana aittir. Yargı yetkisi ise bağımsız hakimlerden oluşan mahkemelere aittir. Anayasa Mahkemesi üyeleri Yüksek

Mahkeme hakiminin, Başkan'ın ve Ulusal Meclis'in önerisi ile atanmaktadır. Yasamanın yapmış olduğu faaliyetlerde son merci Anayasa Mahkemesidir.

Nüfusunun büyük bir çoğunluğu Han Çinlilerinden oluşan Tayvan, birçok etnik gruba da ev sahipliği yapmaktadır. Kore'de olduğu gibi Japon koloni yönetiminin ardından kurulan Tayvan, KMT liderliğinde ortaya çıkmış bir devlettir. Kurulduğu ilk günden itibaren ekonomisini geliştirmek için çok çaba harcayan Tayvan, küçük işletmeler ile bu çabasının karşılığını almıştır. Kore gibi Asya Kaplanları arasında yer alan Tayvan, ekonomik gelişimlerinin yanında demokrasilerini de geliştirmek için denemelerde bulunmuştur. Bunun sonucunda ilk olarak yasadışı kurulan DPP'nin tanınması ve çok partili siyasal hayata geçişleriyle demokratik atılımı da gerçekleşmiştir. Sadece 13 ülke ile demokratik ilişkileri bulunan Tayvan; ademi-merkeziyetçi, üniter bir cumhuriyet olarak devletini anayasalarında tanıtmaktadır. Tayvan hükümet sistemini ise anayasasında yarı-başkanlık olarak belirtmektedir. Tayvan'da yasama yetkisi halk tarafından seçilen Yasama Yuanı'na aittir. Yasama Yuanı seçimleri ise nıspi temsil sistemine göre yapılmasına rağmen, Kore'de olduğu gibi, iki parti etrafında şekillenmektedir. Yürütme yetkisi ise Başbakan ve kabinesine aittir. Başkan ise devlet başkanıdır ve doğrudan doğruya halk tarafından seçilmektedir. Başkan, Yürütme Yuanı üyelerinden Başbakanı dilediği gibi ve diğer üyeleri de Başbakanın önerisiyle seçebilmektedir. Bunun yanında Başkan, Yürütme Yuanı'nı dilediği gibi azledebilmektedir. Yalnız, Yürütme Yuanı'nın sadece Başkan'a karşı değil, Yasama Yuanı'na karşı da sorumluluğu bulunmaktadır. Yasama Yuanı ve Başkanın birbirlerine karşı kullanabileceği karşılıklı fesih yetkileri bulunmaktadır. Ancak, Başkan bu yetkiyi sadece Yasama Yuanı Başkanına karşı kullanabilmektedir. Anayasa Mahkemesi tarafınca fesih onaylanırsa sadece Yasama Yuanı Başkanını değil tüm Yasama Yuanı'nı feshetmektedir. Yargı yetkisi ise üyelerinin tamamının Yasama Yuanı onayıyla Başkanın atadığı Yargı Yuanı'na aittir. Ayrıca bir Anayasa Mahkemesi olmasına karşın üyeler Yargı Yuanı'yla aynı hakimlerdir. Bunların dışında üyelerinin Yasama Yuanı onayıyla Başkanın atadığı Denetim Yuanı ve Sınav Yuanı bulunmaktadır. Denetim Yuanı, devletin kontrol organı iken; Sınav Yuanı, tüm ulusal ve kamu personellerinin sınavını yönetmektedir.

Bu bilgiler ışığında bakıldığında, Kore ve Tayvan benzer geçmişlere sahip iki devlettir. Anayasalarında farklı hükümet sistemlerini kabul etmiş olsalar da belirttikleri sistemler dışında kendi melez sistemlerini oluşturdukları çalışmada gözler önüne serilmektedir. Öncelikle her iki ülkenin kendi aralarında karşılaştırılmasına bakıldığında, halk tarafından seçilen Başkan ve parlamento görülmektedir. Ancak yürütme konusunda birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Çünkü, Kore'de yürütme yetkisi sadece Başkana aitken, Tayvan'da bu yetki Başkan'dan ayrı Yürütme Yuanı'na aittir. Ancak her iki Başkanında ortak yetkisi hükümeti dilediği gibi azledebilmeleridir. Tayvan Başkanının ekstra yetkisi olarak Yasama Yuanı'nı dolaylı olarak feshedebilmesi gösterilebilmektedir. Son olarak her iki ülkede de parlamento Başkanı feshedebilmektedir. Kore'de bu durum sadece belirli şartlar altında olsa da Tayvan'da da belirli çoğunluklar istenmektedir.

Her iki ülkenin melez sistemler olduğunun anlaşılabilmesi için genel kabul görmüş demokratik hükümet sistemleriyle karşılaştırılması elzemdir. Kore, başkanlık sistemini kabul ettiğini anayasasında belirtmiştir. Ancak uygulamada sistemden uzaklaşmaktadır. Başkanlık sisteminin ön kuralı olan Başkanın halk tarafından seçilmesi yönünden uyuşmasına rağmen, Başkanın yanında ayrı bir hükümetin varlığının söz konusu olması ve Başbakanı ancak Ulusal Meclis'in onayıyla atayabilmesi Kore'yi başkanlı parlamenter ve yarı-başkanlık sistemine yaklaştırmaktadır. Ancak, Başkanın hükümeti dilediği gibi azledebilmesi ve yasama önerisinde bulunabilmesi açısından bu sistemlerin dışında süper-başkanlık sistemine de benzerliğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca hükümetin yalnıza Başkana karşı sorumlu olması yönünden de tüm sistemlerden kendini sıyırmaktadır.

Tayvan ise bu açıdan karşılaştırıldığında anayasasında kabul etmiş olduğu yarı-başkanlık sistemiyle uygulamada farklılıkları göstermektedir. Halk tarafında seçilen Başkan, Başkandan ayrı hükümetin varlığı kabul ettiği sistemle örtüşmektedir. Ancak, hükümetin hem Yasama Yuanı'na hem de Başkana karşı sorumlu olması ve Başkanın hükümeti dilediğince azledebilmesi Tayvan'ı süper-başkanlık sistemine yaklaştırmaktadır. Süper-başkanlık sistemiyle örtüşen bir diğer özelliği ise ulusal

güvenlik konularında yasa önerisinde bulunarak yasama faaliyetlerine dahil olmasıdır. Bunun yanında yasa tasarılarını veto yetkisinin Başbakanda olması, aktör odaklı kurumsalcılıkta belirtildiği gibi, veto gücüne sahip olan Başbakan siyasal güce de sahip olmakta ve bu sistemin başkanlı parlamenter sistemle örtüşmesine sebep olmaktadır. Son olarak, Yasama Yuanı'nın Başkanı feshedebilme yetkisi olması başkanlık sistemine benzemektedir.

Kore ve Tayvan daha demokratik olma amacıyla kabul ettikleri sistemlerden uzaklaşmışlardır. Yapmış oldukları seçimlerin ve var olan hükümet sistemlerinin ne kadar demokratik oldukları anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu noktada Lijphart'ın kriterleri üzerinden ilerlenmektedir. Ülkelerin az demokratik kıstasında olan eylemlerine bakıldığında; her iki ülkede de Kore'de direkt Tayvan'da dolaylı olarak yürütmenin tek elde Başkanda toplanması, Tayvan'da yürütmenin daha baskın olması, Kore'nin gayrı-nıspi seçim sistemini kullanması, her iki ülkenin siyasetinin de iki parti etrafında oluşması, üniter yapıya sahip olmaları ve yasama organlarının tek meclisli olması yer almaktadır. Daha demokratik olan özellikleri ise; her iki ülkenin de özel çoğunluklarla değişen katı anayasaya sahip olmaları, yasama faaliyetlerinde son kararın Anayasa Mahkemelerinde olması, Tayvan'ın federal olmasa da adem-i merkeziyetçi yapıya sahip olması ve Kore'nin merkeziyetçiliği kırmak için yerel yönetimlere geniş haklar tanıması, Tayvan'ın nıspi temsil sistemine sahip olması ve Kore'nin de azınlıkların hakkını koruyabilmek adına barajlı nıspi temsil sistemini uygulaması, Kore'de yürütme ve yasama arasında güç dengesinin olması yer almaktadır.

Çalışma göstermektedir ki aynı şartlar altında olunsa dahi, nasıl ki her çiçek kendi toprağında yeşeriyorsa devletler de bu şekilde kendi siyasal kültürleri doğrultusunda hükümet sistemlerini oluşturmaktadır. Tayvan ve Kore'nin melez sistemler olduğu hipotezi çalışma boyunca gözler önüne serilmektedir. Ayrıca yapmış oldukları değişimlerin amacı olan demokratikleşme yolunda da olumlu adımlar attıkları görülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ataöv, T. (2011), *Federasyon Başkanlık ve Yarı-Başkanlık*, Destek Yayınevi, İstanbul.

Dikici, M. F. (2009), *Anayasa Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Gözler, K. (2010), *Kısa Anayasa Hukuku*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

Gözübüyük, A. Ş. (1991), *Anayasa Hukuku*, "S" Yayınları, Ankara.

Lijphart, A. (2014), *Demokrasi Modelleri Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*, Güneş Ayas ve Utku Umut Bulsun (Çev.), İthaki, İstanbul.

Miş, N.; Aslan, A.; Ayvaz, M. E. ve Duran, H. (2016), *Dünyada Başkanlık Sistemi Uygulamaları: ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Güney Kore, Şili*, Seta Yayınları 62, İstanbul.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

Akgül, M. E. (2010), "Kuvvetler Ayrılığı İlkesinin Dönüşümü ve Günümüz Demokratik Rejimlerindeki Anlamı", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 4, ss: 79-101, https://dergipark.org.tr/en/pub/abd/issue/33788/374156 Erişim Tarihi: 07.01.2022

Arslan, R. ve Ayhan, E. E. (2018), "İktisadi Kalkınmada Bir Başarı Öyküsü: Tayvan", *Sosyal ve Beşerî Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, ss: 62-75,

https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/35990/403771 Erişim Tarihi: 09.12.2022.

Aydoğdu, Y. (Temmuz 2017), "Güney Kore'de Uygulanan Hükümet Sistemi Üzerine İncelemeler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 8, Sayı 31, ss. 691-720, https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/52656/693919 Erişim Tarihi: 12.05.2021.

Bezci, B. (2005), "Demokrasi ve Başkanlık Sistemi", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, ss: 77-92, https://dergipark.org.tr/tr/pub/comuybd/issue/4117/54173 Erişim Tarihi: 09.01.2022.

Bizhan, N. (2018), "Aid and state-building, Part I: South Korea and Taiwan", *Third World Quarterly*, Cilt 39, Sayı 5, ss: 999-1013, DOI: 10.1080/01436597.2018.1447368 Erişim Tarihi: 09.12.2022.

Bolat, F. Ve Seymen, O. A. (2006), "Yönetim ve Örgüt Düşüncesinde Kurumsalcılık, Yeni Kurumsalcılık ve Kurumsal Eşbiçimlilik", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 16, Sayı 1 ss: 223-254, https://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12462/4997/tamer-bolat.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Chang, C. (2007), "The Interplay of Candidate-Initiated and Journalist Initiated Agendas in the 1996 and 2004 Taiwan Presidential Elections", *Asian Journal of Communication*, Cilt 17, Sayı 1, ss: 1-23, DOI: 10.1080/01292980601114497 Erişim Tarihi: 09.12.2022.

Chen C., Liu, Y. ve Hsu, C. (2016), "The Effect of the Alternation in the Ruling Party on Three-Factor Risks and Returns in ETF: The Case of Presidential Elections in Taiwan", *Emerging Markets Finance and Trade*, Cilt 52, Sayı 4, ss. 797-811, DOI: 10.1080/1540496X.2015.1117867 Erişim Tarihi: 09.12.2022.

Chen, T. (2009), "Tayvan'da Hukuk Devleti", Doğan Durna (çev.), *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XIII, Sayı 3-4, ss. 133-150, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1846120 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Chou, Y. (2014), "Constitutional Implacation of the 2012 Elections in Taiwan", *International Journal of China Studies*, Cilt 5, Sayı 1, ss: 71-87.

Croissant, A. ve Volkel, P. (2012), "Party system types and party system institutionalization: Comparing new democracies in East and Southeast Asia", *Party Politics*, Cilt 18, Sayı 2, ss: 235-265, https://doi.org/10.1177/1354068810380096 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Croissant, A. (2003), "Legislative powers, veto players, and the emergence of delegative democracy: A comparison of presidentialism in the Philippines and South Korea", *Democratization*, Cilt 10, Sayı 3, ss: 68-98, DOI: 10.1080/13510340312331293937
Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Demircioğlu, F. (2018), "Kuramsal Bir Gelenek Olarak Tarihsel Kurumsalcılık ve Uluslararası İlişkiler", *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, ss: 179-199, DOI: 10.33905/bseusbed.383985 Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Dibo, M. (2019), "Yeni Kurumsalcı Bakış Açısından Düzenlemeler ve Düzenleyici Otoriteler", *Fiscaoeconomia*, Cilt 3, Sayı 3, ss: 26-4, DOI: 10.25295/fsecon.2019.03.002 Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Dursun, H. (2006), "Süper Başkanlık ya da Başkancı Parlamenter Sistem: Weimar Almanya'sı ile Rusya Federasyonu Örnekleri ve Çıkartılacak Dersler", *TBB Dergisi*, Sayı 67, ss: 230-284, http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-67-277 Erişim Tarihi: 01.01.2022.

Elgie, R. (2004), "Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations", *Political Studies Review,* Cilt 2, Sayı 3, ss: 314-330, DOI: 10.1111/j.1478-9299.2004.00012.x Erişim Tarihi: 01.10.2021.

Elgie, R. (2011), "Review Article", *Government and Opposition,* Cilt 46, Sayı 3, ss: 392 – 409, DOI: 10.1111/j.1477-7053.2011.01345.x Erişim Tarihi: 01.10.2021.

Erdem, K. (2017), "Yarı-Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik ve Tartışmalar", *Karşılaştırılmalı Hükümet Sistemleri: Yarı-Başkanlık Sistemi (Fransa, Polonya ve Rusya Örnekleri)*, Yayın No:6, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss: 1-24.

Ersöz, O. (2015), "Hükümet Sistemlerinin Genel Teorisi ve Türkiye Analizi", *Ankara Üniversitesi SBKY Dergisi,* ss: 1-27, http://web.e-baro.web.tr/uploads/45/Etkinlikler/2015/2_Oguz_Ersoz.pdf Erişim Tarihi: 09.01.2022.

Fidan, T. (2017), "Kurumsalcılık Yaklaşımları ve Yeni Kurumsalcılık Perspektifinden Eğitim Örgütleri", *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi,* Cilt 1, Sayı 1, ss: 1-16, https://dergipark.org.tr/tr/pub/mead/issue/30039/316563 Erişim Tarihi: 05.12.2022.

Göbel, C. ve Andersson, M. (2011), "Authoritarian Institution Building and the Quality of Democracy in Taiwan and Thailand", *IPSA/ECPR Joint Conference*, Brezilya, https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/6047918/3127804 Erişim Tarihi: 15.12.2022.

Gönenç, L. (2007), "Hükümet Sistemi Tartışmalarında "Başkanlı Parlamenter Sistem" Seçeneği", *Güncel Hukuk Dergisi*, Sayı 8, ss: 39-43.

Gönenç, L. (2019); "Hükümet Sistemleri Tartışmaları-1: Türkiye'de Koalisyonlar Dönemi Gerçekten Bitti Mi?, *TEPAV,* ss:1-4, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1563768152-9.Hukumet_Sistemi_Tartismalari_1__Turkiye___de_Koalisyonlar_Donemi_Gercekten_Bitti_Mi.pdf Erişim Tarihi: 07.01.2022.

Gümüş, B. ve İşgüzar, B. (2021), "Türkiye' de Karar Alma Mekanizmaları ve Kurumların Siyaset Üzerinde Etkisi", (Edt: Yunus Yoldaş), *Türkiye'de İç ve Dış Politikanın Geleceği Doç. Dr. Özlem BECERİK YOLDAŞ 'a Armağan*, Der Yayınları, İstanbul, ss:55-104.

Huang, E. R. ve Wang, C. ve Chang, Y. (2014), "The Government Performance System in Taiwan: Localized Focus and Citizen Participation", *International Journal of China Studies*, Cilt 5, Sayı 1, ss: 89-105.

Jochheim, U. (Haziran 2022), "The political system of the Republic of Korea", *EPRS | European Parliamentary Research Service*, ss:1-10, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733582/EPRS_BRI(2022)733582_EN.pdf Erişim Tarihi: 22.02.2023.

Jong-Dae, K. (2009), "Anayasa Şikâyeti Sistemi", *Anayasa Yargısı*, Sayı 25, ss. 145-153, https://dergipark.org.tr/tr/pub/anayasayargisi/issue/52009/678232 Erişim Tarihi: 12.05.2021.

Kaleci, M. M. (2018), "Yeni Kurumsalcı Devlet Kuramları ve Türkiye Örneği, 1990'lar*", Journal of Management and Economics Research,* Cilt 16, Sayı 2, ss: 247-263, DOI: 10.11611/yead.421160 Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Kim, H. ve Heo, U. (2017), "Comparative Analysis of Economic Development in South Korea and Taiwan: Lessons for Other Developing Countries", *Asian*

Perspective, Cilt 41, Sayı 1, ss:17-41, DOI:10.1353/apr.2017.0002. Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Kim, Y. (2008), "Intra-Party Politics and Minority Coalition Government in South Korea", *Japanese Journal of Political Science,* Cilt 9, Sayı 3, ss: 367-389, DOI: 10.1017/S1468109908003186 Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Kim, Y. (2013), "The 2012 parliamentary and presidential elections in South Korea", *Electoral Studies,* Cilt 34, ss: 326-330, https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.08.013 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Küçük, A. (2020). "Güney Kore'de Kendine Özgü Demokratik Başkanlık Sistemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Cilt 9, ss. 1-82, https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/issue/51596/669147 Erişim Tarihi: 12.05.2021.

Lee, C. ve Suh, M. (2017), "State Building and Religion: Explaining the Diverged Path of Religious Change in Taiwan and South Korea, 1950–1980", *American Journal of Sociology,* Cilt 123, Sayı 2, ss: 465-509.

Lee, H. (2019), "Presidentialization and Procedural Rules Change: the case of the South Korean National Assembly", Journal of East Asian Studies, Cilt 19, Sayı 1, ss: 111-129, doi:10.1017/jea.2018.31 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Liao, D. ve Chien, H. (2005), "Why no Cohabitation in Taiwan?", *China Perspectives,* Cilt 58, ss: 1-8, DOI: 10.4000/chinaperspectives.466 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Lin, C. (2014), "Party Competence and Vote Choice in the 2012 Election in Taiwan", *International Journal of China Studies*, Cilt 5, Sayı 1, ss: 49-70.

Matsumoto, M. (2015), "Policymaking in Taiwan's Semi-Presidentialism: A Case Study of the Economic Cooperation Framework Agreement (ECFA)", *Journal of Contemporary East Asia Studies*, Cilt 4, Sayı 2, ss: 37-65, DOI: 10.1080/24761028.2015.11869084 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Matsuzato, K. (2006), "Differing Dynamics of Semi-presidentialism across Euro/Eurasian Borders: Ukraine, Lithuania, Poland, Moldova, and Armenia", *Political Studies*, Cilt 54, Sayı 2, ss: 219-244, DOI: 10.1111/j.1467-9248.2006.00604.x Erişim Tarihi: 01.10.2021.

Mombrand, E. (2018), "Limited Pluralism in a Liberal Democracy: Party Law and Political Incorporation in South Korea", *Journal of Contemporary Asia*, Cilt 48, Sayı 4, ss: 1-31, https://doi.org/10.1080/00472336.2018.1441428 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Mombrand, E. (2015), "The Politics of Regulating Elections in South Korea: The Persistence of Restrictive Campaign Laws", *Pacific Affairs*, Cilt 88, Sayı 4, ss: 791-811, DOI: http://dx.doi.org/10.5509/2015884791 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Mosler, H. B. (2017), "The Institution of Presidential Impeachment in South Korea, 1992-2017", *Verfassung und Recht in Übersee*, Cilt 50, Sayı 2, ss: 111-134, https://www.jstor.org/stable/26429313 Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Muyard, F. (2015), "Comparativism and Taiwan studies: analyzing Taiwan in/out of context, or Taiwan as an East Asian New World society", *Comparatizing Taiwan* (edt. S. Shih ve P. Liao), ss: 13-32, New York, Routledge Taylor & Francis Group.

Özbudun, E. (1995), "Seçim Sistemleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 1, ss: 521-539, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/629587 Erişim Tarihi: 19.01.2023.

Özdemiray, S. M. ve Kutlu, Ö. (2020), "Sosyolojik Kurumsalcılık Ekseninde Mülki İdare Amirlerinin Mesleki Rol Algıları", *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, ss: 165-196, DOI: 10.30626/tesamakademi.696223 Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Özkan, A. M. (2022), "Eski Kurumsal Kuramdan Yeni Kurumsal Kurama: Yönetim ve Organizasyon Çalışmalarında Kurumsalcılık", *Turkish Research Journal of Academic Social Science,* Cilt 5, Sayı 1, ss: 52-60, http://www.turkishsocialscience.com/tr/pub/issue/71312/1072068 Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Özmen, S. (2022), "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Tayvan Politikası ve Bu Politikanın Dünya Siyasetinde Önemi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, ss: 1306-1320, https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2355336 Erişim Tarihi: 12.01.2023.

Pellegrina, L. D., Garoupa, N. ve Lin, S. C. (2012), "Judicial Ideal Points in New Democracies: The Case of Taiwan", *National Taiwan University Law Review,* Cilt 7, Sayı 1, ss: 123-165, https://scholarship.law.tamu.edu/facscholar/517/?utm_source=scholarship.law.tamu.edu%2Ffacscholar%2F517&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Protysk, O. (2006), "Intra-Executive Competition between President and Prime Minister: Patterns of Institutional Conflict and Cooperation under Semi-Presidentialism", *Political Studies*, Cilt 54, ss: 219-244, DOI: 10.1111/j.1467-9248.2006.00604.x Erişim Tarihi: 01.10.2021.

Pustu, Y. ve Aksüt, K. (2018), "Başkanlık Rejiminde Yüksek Denetim: Güney Kore Örneği", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 110, ss. 29-61,

https://dergipark.org.tr/tr/pub/sayistay/issue/61566/919284 (Erişim Tarihi: 12/05/2021).

Rigger, S. (2010), "Taiwan rides the democratic dragon", *Washington Quarterly,* Cilt 23, Sayı 2, ss: 107-118, DOI: 10.1162/016366000560782 Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Sarısır, S. (2019), "Milliyetçi Çin'in Birleşmiş Milletlerdeki Konumu ve Türkiye (1960-1970)", *Türkiye'de Tayvan Çalışmaları- II (Tarih, Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler),* APAM Yayınları, Ankara, ss: 267-284. http://apam.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/485/2019/10/Tu%CC%88rkiyede-Tayvan-C%CC%A7al%C4%B1s%CC%A7malar%C4%B1_2.pdf Erişim Tarihi: 03.05.2023.

Seo, K. K. (2004), ""The Third Wave" and Non-Liberal Democracies", *International Area Review,* Cilt 7, Sayı 1, ss: 63-93, https://doi.org/10.1177/223386590400700104 Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Shen, Y. (2018), "Institutional resilience of Taiwan's semi-presidential system: the integration of the president and premier under party politics", *Asian Journal of Political Science,* Cilt 26, Sayı 1, ss: 53-64, DOI: 10.1080/02185377.2017.1366347 Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Shyu, H. (2014), "Exploring the Ambivalent Voter in Taiwan's 2012 Presidential and Legislative Yuan Elections", *International Journal of China Studies,* Cilt 5, Sayı 1, ss: 11-47.

Stockton, H. (2010), "How Rules Matter: Electoral Reform in Taiwan", *Social Science Quarterly,* Cilt 91, Sayı 1, ss: 21-41, https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2010.00679.x Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Szabó, M. (2018), "The Regional Development of Democratization and Civil Society: Transition, Consolidation, Hybridization, Globalization – Taiwan and Hungary", *Przegląd Politologiczny* Sayı 4, ss: 153-172, DOI: 10.14746/pp.2018.23.4.11. Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Theuerkauf, U. G. (2013), "Presidentialism and the Risk of Ethnic Violence", *Ethnopolitics,* Cilt 12, Sayı 1, ss: 72-81, DOI: 10.1080/17449057.2013.746007 Erişim Tarihi: 01.10.2021.

Tulun, Ç. E. (23.02.2020), "2020 Tayvan Seçimleri: Daha Tutkulu Tayvanlı Kimliği ve Yapıcı Yaklaşımlar Geliştirilmesi", *AVİM Avrasya İncelemeleri Merkezi,* https://avim.org.tr/tr/Analiz/2020-TAYVAN-SECIMLERI-DAHA-TUTKULU-TAYVANLI-KIMLIGI-VE-YAPICI-YAKLASIMLAR-GELISTIRILMESI Erişim Tarihi: 22.02.2023.

Tunç, H. ve Yavuz, B. (2009), "Avantaj ve Dezavantajlarıyla Başkanlık Sistemi", *TBB Dergisi*, Sayı 81, ss: 1-39, http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-81-492 Erişim Tarihi: 07.01.2022.

Tunç, H. ve Ekinci A. (2020), "Devlet Başkanının Halk Tarafından Seçildiği Ülkelerde Yürütmenin Fesih Yetkisi", *Anayasa Yargısı*, Cilt 37, Sayı 1, ss: 77-132, https://dergipark.org.tr/tr/pub/anayasayargisi/issue/57698/821790 Erişim Tarihi: 08.01.2022.

Tunçkaşık, H. (2017), "Parlamenter Sistem: Teori, Pratik ve Tartışmalar", *Karşılaştırılmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri),* Yayın No:8, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss: 1-32.

Tunçkaşık, H. (2017), "Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik ve Tartışmalar", *Karşılaştırılmalı Hükümet Sistemleri: Başkanlık Sistemi (ABD, Arjantin, Azerbaycan, Brezilya ve Nijerya Örnekleri),* Yayın No:7, TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss: 1-20.

Turan, H. ve Korkmaz, T. (2019), "Arend Lijphart'ın Kriterleri Bağlamında Türkiye'de Demokrasi", *Akademik Hassasiyetler*, Cilt 6, Sayı 11, ss: 1-29, https://dergipark.org.tr/tr/pub/akademik-hassasiyetler/issue/45496/571215 Erişim Tarihi: 02.03.2023

Uluşahin, N. (2003), "Demokratik Siyasal Rejimlerin Sınıflandırılmasında Farklı Bir Yaklaşım: "Yarı-Başkanlık'tan "İki Başlı Yürütme Yapılanması"na", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 52, Sayı 2, ss: 199-232, https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000531 Erişim Tarihi: 07.01.2022.

Ün, L. (2021), "Hükümet Sistemlerine Genel Bir Bakış", *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, ss: 107-119, https://akademikbirikimdergisi.com/index.php/uabd/article/view/21/8 Erişim Tarihi: 06.01.2022.

Wang, T. (2011), "20. Yüzyılda Tayvan'ın Hukuki Gelişimi: Liberal ve Demokratik Bir Ülkeye Doğru", Doğan Durna (çev.), *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss: 235-266 (Orijinal eserin yayın tarihi 1999), https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduhfd/issue/22980/245813 Erişim Tarihi: 10.12.2022.

Wang, C. (2015), "A Deeper Look at the Relationship between Political Knowledge and Political Participation: Evidence from Presidential and Legislative Elections in Taiwan", *Asian Journal of Political Science,* Cilt 23, Sayı 3, ss: 397-419, DOI: 10.1080/02185377.2015.1098550 Erişim Tarihi: 15.12.2022.

Yeoh, E. K. (2014), "Democracy in Taiwan and Mainland China-Taiwan Relations, Updates and Prognoses", *International Journal of China Studies*, Cilt 5, Sayı 1, ss: 1-10.

Yücel, Ö. (2022), "Çin Halk Cumhuriyeti'nin Halkların Self-Determinasyon Hakkı ile İmtihanı", *Dünya Siyasetinde Asya-Pasifik 5*(edt. İsmail Ermağan, Mehmet Özay ve Özlem Zerrin Keyvan), ss: 431-452, 1. Basım, Nobel, Ankara.

Tezler

Alkan, A. (2021); "Türkiye ve Güney Kore Hükümet Sistemlerinin Yönetim Yapısı Bağlamında Karşılaştırılması", Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı.

Eray, Ş. (2015); "Yeni Kurumsalcı Yaklaşımlar Çerçevesinden Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kamu Politikası: Eğitim ve Siyasal Katılım Alt Politika Örnekleri", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Ekinci, A. (2020); "Tek Başlı Hükümet Sistemleri", Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Sultanlı, İ. (2016); "Kuvvetler Ayrılığı Teorisi ve Hükümet Sistemleri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Lın, C. Y. (2018); "Tayvan-Türkiye İlişkileri (1923-2017)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Çevrimiçi Danışma Kaynakları

Academia Historica, https://www.drnh.gov.tw/p/412-1003-188.php?Lang=en Erişim Tarihi: 17.12.2022.

Academia Sinica (2016), https://www.sinica.edu.tw/en/articles/12 Erişim Tarihi: 17.12.2022.

Ankara Ticaret Odası (2020), "Tayvan Bilgi Not", https://www.atonet.org.tr/Uploads/Birimler/Internet/Alt%20Tanıtım/2020-08-20-Ülke%20Raporları/Tayvan.pdf Erişim Tarihi: 07.12.2022.

Britannica (08.02.2023), "Democratic Party of Korea", https://www.britannica.com/topic/Democratic-Party-of-Korea Erişim Tarihi: 22.02.2023.

CIA, The World Factbook (2023A), "Korea, South", https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/korea-south/ Erişim Tarihi: 12.01.2023.

CIA, The World Factbook (2023B), "Taiwan", https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/taiwan/ Erişim Tarihi: 12.01.2023.

Constitution of the Republic of China (Taiwan), Kabul Tarihi: 25.12.1946, Son Değişiklik Tarihi: 10.06.2005, https://english.president.gov.tw/Page/94 Erişim Tarihi: 17.12.2022.

DW (11.01.2020), “Tayvan Devlet Başkanı Tsai Ing-wen seçimi kazandı”, https://www.dw.com/tr/tayvan-devlet-başkanı-tsai-ing-wen-seçimi-kazandı/a-51966705 Erişim Tarihi: 13.01.2023

Examination Yuan, “Foreword”, https://www.exam.gov.tw/en/ Erişim Tarihi: 17.12.2022.

Executive Yuan, “Structure and Functions”, https://english.ey.gov.tw/Page/E43650B2CB14861B Erişim Tarihi: 17.12.2022.

Executive Yuan History Exhibit, “About the Executive Yuan” https://history.ey.gov.tw/En/Home/About Erişim Tarihi: 17.12.2022.

Judicial Yuan, “History of the Judicial Yuan”, https://www.judicial.gov.tw/en/cp-1586-79751-c2ddf-2.html Erişim Tarihi: 17.12.2022. (a)

Judicial Yuan, “Introduction”, https://www.judicial.gov.tw/en/cp-1588-79757-f2513-2.html Erişim Tarihi: 17.12.2022. (b)

Korean Cultural Center, “Anayasa”, https://tr.korean-culture.org/tr/1020/korea/770 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (a)

Korean Cultural Center, “Bağımsızlık Hareketi”, https://tr.korean-culture.org/tr/173/korea/67 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (b)

Korean Cultural Center, “Cesur Bir Girişim”, https://tr.korean-culture.org/tr/1418/korea/1098 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (c)

Korean Cultural Center, “Çok Kültürlü Bir Topluma Dönüşüm”, https://tr.korean-culture.org/tr/142/korea/43 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (d)

Korean Cultural Center, “Demokrasiye Geçiş ve Ekonomi Devine Dönüşme”, https://tr.korean-culture.org/tr/174/korea/68 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (e)

Korean Cultural Center, “Dünya’da Kore Ekonomisi – Han Nehrindeki Mucize”, https://tr.korean-culture.org/tr/152/korea/69 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (f)

Korean Cultural Center, “Güney Kore-Özet Bilgiler”, https://tr.korean-culture.org/tr/1025/korea/672 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (g)

Korean Cultural Center, “İşçilik ve Sosyal Refah Sistemi”, https://tr.korean-culture.org/tr/245/korea/42 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (h)

Korean Cultural Center, “Joseon'un Çöküşü: Japon İmparatorluğu'nun Kore'yi İşgali”, https://tr.korean-culture.org/tr/172/korea/66 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (i)

Korean Cultural Center, “Kore’nin Kapitalist Açık Ekonomisi”, https://tr.korean-culture.org/tr/153/korea/70 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (j)

Korean Cultural Center, “Ülke Tarihinin Başlangıcı (Tarih Öncesi Zamanlar-Gojoseon)”, https://tr.korean-culture.org/tr/167/korea/61 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (k)

Korean Cultural Center, “Yasama, Yürütme ve Yargı”, https://tr.korean-culture.org/tr/1021/korea/775 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (l)

Korean Cultural Center, “Yerel Yönetimler”, https://tr.korean-culture.org/tr/1023/korea/777 Erişim Tarihi: 15.12.2022. (m)

Laws & Regulations Databese of The Republic of China (Taiwan), “Chapter Law Content”, https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawParaDeatil.aspx?pcode=A0030159&bp=14 Erişim Tarihi: 14.03.2023.

Legislative Yuan, Republic of China (Taiwan), “Administrative Structure”, https://www.ly.gov.tw/EngPages/List.aspx?nodeid=339 Erişim Tarihi: 17.12.2022. (a)

Legislative Yuan, Republic of China (Taiwan), “Functions & Powers”, https://www.ly.gov.tw/EngPages/List.aspx?nodeid=341 Erişim Tarihi: 17.12.2022. (b)

Legislative Yuan, Republic of China (Taiwan), “Legislative Yuan”, https://www.ly.gov.tw/EngPages/List.aspx?nodeid=345 Erişim Tarihi: 17.12.2022. (c)

Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan), “Diplomatic Allies”, https://en.mofa.gov.tw/AlliesIndex.aspx?n=1294&sms=1007 Erişim Tarihi: 03.05.2023.

Ministry of Personnel Management, “About Our Ministry”, https://www.gosi.kr/receipt/aboutOurMinistry.do Erişim Tarihi: 16.03.2023.

NIKKEI Asia (31.03.2022), “Ex-South Korean presidential contender won't take PM post”, https://asia.nikkei.com/Spotlight/South-Korea-election/Ex-South-Korean-presidential-contender-won-t-take-PM-post Erişim Tarihi: 21.02.2023.

Office of the President Republic of China (Taiwan), “Government Organizations – Central Governments”, https://english.president.gov.tw/Page/105 Erişim Tarihi: 17.12.2022. (a)

Office of the President Republic of China (Taiwan), “Government Organizations – Local Governments”, https://english.president.gov.tw/Page/106 Erişim Tarihi: 17.12.2022. (b)

Statista (2022), “Number of seats in the National Assembly of South Korea as of February 14, 2022, by party”, https://www.statista.com/statistics/704964/south-korea-seats-distribution-national-assembly-by-party/ Erişim Tarihi: 22.02.2023

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2021), "Ülke Künyesi", https://www.mfa.gov.tr/guney-kore-kunyesi.tr.mfa Erişim Tarihi: 12.05.2021. (a)

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2021), "Güney Kore'nin Ekonomisi", https://www.mfa.gov.tr/guney-kore_ekonomisi.tr.mfa Erişim Tarihi: 12.05.2021. (b)

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2021), "Güney Kore'nin Siyasi Görünümü", https://www.mfa.gov.tr/guney-kore-siyasi-gorunumu.tr.mfa Erişim Tarihi: 12.05.2021. (c)

The Control Yuan, “Administrative Structure”, https://www.cy.gov.tw/en/cp.aspx?n=234 Erişim Tarihi: 17.12.2022.

The Korea Times (08.05.2022), “Bumpy start expected for Yoon administration due to Cabinet vacuum”, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/02/113_328730.html Erişim Tarihi: 21.02.2023.

Türk Dil Kurumu, Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr Erişim Tarihi: 07.12.2022.

대한민국헌법, Kabul Tarihi: 29.10.1987, https://www.law.go.kr/lsEfInfoP.do?lsiSeq=61603# Erişim Tarihi: 17.12.2022.

인사혁신처, “승진·보직관리 안내유틸메뉴”, https://www.mpm.go.kr/mpm/info/infoBiz/bizIntro/ Erişim Tarihi: 16.03.2023.